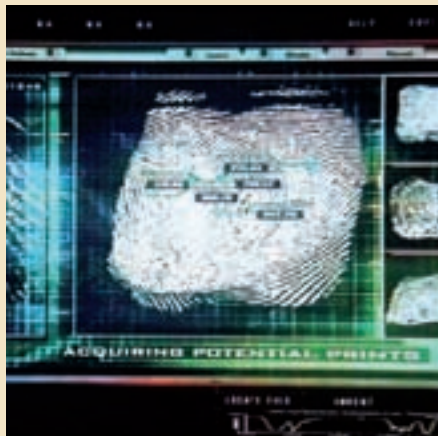

Omslagfoto: HH

607 Menselijke fouten in het laboratorium en problemen met mengsporen **tasten het DNA-bewijs aan.** Maar hoe sterk? Van Koppen en Elffers schetsen een veelbetekenend praktijkgeval en rekenen voor dat het DNA-bewijs bepaald niet onfeilbaar is. En ze zouden graag zien dat ontdekte fouten worden geanalyseerd en openbaar gemaakt.

594 De Brauw en Loyens & Loeff bieden stagiaires een **speciaal opleidingstraject** aan, voor proceservaring, en laten een groot deel van de beroepsopleiding intern volgen. Zullen andere grote kantoren het voorbeeld volgen? En wordt zo de aankomend advocaat niet teveel opgesloten in één kantoor?

598 Voor de **ontsluiting van elektronische juridische bronnen** kunnen juristen tegenwoordig kiezen tussen de grote uitgeverijen, een onafhankelijke leverancier of een methode van eigen makelij. Een overzicht van de mogelijkheden op dit moment en de producten die binnenkort op de markt worden gebracht.

IN DE VOLGENDE NUMMERS

- ▶ Kansberekening bij onzeker causaal verband
- ▶ Kroniek mededingingsrecht
- ▶ WTBZ: troefkaart van niet-betalende cliënt
- ▶ Advocaten, media en uitingsvrijheid
- ▶ Appèlschriftuur in strafzaken

ARTIKELN

- 607** Tegen het DNA-geloof
Peter van Koppen en Henk Elffers
- 620** Kroniek arbeidsrecht
Yvette van Gernerden en Ralph Jan van der Ham

VASTE RUBRIEKEN

- 594 ACTUALITEITEN**
- ▶ Grote kantoren leiden liever zelf op
 - ▶ 'Orde is als burgemeester in oorlogstijd'
 - ▶ Ontsluiting elektronische informatie in nieuw stadium
 - ▶ Brandweerlieden procederen om rusttijd
 - ▶ Belgisch OM lonkt naar plea bargaining
- 630 DE CULTUUR VAN**
Van Doorne
Jan Pieter Nepveu
- 633 REACTIES EN BRIEVEN**
- ▶ Wagenaar over rechters
 - ▶ Eigen schuld, dikke bult
- 655 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**

VAN DE ORDE

- 607** ▶ Van de deken: Cassatiebalie
- 635** ▶ Administratief beroep op Algemene Raad
- 635** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 644** ▶ Personalia
- 649** ▶ Uitspraken geschillencommissie
- 607 COLOFON**

‘Andere kantoren zullen volgen met inhuisoopleiding’

‘Niet op je 27e een klein De Brauwkje worden’

Vera Spaans, journalist

De Brauw begon er anderhalf jaar geleden mee, en nu biedt ook Loyens & Loeff het aan: een speciaal opleidingstraject waar stagiaires proceservaring opdoen, en een groot deel van de beroepsopleiding intern volgen. Volgens Rob van Otterlo, hoofd opleidingen van de Nederlandse Orde van Advocaten, zullen vroeg of laat andere grote kantoren het voorbeeld volgen.

Van Otterlo is niet verbaasd over de ontwikkeling: ‘Eigenlijk alleen dat het nu pas komt. Vijftien jaar lang is de opleiding van de Orde niet aangetast.’

Maar nu wordt eraan gemorrelt: stagiaires van De Brauw doen in De Brauwkerij ongeveer driekwart van de opleidingen in huis, en ook Loyens & Loeff wil een groot deel van de opleiding intern aanbieden in de Loyens & Loeff Academy. De programma's gaan verder: naast deze opleiding volgen de stagiaires cursussen als communicatie, presenteren en onderhandelen, en krijgen zij direct hun eigen zaken, begeleid door een aantal compagnons en ervaren medewerkers. De zaken zijn klein en overzichtelijk, goed te doen voor starters. De gedachte: zo draaien ze niet meteen mee als radertje in een grote, complexe zaak, maar leren ze eerst de kneepjes van het vak. Bovendien is na een halfjaar aan de belangrijkste verplichtingen van de beroepsopleiding voldaan. Zo zijn deelnemers aan Loyens & Loeff Academy en De Brauwkerij na een half jaar beter inzetbaar in de praktijk.

Over Loyens & Loeff, dat in september de Academy lanceerde, valt nog weinig te zeggen, maar de opleiding van De Brauw zit goed in elkaar, oordeelt Van Otterlo. ‘Wij begrijpen de ontwikkeling wel: zo'n programma maakt je

tot een interessante werkgever voor ambitieuze juristen. Je kunt beter concurreren tegen banken en verzekeraars, waar van oudsher meer aandacht is voor interne opleidingen. En kantoren grijpen de kans om een *just-in-time*-opleiding te geven: precies die trainingen die op dat moment nodig zijn.’

GENERALISTISCH

De beroepsopleiding, erkent Van Otterlo, sluit beter aan bij kleine en middelgrote kantoren dan bij de grotere. Dat is vervelend, want bijvoorbeeld het onderdeel gefinancierde rechtsbijstand leeft totaal niet bij stagiaires van grote kantoren. Maar het kan niet anders, zegt Van Otterlo: ‘Wij moeten generalistisch blijven. Dat is onze verantwoordelijkheid.’

Toch heeft de Orde zich afgevraagd of de ontwikkeling wenselijk is. ‘Er ontstaat een tweedeling tussen stagiaires: zij die wel, en zij die niet buiten het eigen kantoor komen.’

Andere kantoren bevestigen dit: ‘Het is nuttig om mensen van andere kantoren te blijven ontmoeten,’ zegt Ep Hannema, managing

‘Je kunt beter concurreren tegen banken en verzekeraars, waar van oudsher meer aandacht is voor interne opleidingen’

partner van Norton Rose Amsterdam. ‘Het lijkt me niet goed om op je 27e meteen een klein De Brauwkje te worden.’

Hiermee stipt Hannema meteen het tweede bezwaar van de Orde aan. ‘Kantoren zullen meer en meer opleiden in hun eigen cultuur,’ zegt Van Otterlo. ‘We richten ons op het individu, niet op het kantoor. Elke advocaat moet zijn vak verstaan. Daarom willen we een brede opleiding, zodat iedereen die de stageverklaring krijgt, ook echt zijn vak zelfstandig kan uitoefenen. Met het *up-or-out*-principe bestaat de kans dat bij grote kantoren stagiaires eenzijdig worden opgeleid en vervolgens, wanneer zij geen medewerker worden, ergens

Illustratie: Ron van Dalen

MATTHIJS KAAKS

SchutGrosheide

anders moeilijk aan de bak komen.'

Van Otterlo is ervan overtuigd dat meer kantoren het voorbeeld van Loyens & Loeff en De Brauw zullen volgen. Op korte termijn valt dat niet te verwachten, maar kantoren als Houthoff Buruma en Allen & Overy ontwikkelen wel alternatieven. Zo organiseert Houthoff sinds oktober voor starters een *Talent Programme*, met een groot aantal praktijkgerichte trainingen en inhoudelijke cursussen. In eerste instantie wordt niet gedacht aan het in huis halen van eigen kleine zaken.

WERVINGSINSTRUMENT

Allen & Overy heeft net besloten studenten een soort masterclass van een half jaar aan te bieden, met colleges van topadvocaten uit verschillende secties en vaardigheidstrainingen zoals presenteren en onderhandelen, vergelijkbaar met wat stagiaires wordt aangeboden. Natuurlijk is dat een wervingsinstrument, zegt Nienke Duncker, recruitment manager van Allen & Overy, maar wanneer deelnemers uiteindelijk worden aangenomen, kunnen ze hopelijk op een hoger niveau instromen. 'Net als bij De Brauw, maar dan zonder de proceservaring,' zegt Duncker. Oefenzaken zal haar kantoor voorlopig niet in huis nemen: 'Wij hechten te veel aan *coaching on the job*. Bovendien: stagiaires hebben we heel hard nodig in de praktijk.'

Het middelgrote Barents Krans vindt de programma's van De Brauw en Loyens & Loeff prima, maar overweegt niet zelf iets vergelijkbaars te beginnen. 'Als middelgroot kantoor hebben we nu eenmaal een

ander budget. En wij hebben geen probleem met het opleidingsaanbod van de Orde,' zegt kantoordirecteur Cosima Stroeve. 'Ook procederen onze stagiaires genoeg. Daar wordt bij de sectiewissel rekening mee gehouden.' Stroeve ziet de programma's vooral als wervingsinstrument. 'Wij vinden het van belang om studenten een betere indruk te geven van ons kantoor, en denken

na over opleidingsmogelijkheden voor studenten: iets als een *in-house* dag, maar dan langer. Ook wij vissen in dezelfde vijver op zoek naar talent.'

Freshfields is duidelijk over zijn plannen: een programma als dat van De Brauw of Loyens & Loeff komt er niet. 'Dat past totaal niet bij ons kantoor,' zegt Jantien Fennema, HR Manager Career Development. 'We zijn kleiner, en kunnen onze stagiaires daarom behoorlijk goed begeleiden. Dat geeft een heel andere dynamiek.'

Zowel Loyens & Loeff als De Brauw krijgt vrijstelling voor een groot aantal delen van de beroepsopleiding. Toch heeft Van Otterlo niet het gevoel dat de poten onder zijn stoel vandaan worden gezaagd. 'Wel moeten we nadenken over de rol van de Orde van Advocaten. De Orde is nu aanbieder van én toezichthouder op de beroepsopleiding.'

Wanneer meer kantoren vrijstellingen aanvragen, zou dat kunnen betekenen dat ongeveer driehonderd van de in totaal duizend stagi-

SchutGrosheide heeft 4 september jl. definitief de geest gegeven. Met haar sneeft een bijzonder stukje Hollandse advocatencultuur. Voortaan gaat het kantoor gebukt onder de naam *DLA Piper*. Ingehuurde communicatieadviseurs moeten zich er voor inspannen dat de naam met advocaten wordt geassocieerd en niet met het Nederlands genootschap van enthousiaste doedelzakamateurs.

Hoe is het mogelijk dat zelfs deze sobere 'non nonsense' juristen hun eigenheid hebben verkwanseld om te mogen worden ingelijfd bij een op Amerikaanse leest geschoeide marketingmachine die met geprogrammeerde grijs steeds maar weer blijft roepen de grootste en de beste te willen zijn?

Oud-Schutters die merkten dat hun herhaalde gebieden 'Leidt ons niet in verzoeking' niet werden gehoord, verlieten bedroefd het kantoor. Ooit was SchutGrosheide het kantoor waarin de G van gereformeerd en gemberkoek prominent werd gevoerd. De naam werd knarsend uitgesproken als vastberaden voetstappen op het smalle schelpenpad dat door de Schutters werd bewandeld, afkerig als zij altijd waren van de brede weg. De Angelsaksers hadden zich maar aan die tongbreker aan te passen. *SkudCrossheide* geloófde ergens in.

Niemand weet waar het precies is misgegaan. De initiatiefnemers van de koerswijziging verlieten zelf tijdig het schip. In 2004 verschenen de omineuze letters DLA in de kantoornaam. In de wachtkamers van SchutGrosheide lagen plotseling glimmende brochures met de titel *The Vision*. Op de cover pronkte de nieuwe heiland die de Schutters hadden omarmd: DLA opperhoofd Nigel Knowles.

Alle medewerkers kregen verplicht een acquisitie cursus. Matiging, een van de traditionele deugden van kantoor, werd taboe. Declaraties werden niet meer gematigd. De omzet moest omhoog. *The Vision* was helder en simpel: We worden *Leading* en *Global*. We zullen de grootste en de beste zijn.

DLA fuseerde met Piper Rudnick. En toen met Gray Cary Ware & Freidenrich. Zo ontstond de DLA Piper Rudnick Gray Cary Group. Nu dus in ruim zestig landen omgedoopt in DLA Piper. In 2005 haalden ze samen een omzet van maar liefst 1,5 miljard dollar, juichten de eigen persberichten. Het wordt de Toren van Babel, zuchtten enkele synodale Schutters. Een reus met lemen voeten. Maar niemand greep in.

'Er verandert niets', zei managing-partner Frans Stibbe onlangs in de pers. Alleen de naam is gewijzigd. Wij weten beter.

Wellicht is er nog wat aan te doen: we kunnen de naam levend houden in woord en geschrift. Ik zal SchutGrosheide blijven zeggen en schrijven. Net zolang tot de verloren zoon vanzelf weer terugkeert naar zijn vaderlandse balie.

'Wij hebben geen
probleem met het
opleidingsaanbod van
de Orde'

>

PROCESERVARING OPDOEN

Een van de redenen waarom Loyens & Loeff en De Brauw kleine zaken in huis hebben gehaald, is het opdoen van proceservaring. Stagiaires treden met kleine huurrecht-, arbeidsrecht- en verzekeringsrechtzaken vaker in rechte op, en voldoen zo beter aan de vereisten van de lokale raden van toezicht.

Meer kantoren kampen met problemen om aan de verplichte proceshandelingen te voldoen. Het Amsterdamse Freshfields heeft er een andere oplossing voor gevonden. Ongeveer vier of vijf stagiaires uit de financiële en ondernemingsrechtpraktijk worden jaarlijks uitgeleend aan een klein kantoor, Brantjes Veerman Advocaten, vrijwel om de hoek. Elke woensdagochtend houden zij zich bezig met zaken van dat kantoor, en doen zo proceservaring op. De stagiaires zelf vinden het enorm leuk, zegt Jantien Fennema, HR Manager Career Development. 'Bovendien is het een win-winsituatie: onze stagiaires krijgen gratis begeleiding, en Brantjes Veerman stuurt de factuur.'

Ook Norton Rose heeft een tijdlang samengewerkt met een eenpitter om stagiaires proceservaring op te laten doen. Dat werkte niet, zegt Managing Partner Ep Hannema. 'Het kantoor zat buiten Amsterdam. Maar het is ook gewoon heel lastig een zaak te doen als je niet eindverantwoordelijk bent.' Nu is de nood inmiddels niet meer zo hoog: inmiddels heeft het kantoor een eigen procespraktijk, en een aantal cliënten dat Norton Rose ook als huisadvocaat beschouwt. Zij komen ook met kleinere zaken bij dit kantoor. Hannema: 'Die zaken nemen we nu maar aan, zodat stagiaires aan hun proceservaring komen.' 'Bij ons gebeurt het sporadisch, dat iemand bij een ongelukkige sectiewissel moeite heeft met zijn procesverplichtingen,' zegt Nienke Duncker van Allen & Overy. 'Dan gaan bij ons alle alarmbellen rinkelen. Die persoon loopt dan vaak een tijdje mee met een andere sectie. Als het vereiste aantal proceshandelingen wordt verhoogd, hebben we wel echt een probleem. Wij denken daarom ook na hoe we het opdoen van proceservaring beter kunnen structureren.'

aires niet langer (volledig) deelnemen aan de beroepsopleiding. Dat heeft grote consequenties: het opleidingsapparaat wordt te groot voor het aantal deelnemers, en kan daardoor een stuk duurder worden. Na verloop van tijd zou de beroepsopleiding zelfs kunnen worden weggeconcentreerd, denkt Van Otterlo. Het lijkt hem niet denkbeeldig dat commerciële instanties ook beroepsopleidingen aan gaan bieden, bijvoorbeeld voor kantoren met een kleiner budget.

MODULES

Een oplossing zou zijn om de opleiding meer volgens modules in te richten, maar dat is logistiek geen eenvoudige operatie. 'Waar we in elk geval naar moeten kijken, is het reglement voor restitutie van het cursusgeld,' zegt Van Otterlo. Op dit moment is het zo dat kantoren

'Opeens houden allemaal mensen zich bezig met het geven van opleidingen'

pas restitutie krijgen wanneer zij voor vrijwel alle blokken, behalve het verplichte introductiegedeelte, vrijstelling hebben gevraagd. De Brauw bijvoorbeeld neemt alleen nog strafrecht af, en de praktijkvaardigheden – omdat de Orde hier expliciet om had gevraagd – maar betaalt het volle cursusgeld. Dat komt neer op een kleine twee ton per jaar.

Voor zowel de Orde als de kantoren staat vast dat er een centrale beroepsopleiding moet blijven. 'Je weet niet wat er gebeurt wanneer de economie minder wordt,' zegt Van Otterlo.

'Blijven de kantoren dan ook dure programma's in de lucht houden?'

Patricia Utermark, HR manager bij De Brauw, vindt de beroepsopleiding enorm nuttig. 'Daar krijgen stagiaires de basis, en wij vullen dat aan met onderdelen uit onze specifieke praktijk. We zijn ook geen opleidingsinstituut. Het is een beetje een raar idee als alle grote kantoren straks allemaal het wiel gaan uitvinden en dingen gaan doen die niet tot hun *core business* horen. Opeens houden allemaal mensen zich bezig met het geven van opleidingen.'

ORDENIEUWS

Administratief beroep op de Algemene Raad

Ter ontlastening van de leden en de griffier van de Algemene Raad wordt bij de behandeling van administratief beroep bij wijze van proef gedurende een jaar gezien in hoeverre het mogelijk is de portefeuillehouder Beroeps- en gedragsregels in overleg te laten treden met

betrokken partijen. Hij zal trachten hen door actieve instructie tot nader inzicht te doen komen, met als mogelijke uitkomst intrekking van het administratief beroep. De Algemene Raad heeft onlangs ingestemd met deze proef. *Zie meer op ordepagina's achterin dit nummer.*

Hoogleraar betwist verbindendheid verordening Wid en Wet MOT

BOA: 'Orde is als burgemeester in oorlogstijd'

Jan Pieter Nepveu, journalist

De Groningse hoogleraar Elzinga noemt de Verordening op de praktijkuitoefening deels onverbindend. Als hij gelijk krijgt, zal de Orde de controle op naleving van de Wid en Wet MOT moeten overlaten aan het Bureau Financieel Toezicht (BFT). De reeds in gang gezette audit-ronde wordt vooralsnog afgemaakt.

Wij wisten het van tevoren al maar we gaan geen victorie kraaien,' zegt voorzitter Frans van Velsen van de Bond van Ondernemende Advocaten (BOA). 'Moet je blij zijn als de Orde verordeningen maakt die onverbindend zijn?'

Op verzoek van de Algemene Raad en de BOA heeft de Groningse hoogleraar staatsrecht Douwe Jan Elzinga de verbindendheid onderzocht van de Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Wid en Wet MOT). In zijn advies stelt hij dat de Orde geen aanvullende regels kan stellen voor een onderwerp dat de wetgever aan zich heeft getrokken.

Elzinga's hulp werd ingeroepen nadat in maart op voordracht van de BOA in het College van Afgevaardigden een motie was ingediend, waarin werd gesteld dat de verordening Wid/MOT onverbindend was. De BOA beriep zich op art. 29 Advocatenwet, dat bepaalt dat verordeningen niets mogen regelen waarin reeds bij wet is voorzien. Het College vond de argumenten niet overtuigend genoeg om de verordening in te trekken.

WETSWIJZIGING GEVRAAGD

Op grond van de Wid en Wet MOT moeten advocaten in bepaalde situaties cliënten identificeren, naamsgegevens bewaren, en ongebruikelijke transacties melden. Het toezicht op de naleving is krachtens deze regeling opgedragen aan het BFT. Uit vrees voor een aantasting van het beroepsgeheim, heeft het College van Afgevaardigden ingestemd met een systeem van toezicht door de Orde zelf. Advocaten-auditors zouden steekproefsgewijs controles uitoefenen bij advocaten die op het CCV-formulier hebben aangegeven te voldoen aan de Wid en de Wet MOT. Het BFT zou zich beperken tot 'toezicht

op toezicht'. De minister en het BFT hadden geen bezwaar tegen deze opzet.

De BOA heeft zich niet neergelegd bij audits, omdat die een aantasting vormen van het beroepsgeheim. De Algemene Raad wil voorkomen dat controleurs van het BFT inzage krijgen in dossiers, en heeft daarom steeds gepleit voor een systeem met advocaat-auditors.

De BOA vindt dat 'een hellend vlak waarop we als beroepsgroep niet terecht moeten komen: een "beetje inbreuk" toestaan om aan erger te ontkomen is voor ons geen keuze.' Theo van Schagen, BOA-lid en Afgevaardigde heeft dat betiteld als 'burgemeester in oorlogstijd'. En BOA-voorzitter Frans van Velsen: 'Het is een beetje het probleem van de Joodse Raad, je zegt laten we nou dit maar doen, dan wordt het niet erger. Wij zijn principieel en laten op het beroepsgeheim zelfs geen kleine inbreuk toe: wegwezen, minister! Zoek het zelf maar uit!' Van Velsen ziet voor een minister die het beroepsgeheim wil omzeilen maar één mogelijkheid: 'Kom maar met een wetswijziging, want met minder gaat het niet'.

'TUSSENFASE'

Omdat het College van Afgevaardigden de verordening niet introk, wilde de BOA de verbindendheid voorleggen aan de rechter. De Algemene Raad wilde liever een deskundig (niet-bindend) advies vragen, om te voorkomen dat advocaten tegenover elkaar voor de rechter kwamen te staan.

Herbert Cotterell (Algemene Raad) noemde in het College van Afgevaardigden de art. 121 en 122 Gemeentewet een regeling die lijkt op die van art. 29 Advocatenwet. Men gaat er volgens Cotterell in de literatuur vanuit dat het om het motief gaat. Als een hogere en lagere regeling

hetzelfde motief hebben, komt men met de hogere regeling in aanraking. Bij de verordening gaat het om de financiële integriteit en de behoorlijke praktijkuitoefening van de advocaat. Bij de Wet Wid en de Wet MOT gaat het vooral om het voorkomen van witwaspraktijken, terrorisme-financiering en dergelijke. Er zou dus geen sprake zijn van strijdigheid, en de Algemene Raad zou dit aspect mogen regelen op grond van de Advocatenwet.

Volgens Elzinga kan de vergelijking met de verordenende bevoegdheid van gemeenten hier echter niet worden gemaakt. Gemeenten zijn openbare lichamen van andere aard dan publiekrechtelijke beroepsorganisaties zoals de Nederlandse Orde van Advocaten.

Een standpunt van de Algemene Raad wordt verwacht tijdens de Collegevergadering van 28 september. Herbert Cotterell (Algemene Raad) noemt het al wel opvallend dat Elzinga niet rept over de algemene opdracht aan de deken en de Raden van Toezicht om te controleren op de verplichtingen van advocaten. De verordening was namelijk mede gebaseerd op art. 26 Advocatenwet, dat bepaalt dat de Algemene Raad en de Raden van Toezicht een behoorlijke uitoefening van de praktijk bevorderen; zij zijn bevoegd alle maatregelen te nemen, die daartoe kunnen bijdragen. 'Wij bestuderen het advies, dat moet je echt letterlijk nemen.'

De Algemene Raad is er niet van overtuigd dat de verordening inderdaad onverbindend is. 'We zitten in een tussenfase. Het ministerie vindt dat zij verbindt, wij vinden dat ook, en Elzinga zegt nee.'

(Wordt binnenkort vervolgd.)

Het BFT was ten tijde van het schrijven van dit stuk niet bereikbaar voor commentaar.

UIT ELZINGA'S ADVIES

'Uit de art. 28 en 29 Advocatenwet volgt dat aan het College van Afgevaardigden uitdrukkelijk geen bevoegdheid tot het stellen van aanvullende regels is toegekend. Zodra de wetgever de vaststelling van voorschriften die (mede) zien op de uitoefening van de advocatenpraktijk aan zich heeft getrokken, is de verordenende bevoegdheid van het college van afgevaardigden uitgewerkt. De Wet identificatie bij dienstverlening en de Wet melding ongebruikelijke transacties voorzien in de handhaving van de krachtens beide wetten op advocaten rustende verplichtingen. Gelet hierop komt het college van afgevaardigden terzake geen verordenende bevoegdheid meer toe. De Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Wet identificatie bij dienstverlening en Wet melding ongebruikelijke transacties) is naar ons oordeel dan ook onverbindend.'

Ontsluiting elektronische informatie

Hans van der Klis, journalist

Voor de ontsluiting van elektronische juridische bronnen kunnen juristen tegenwoordig kiezen tussen de grote uitgeverijen, een onafhankelijke leverancier of een methode van eigen makelij. Dit najaar worden weer verschillende nieuwe producten gelanceerd, waaronder waarschijnlijk ook een juridisch portaal dat de medewerking heeft van Sdu én Kluwer.

De brede beschikbaarheid van online juridische informatie heeft de kennismanagers met een lastig probleem opgezadeld. Weliswaar is veel informatie op internet te vinden, maar wat is de beste manier om de gewenste informatie boven water te krijgen? Net als normale internetgebruikers Google nodig hebben om een weg te vinden door de digitale informatiebrij, zo hebben juristen ook grote behoefte aan ordening van hun bronnen. Om die reden drongen de Commissie Uitgevers Contacten (CUC) en het Platform Advocaten Uitgevers Contacten (PAUC) er enkele jaren geleden bij de belangrijkste uitgevers op aan gezamenlijk een portal op te zetten, maar die lobby mislukte. De uitgevers waren bang het contact met hun klanten te verliezen en voelden er weinig voor hun content op dezelfde plek te openbaren als de concurrentie.

De CUC kon er wel begrip voor opbrengen. 'Twee groenteboeren in dezelfde winkel werkt ook niet', zegt kennismanager Mart van de Kerkhof van Allen & Overy, lid van de CUC. Maar dat betekent niet dat de kennismanagers toekomst zagen in de toepassingen waarmee de uitgevers hun informatie zelf wilden ontsluiten. Geen wonder dat de discussie bij sommige kantoren zich toespitste op de vraag of de ontsluiting van elektronische juridische bronnen wel een taak was voor de uitgeverijen. Hun *core business* is immers de samenstelling en de publicatie van content, niet de distributie ervan. Dat kan naar de mening van veel kennismanagers van grote kantoren beter aan specialisten overgelaten worden. Een bijkomend voordeel zou zijn dat het daardoor eenvoudi-

ger zou worden om de informatie binnen één systeem of interface te kunnen uitlezen, een wens die bij veel kantoren leeft.

MODELLEN

Dat is één van de redenen dat Mart van de Kerkhof, die zich al jaren met deze materie bezighoudt, na een moeizaam onderhandelingsproces zelf een portal heeft gebouwd voor Allen & Overy. Van de Kerkhof zag niet in waarom hij opeens anders met zijn bronnen zou moeten omgaan nu ze online staan. Hij wilde een mogelijkheid creëren om ze, net als hij altijd met cd-roms heeft gedaan, met een eigen zoekprogramma te 'spideren', oftewel de content zelf te doorzoeken. Daarvoor liet hij zijn oog vallen op de Verity-zoekmachine, die wordt geëxploiteerd door het Amerikaanse bedrijf Autonomy. Van de Kerkhof vroeg de uitgevers hem te helpen bij het koppelen van de bronnen. De uitgevers gingen, sommige schoorvoetend, akkoord. Sindsdien is Van de Kerkhof bezig met het *fine-tunen* van zijn zoekmachine. Omdat ook Kluwer en Sdu met de techniek van Verity werken, kan hij de index van de uitgevers overnemen. Hij heeft de uitgevers gevraagd een taxonomie voor Nederlands recht te ontwikkelen waarmee het zoekprogramma beter kan werken. Kluwer is bereid gevonden deze te leveren. Inmiddels is Van de Kerkhof bezig de zoekmachine te integreren binnen de eigen computersystemen, zodat in de nabije toekomst alle medewerkers ermee kunnen werken.

Een andere optie wordt geboden door Legal Intelligence, sinds enkele jaren actief als onafhankelijk leverancier van een zoekmachine voor juridische informatie. De zoekdienst kan worden geleverd als webservice of als service in de eigen automatiseringsomgeving. De zoekmachine is gebaseerd op de technologie van Collexis, een product van de Nederlandse softwareontwikkelaar. Legal Intelligence kan

Mart van de Kerkhof: heeft zelf een portal gebouwd voor Allen & Overy

alle mogelijke bronnen ontsluiten, zoals jurisprudentie, tijdschriften en commentaren van alle uitgeverijen in Nederland, in combinatie met de eigen dossiers van de kantoren zelf. Daarvoor maakt de zoekmachine – die de bronnen doorzoekt op woorden, termen, vakgebieden, woordgroepen et cetera – gebruik van een juridische thesaurus. Met de meeste kleine uitgeverijen heeft Legal Intelligence een overeenkomst afgesloten; alleen met Sdu en Kluwer moeten de klanten zelf een overeenkomst sluiten.

Vanwege de terughoudendheid van Sdu en Kluwer gaat dat niet altijd even gemakkelijk: volgens Edwin van der Zalm, kennismanager bij Boekel De Nerée, stelden deze twee uitgeverijen zich niet altijd even soepel op bij het aanleveren van content voor de pilot van Boekel De Nerée bij Legal Intelligence. Zoekdiensten zijn iets anders dan leveringen van juridische informatie, iets wat de uitgeverijen

in nieuw stadium

doen. Van der Zalm is voor Boekel De Nerée daarom op zoek gegaan naar een onafhankelijke aanbieder. Kluwer en Sdu voelden zich daarbij gepasseerd en probeerden de markt voor zoekdiensten voor zichzelf te houden, door zelf producten aan te bieden, maar ook door niet mee te werken toen er werd gekozen voor een onafhankelijke partij, als Legal Intelligence. Na enige 'juridische druk' lijkt daar nu verandering in te komen: er wordt geleverd en er is een pilot gestart die goed lijkt te werken. Houthoff Buruma heeft inmiddels zijn pilot succesvol afgesloten en werkt op dit moment goed samen met zowel Sdu als Kluwer. Directeur Evert de Pender van Legal Intelligence heeft mede daarom goede hoop dat de onderhandelingen vanaf dit najaar soepeler zullen verlopen. Door inspanningen van klanten als het eerder genoemde Houthoff Buruma, SRK Rechtsbijstand en Lexence neemt de bereidheid van de uitgeverijen om mee te werken aan het model van Legal Intelligence toe.

Foto: Chris van Houts

Edwin van der Zalm:
uitgeverijen moeten beseffen dat zoekdiensten iets anders zijn dan leveringen van juridische informatie

TOEPASSINGEN UITGEVERIJEN

Naast Legal Intelligence hebben zich meer kleine spelers gemeld, vaak met een specialisme, zoals Berghauser Pont (bouwrecht) en de leveranciers van openbare bronnen Rechtsorde.nl (met alle APV's) en directLex. De concurrentiestrijd zal zich dit najaar echter toespitsen op de grote partijen, die allemaal nieuwe of vernieuwde producten presenteren. Zo ook Legal Intelligence, al wil De Pender niet te veel kwijt over de nieuwe versie, die in november gelanceerd wordt. 'Wij hopen nog beter te kunnen voldoen aan de wens van advocaten om zo veel mogelijk bronnen te doorzoeken en een zeer klein aantal resultaten te laten zien.' Ook de grote uitgeverijen werken nog steeds aan toepassingen om de – eigen – elektronische juridische bronnen te ontsluiten. Kluwer levert sinds begin september grote inspanningen om haar Navigator Advocaat aan de man te brengen, een zoekmachine met toegang tot juridische informatie van de uitgeverij. Hiervoor betalen advocatenkantoren € 2600 per fee-earner. Door die eenheidsprijs hoopt de uitgeverij ook de kleinere kantoren en éénpitters te bereiken. Daarnaast timmert Kluwer aan de weg met de Navigator Pro, een Autonomy-zoekmachine waarvoor naar het voorbeeld van Allen & Overy in samenwerking met de Nederlandse distributeur Illumion een aparte interface en taxonomie zijn ontwikkeld. De Navigator Pro kan zowel de Kluwercontent, de eigen dossiers van de klant en publieke websites doorzoeken. De kosten voor deze zoekmachine zijn € 550 per fee-earner en dan krijgt een advocaat toegang tot de volledige zoekinfrastructuur van Kluwer, inclusief indexen, deeplinks en meer. De kosten voor de abonnementen vallen daarbuiten.

Begin september is eveneens een nieuwe versie van SduWeb gelanceerd, ook al in samenwerking met Illumion. Officieel gaat het om een pilot, laat directeur Marieke Cambeen weten. Afgezien van de toevoeging van de nieuwe reeks Sdu Commentaar en een aantal boeken en andere publicaties aan SduWeb, komen de mogelijkheden tot ontsluiting van andere interne en externe bronnen via de zoekmachine boven aan de actielijst te staan. Welke gevolgen dit gaat hebben voor de tariefstructuur is nog niet helemaal duidelijk. Sdu over-

weegt naast de vaste tariefstructuur (€ 325 p.j. voor één advocaat, € 812,50 p.j. voor twee t/m vijf advocaten) een pay-per-view-systeem in te voeren, zodat mensen gemakkelijk kunnen betalen voor afzonderlijke artikelen.

SPIN IN WEB

Illumion streeft naar een positie als een spin in het web bij de ontwikkelingen dit najaar. Dat blijkt uit de aankondiging van JPIndex. In een rol van 'trusted third party', zoals directeur Stef Verf van Illumion het omschrijft, probeert het bedrijf Sdu en Kluwer op één lijn te krijgen en de producten van beide uitgeverijen samen te brengen onder één juridisch portal, JPIndex.nl. Dit portal moet *real time* gebruik gaan maken van de systemen van de uitgeverijen. De uitgeverijen kunnen voor enkele honderden euro's een JPIndex-upgrade verkopen, boven op hun eigen portal. Door de gedeelde technologie van Autonomy kunnen de systemen van beide uitgeverijen relatief eenvoudig worden benaderd. Behalve de bronnen van Sdu en Kluwer kan JPIndex ook worden ingezet voor het doorzoeken van openbare bronnen en interne dossiers van de advocatenkantoren.

De laatste grote partij op de markt, Elsevier Juridisch, lanceert in november ook een nieuw product, de zogenaamde *Cockpit*, een systeem dat naadloos aansluiting moet vinden bij het werkproces van de advocaat. De Cockpit moet zorgen voor de integratie van informatie van Elsevier Juridisch met tools voor de advocatuur en dossierbeheerssystemen.

'Daarmee zitten we in het hart van het proces van de advocaat', zegt Serge dos Santos Gomes, managing uitgever van Elsevier Juridisch. 'De advocaat start zijn computer op met de cockpit en sluit ermee af.' Dos Santos Gomes verwacht als eerste in staat te zullen zijn om een volledige integratie met de informatiesystemen van de kantoren tot stand te brengen. 'Wat heel erg speelt op deze markt: de andere spelers bieden of content of softwareachtige oplossingen. Dat zijn vaak deeloplossingen, waardoor een gefragmenteerd systeem ontstaat, zonder koppelingen en integratie. De Cockpit is anders: dat wordt het officepakket waarmee advocaten kunnen werken.'

Uitgebluste brandweerlieden procederen om rusttijd

Lex van Almelo, journalist

Met zijn uitspraken over de dienstroosters van artsen heeft het Hof van Justitie gezorgd voor onbedoelde gevolgen. Nederlandse brandweerlieden procederen nu om meer vrije tijd voor hetzelfde geld. Betrokken advocaten betrekken hun stellingen.

Drie jaar geleden bepaalde het Europese Hof van Justitie (9 september 2003, zaak C-151/02) dat de tijd die hulpverleners wachtend en slapend doorbrengen op hun werk, gerekend moet worden tot de arbeidstijd. In de praktijk betekent deze uitspraak dat artsen, ambulancepersoneel, brandweerlieden en andere hulpverleners met zogenoemde aanwezigheidsdiensten over een halfjaar gerekend gemiddeld hooguit 48 uur per week mogen werken. Wel kunnen deze werknemers individueel bijtekenen tot maximaal 60 uur gemiddeld per week.

Deze uitleg van de Europese Arbeidstijdenrichtlijn schopt menig dienstrooster in de war. Daarom heeft de Europese Commissie in 2004 een versoepeling voorgesteld, die er onder meer op neer komt dat wacht- of slaapuren tijdens aanwezigheidsdiensten niet langer als werktijd worden geteld. De Europese regeringsleiders kunnen het echter niet eens worden over dit voorstel. Dus moeten nationale wetgevers en werkgevers ondertussen varen op het kompas van het Europese hof.

ARBEIDSTIJDENBESLUIT

Om de Nederlandse praktijk in overeenstemming te brengen met het Europees recht heeft Nederland per 1 juni 2006 het Arbeidstijdenbesluit gewijzigd. Volgens de Tilburgse advocaat Steven Jellinghaus (De Voort Hermes De Bont) voldoet dit besluit niet helemaal aan de Europese regels, onder meer omdat de compensatieregeling niet deugt (*Sociaal Recht* 2006 – 7/8, p. 220-226). Verder bestaat onduidelijkheid over de mogelijkheid voor individuele werknemers om schriftelijk akkoord te gaan met het bestaande dienstrooster van 54 uur. Toen de wijziging van het Arbeidstijdenbesluit in de Tweede Kamer werd behandeld zei

Minister De Geus dat werknemers die ervoor kiezen hooguit 48 uur te werken daarvan geen nadeel mogen ondervinden. Zij mogen dan bijvoorbeeld niet worden ontslagen. Maar of zij dan wel minder salaris mogen krijgen, is niet duidelijk.

De strijd gaat om compensatie van verlofdagen voor zes jaar en 300 brandweerlieden

Voordat het Arbeidstijdenbesluit werd gewijzigd had de AbvaKabo al enkele leden op het spoor van de Europese jurisprudentie gezet. Zo voldoen de dienstroosters van Nederlandse brandweerkorpsen niet aan de Europese norm. Volgens deze dienstroosters draaien brandweerlieden diensten van 24 uur op en 48 uur af, ofwel een gemiddelde van 54 uur per week. Een dienst van 24 uur bestaat uit acht uur werken, acht uur wachten en acht uur slapen. Het werken komt in de praktijk neer op uitrukken, verplichte lessen volgen en sporten. Tijdens de wachttijd mogen de brandweerlieden doen wat zij willen, zolang zij maar op het kazerneterrein verblijven. Er wordt gekeken, gekletst, tv gekeken, gelezen, en ook bijgeklust.

VERLOFDAGEN

Er lopen momenteel enkele procedures over de dienstroosters van brandweerlieden. In één daarvan voert de aan de AbvaKabo gelieerde advocaat Ludwig Ongenae (Advocatenkantoor Boerhaavelaan) namens de Rotterdamse brandweerman Van Hengst een procedure tegen de gemeente Rotterdam, die nog altijd het dienstrooster niet heeft aangepast. Van

Hengst wil een verklaring voor recht dat de gemeente onrechtmatig heeft gehandeld. Volgens kan de brandweerman dan met terugwerkende kracht verlofdagen opeisen ter compensatie van de vrije tijd die hij de afgelopen zes jaar is misgelopen sinds de eerste uitspraak van het Europese hof over aanwezigheidsdiensten (3 oktober 2000, zaak C-303/98).

De Rechtbank Rotterdam vraagt zich af of de eis wel ontvankelijk is en of de zaak niet bij de bestuursrechter thuishoort. Van Hengst en zijn advocaat moeten nu aannemelijk maken dat een procedure bij de bestuursrechter onvoldoende rechtsbescherming biedt.

Ongenae vindt dat onrechtmatig handelen een kwestie is voor de civiele rechter. Maar Simon Tan (Faasen & Partners), die optreedt voor de gemeente Rotterdam, vindt het een bestuursrechtelijke kwestie en verwacht dat de procedure na het tussenvonnis 'een stille dood' sterft. Het gaat om nogal wat geld: verlofdagen compenseren voor zes jaar en 300 brandweerlieden.

NADEEL

In september heeft Ongenae een verzoek om een voorlopige voorziening ingediend bij de Rechtbank Den Haag. Hiermee heeft hij de proefprocedure ingeluid die hij namens de Zoetermeerse brandweerman Niest en de AbvaKabo voert tegen de gemeente Den Haag, die wordt bijgestaan door Dirk den Hertog (Pels Rijcken & Droogleevers Fortuijn). De vakbond en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zijn overeengekomen deze procedure meteen voor te leggen aan de bestuursrechter, omdat op deze manier twee jaar eerder duidelijkheid ontstaat. De inzet van deze procedure is de afwijzing van het verzoek van Niest om 48 uur te werken. Nou ja, afwijzing...

Brandweercommandant Rob Brons vindt het best als Niest wekelijks zes uur minder werkt. Maar dan moet hij ook genoeg nemen met 11% minder salaris. En dat pikt de brandweerman niet. De Geus heeft immers gezegd dat werknemers geen nadeel mogen ondervinden van hun keuze om 48 uur te werken. De vraag is nu dus of nadeel betekent dat de werknemer er absoluut dan wel relatief op achteruit gaat. Als de hoogste bestuursrechter kiest voor een interpretatie die de belastingbetaler het best uitkomt, is een nieuwe staking van brandweerlieden niet uitgesloten.

BUITENLAND

Belgisch OM lonkt naar plea bargaining

Lex van Almelo, journalist

Het parket in Antwerpen bereidt in stilte een proef voor met plea bargaining. Zou deze bevoegdheid niet ook een mooie aanvulling zijn op het instrumentarium van het Nederlandse OM, dat sinds kort straffen mag uitdelen?

Het Openbaar Ministerie in Antwerpen bereidt een proef voor met *plea bargaining*, dat te zijner tijd in België zou moeten worden ingevoerd. Volgens persmagistraat Dominique Reyniers is het nog maar een idee dat 'in het embryonale stadium van implementatie' verkeert. 'Om de slaagkans te vergroten' wil zij er verder niets over zeggen. Er zijn namelijk verschillende partners bij betrokken met 'verschillende mentaliteiten'. De Orde van Vlaamse Balies neemt geen stelling tegen de proef. Zij vindt het nog te vroeg voor commentaar.

Bij *plea bargaining* onderhandelen aanklager en verdediging over een lagere straf in ruil voor een bekentenis. De rechter moet de afspraak daarna bekrachtigen. In de Verenigde Staten wordt 95% van de strafzaken op deze manier afgedaan. Invoering van de 'onderhandelde bekentenis' in België zal volgens jurist Tom Decaigny moeilijk zijn, omdat de rechtsculturen nogal verschillen. Volgens hem zijn er genoeg andere mogelijkheden om de strafrechtspleging sneller en efficiënter te maken.

Hoe het OM in Nederland denkt over plea bargaining als aanvulling op zijn instrumentarium blijft onduidelijk. 'Daar willen wij liever niets over zeggen,' laat een woordvoerder weten. Die houding is begrijpelijk, omdat de invoering in Nederland een station is dat de huidige Minister van Justitie nadrukkelijk heeft gepasseerd. In 2003 diende Kamerlid Boris Dittrich bij de behandeling van de Justitie-begroting een motie in waarmee hij plea bargaining in eenvoudige zaken mogelijk wilde maken. Donner gaf daarop twee onderzoekers van de Universiteit Utrecht de opdracht feiten te verzamelen en de wenselijkheid te onderzoeken. Uit het onderzoek* blijkt onder meer dat de Italiaanse pendant van plea bargaining, *patteggiamento*, de aanklagers noch de rechters werk uit handen neemt. De onderzoekers (hoogleraar strafrecht Chrisje Brants en strafrechtjurist Bart Stapert) raden de invoering van plea bargaining in Nederland af. Donner was al bij voorbaat tegen de invoering van plea bargaining en het onderzoek heeft hem niet van mening doen veranderen. Dat bleek eens te meer bij de behandeling van het wetsvoorstel OM-afdoening (TK 29 849 – 5200). Donner wees daarbij op het verschil tussen plea bargaining en de beschikking waarbij het OM eenzijdig een straf – geen vrijheidsstraf! – oplegt.

* Chrisje Brants en Bart Stapert: Voor wat hoort wat: *plea bargaining* in het strafrecht. Boom Juridische uitgevers, Den Haag 2004. ISBN 90 5454 458 9. € 29.

Zimbabweanse Law Society onder vuur

Arnold Tsunga is een vooraanstaand advocaat die zich onvermoeibaar inzet voor mensenrechten in Zimbabwe. Zo behartigt hij de belangen van slachtoffers van mensenrechtenschendingen die worden gearresteerd en gevangengezet. Net als veel collega-advocaten wordt Tsunga hierdoor voortdurend lastiggevallen en bedreigd. Ook is hij een aantal keer gearresteerd en recentelijk op borgtocht vrijgelaten. Dit jaar ontving Tsunga samen met de Iraanse journalist Akbar Ganji de Martin Ennals Human Rights Award.

Sinds vorige maand zet de regering van President Mugabe niet alleen individuele advocaten onder druk, maar heeft zij ook de aanval geopend op de Law Society van Zimbabwe (LSZ), een wettelijk en onafhankelijk advocatenorgaan dat onder meer verantwoordelijk is voor het toezicht op en het reguleren van de juridische beroepsgroep. In twee opruiende krantenartikelen die op 6 en 20 augustus werden gepubliceerd in *The Sunday Mail* en de *Herald* werd de LSZ ervan beschuldigd weer een koloniaal regime aan de macht te willen brengen en als stroman van buitenlandse machten te fungeren.

Deze en andere onjuiste beschuldigingen werden ook geuit aan het adres van een aantal democratisch gekozen bestuurders van de LSZ, onder wie Tsunga, die openlijk kritiek hebben geuit op de mensenrechtenschendingen door de regering. De schrijver van het eerste krantenartikel, de voorzitter van de door de regering benoemde Media en Informatie Commissie, was reeds verantwoordelijk voor het sluiten van onafhankelijke kranten, radio en tv-stations. Mensenrechtenorganisaties beschouwen de krantenartikelen daarom als een teken dat nu ook het bestaan en de onafhankelijkheid van de Zimbabweanse advocatuur worden bedreigd.

Als directeur van Zimbabwe Lawyers for Human Rights werkt Tsunga nauw samen met Advocaten voor Advocaten om regionale en internationale druk uit te oefenen op Mugabes regering om advocaten in vrijheid hun werk te laten doen en hun mensenrechten te respecteren. Advocaten voor Advocaten heeft inmiddels haar steun betuigd voor het behoud van een onafhankelijke advocatuur in Zimbabwe.

Voor meer informatie over de LSZ en de wijze waarop u voor het behoud van de onafhankelijkheid van de Zimbabweanse advocatuur in actie kunt komen zie: <http://action.humanrightsfirst.org/campaign/LawSociety>. Voor informatie over Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met Judith Lichtenberg via info@advocatenvooradvocaten.nl of bezoek de website www.advocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

~ HET IS GEZEGD ~

*Gelukkig heb ik geen piercings op rare plekken.
Voor je 't weet wordt er over je geroddeld.*

(Bart Nooitgedagt over de bodyscan proef, de Volkskrant, september 2006)

*Minister Donner komt niet met een oplossing voor de
wezenlijke problemen in onze markt. Hij heeft daar geen visie op.*

(Maurits Barendrecht, Elsevier, september 2006)

*Het idee dat je alles maar op basis van vertrouwen
van elkaar moet aannemen, is niet meer van deze tijd.*

(Jan Loorbach over de advocatuur als closed shop in Mr., september 2006)

*Pels Rijcken genereert zijn inkomsten grotendeels uit publieke middelen. Bete-
kent dat dat er iemand is geïnteresseerd in het inkomen van de partners van Pels
Rijcken of dat van de landsadvocaat? Nee, ik heb er nog niemand over gehoord.*

(Paul van der Heijden, NJB, juli 2006)

Over persoonlijke zaken ben ik nu eenmaal niet zo mededeelzaam.

Dat ben ik alleen in héél vertrouwde, kleine kring. Hoe klein? Ik.

(Inez Weski, Twentsche Courant Tubantia, augustus 2006)

*Bovendien heeft de verdachte drie tatoeages,
onder andere voorzien van de woorden 'moeder' en 'vader'.*

(Politiebericht, augustus 2006)

*Mijn cliënt belde me vrijdag ineens om te zeggen
dat medege-detineerden hem op tv hadden herkend.*

(Niet aangenaam voor een veroordeelde ontuchtpleger,
advocaat R. Lonterman in Het Parool, juli 2006)

*Keiharde koppen hebben de adjudanten, klassieke boeventronies –
stierennekken, brede schouders en armen als kabeltouwen. Als ze zich
omdraaien naar de publieke tribune en een familielid begroeten, duiken de
journalisten in hun aantekeningen.*

(stadschroniqueur Frenk der Nederlanden bezoekt de pro forma zitting tegen H. cum suis,
Het Parool, juli 2006)

Wij zijn de Apple van de luiindustrie.

(de Zweedse oud-advocaat Marlene Sandberg over haar bedrijf Nature babycare, het Finan-
ciele Dagblad, augustus 2006)

*Ik zei: jij hebt geluk met mij als slachtoffer en ik met jou als dader. Er zijn heel
veel mensen die zo'n herstelgesprek niet aandurven.*

(slachtoffer praat met dader van een overval, in de Volkskrant, augustus 2006)

*De wrakingskamer van de rechtbank overweegt dat het in het algemeen niet
altijd verstandig is als een rechter bij gelegenheid van een mondelinge behande-
ling een aangevoerd argument aanduidt als 'niet serieus', maar dat zulks niet
wegneemt dat tijdens de mondelinge behandeling de rechter wel een zekere mate
van vrijheid dient te worden gegeven bij de voorlopige beoordeling van de aan-
gevoerde argumenten, waarbij het niet getuigt van partijdigheid of vooringen-
omenheid als die argumenten kwalitatief worden beoordeeld.*

(Rechtbank Rotterdam, 7 juni 2006, nr. 260797, HA RK 06-70)

AGENDA

Deskundigenrapportages

Het Nederlands Studiecencentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) organiseert op 17 november een studiedag over 'Het gebruik van deskundigenrapportages in de rechtszaal'. Dient het Nederlandse systeem van deskundigenrapportage te worden heroverwogen? Zou het rechterlijk oordeel, door het systeem van deskundigenrapportage te hervormen, aan kwaliteit kunnen winnen? Deze vragen worden tijdens de studiedag onder andere aan de orde gesteld en er worden verschillende voorstellen voor verandering ter discussie gesteld. De studiedag is bedoeld voor mensen uit de strafrechtspraktijk, deskundigen en onderzoekers op het gebied van het strafrecht en rechtshandhaving. Voor meer informatie en inschrijving zie www.nscr.nl of bel 070-527 85 27. De dag vindt plaats in het Pesthuis (Museum Naturalis te Leiden) en kost 50 euro.

Advocaat verwijst witwasser door

De rechtbank 's-Gravenhage heeft op 14 juli een 62-jarige 'accountant' veroordeeld tot 180 uur werkstraf en zes maanden cel voorwaardelijk wegens betrokkenheid bij witwassen. Na aftrek van voorarrest hoeft de veroordeelde 102 dagen onbetaalde arbeid te verrichten (LJN AY5818). Volgens zijn advocaat, Matthieu van Sloun, gaat het om een eenpitter met een administratie- c.q. belastingadvieskantoor. De dienstverlener – die geen register-accountant is en ook geen accountant-administratieconsulent – huurde kantoorruimte in het kantoor van een advocaat. Deze advocaat trad in het verleden op voor de drugshandelaar, wiens geld de accountant zou hebben witgewassen. De advocaat vroeg de accountant of deze enkele diensten wilde verlenen voor een vroegere cliënt van hem. Volgens Van Sloun is het niet duidelijk of de advocaat geweten heeft

dat het om witwassen van crimineel geld ging. Deze advocaat is in ieder geval niet vervolgd. Van Sloun vindt het niet kies de naam van deze confrère te noemen.

Volgens Van Sloun heeft zijn cliënt voor ongeveer € 250.000 aan contanten in depot genomen. 'Een deel van dat bedrag heeft hij via zijn derdenrekening overgemaakt aan de Belastingdienst en aan een notaris, die ook niks heeft gemerkt.'

Van Sloun gaat niet in beroep. De cliënt en zijn raadsman zijn tevreden met de straf. De officier had twee jaar celstraf geëist. De les die zakelijke dienstverleners uit deze zaak kunnen trekken is volgens Matthieu van Sloun: 'Meldt ongebruikelijke transacties en neem geen risico.'

(Lex van Almelo)

AGENDA

De nieuwe Waterwet

De Vereniging voor Milieurecht (VMR) organiseert op woensdag 1 november een studiemiddag over de nieuwe Waterwet. Eind september wordt (naar verwachting) het wetsvoorstel voor de Waterwet bij de Tweede Kamer ingediend. Daarmee wordt de huidige wetgeving op het gebied van het waterbeheer gemoderniseerd en geïntegreerd. Binnen de Waterwet staat, in aansluiting op de Kaderrichtlijn water, het watersysteem centraal. Eén van de belangrijkste veranderingen voor de praktijk vormt de invoer-

ring van één integrale watervergunning voor alle handelingen in het watersysteem. Naast allerlei andere wijzigingen komt in het bijzonder de relatie tussen de Waterwet en de instrumenten van ruimtelijke ordening en milieurecht (de omgevingsvergunning!) aan de orde. Aanmelden kan uiterlijk 11 oktober 2006 via: www.milieurecht.nl. De studiemiddag is gratis voor leden van de VMR, niet-leden betalen 35 euro. De dag vindt plaats in Utrecht van 14:00-17:00.

Stichting Jo Maes/Capra Prijs 2006

Ter bevordering van het enthousiasme en de belangstelling voor het ambtenarenrecht, arbeidsrecht en algemeen bestuursrecht heeft het bureau Capra Advocaten en Adviseurs ter gelegenheid van het afscheid van haar voormalige partner mr. J.M.M.B. Maes een Stichting in het leven geroepen, genaamd Stichting Jo Maes/Capra Prijs. Deze Stichting stelt jaarlijks een scriptieprijs ter beschikking voor studenten aan een Nederlandse Universiteit die een scriptie hebben geschreven over een onderwerp op het

gebied van het ambtenarenrecht, het arbeidsrecht danwel het algemeen bestuursrecht, die gewaardeerd is met een cijfer 8 of hoger. Met de toekenning van de prijs is een geldbedrag gemoeid van € 2.500. Belangstellenden dienen hun scriptie (in zesvoud), opgesteld in de Nederlandse taal, vóór 1 november 2006 in te dienen bij de secretaris van de Stichting, mr. J.J. Blanken, verbonden aan het bureau Capra 's-Gravenhage, Hooistraat 7, 2514 BM 's-Gravenhage.

Nederlandse vereniging voor Procesrecht

Op vrijdag 3 november houdt de Nederlandse vereniging voor Procesrecht (NVvP) haar najaarsvergadering in het Cobra museum te Amstelveen. Het onderwerp van de vergadering is 'de deskundige in recht'. Het centrale thema zal zijn de (on)wenselijkheid van

deskundigen als lid van rechterlijke colleges. Als inleiders zullen optreden prof. dr. M.A. van Hoepen, mevrouw mr. Drs. G. de Groot en mr. F. Teunissen. Meer informatie via e-mail: nvvp@van-doorne.com of 020-678 92 77.

'Het slachtofferschap voorbij'

Op donderdag 5 oktober vindt in Utrecht het jaarcongres van de Vereniging Vrouw en Recht Clara Wichmann plaats. De centrale vraag is wat de betekenis is van het begrip 'slachtoffer' binnen de hedendaagse samenleving in het algemeen en een aantal relevante rechtsgebieden in het bijzonder. Daarnaast wordt ingegaan op de vraag in welk opzicht dit begrip nog bruikbaar is als duiding voor de positie van 'de vrouw' anno 2006. Het onderwerp zal door drie interessante gastsprekers

vanuit verschillende juridische invalshoeken worden belicht. De gastsprekers zijn: dr. Jolande Wit-huis, onderzoeker en publiciste (onder andere Volkskrant, NRC en Opzij), dr. Irene Asscher-Vonk (hoogleraar sociaal recht, kroonlid van de SER), dr. Renee Kool (universitair docent/onderzoek strafrecht). Het jaarcongres is gratis voor leden van de Vereniging voor Vrouw en Recht, niet-leden betalen 50 euro voor de conferentie inclusief buffet.

Gedragkundige rapportages in strafzaken

Stichting Deskundigen en Rechtspleging (SDR) organiseert op woensdag 4 oktober 2006 een studieavond over problemen en oplossingen met gedragkundige rapportages in strafzaken. De inleider is prof. dr. Corine de Ruiter (hoogleraar Forensische psychologie aan de Universiteit Maastricht en Programmaleider van het Trimbos-instituut). De spreker stelt de praktijk van de gedragkundige rapportage, voornamelijk van psychiaters en psychologen, Pro Jus-

titia ter discussie. Aan het einde van de lezing worden mogelijke oplossingen aangedragen, waarin een belangrijke rol is weggelegd voor de gedragsdeskundige zelf (richtlijnontwikkeling, opleiding en intervisie), maar ook voor rechters, officieren en advocaten. De studieavond vindt plaats van 19:00-21:00 in het Kamerlingh Onnes Gebouw (rechtenfaculteit Universiteit Leiden). Voor meer informatie en aanmelding mail naar: info@sdrnet.nl.

Lustrumcongres Strafrecht ad fundum

De Nijmeegse Criminologische en Strafrechtelijke Studievereniging Dr. Nico Muller, verbonden aan de faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit organiseert ter ere van haar veertigjarig bestaan een congres op vrijdag 3 november over de rol van de fundamentele van het strafrecht in de hedendaagse maatschappij. Verschillende strafrechtelijke onderwerpen zullen vanuit een fundamentele invalshoek in een maatschappelijke context worden geplaatst, zoals bijvoorbeeld: 'De

strafbaarstelling in Europees perspectief; wie bepaalt welke gedragingen strafbaar zijn, Europa of de lidstaten?' en 'Bescherming van minderheden versus boeven vangen; moeten mensenrechten altijd prevaleren boven de daadkracht en functionaliteit van het strafrecht?' Dagvoorzitter is prof. mr. Y. Buruma, een van de sprekers is mr. G.J.M. Corstens. Meer (actuele) informatie en voorinschrijving via www.ru.nl/drnico-muller onder het kopje 'lustrum'.

spraakmakend effectief

DIGITAAL DICTEREN

INTERNETDIENSTEN

VASTE TELEFONIE

MOBILE SOLUTIONS

KANTOORAUTOMATISERING

Het tijdperk van het cassettebandje is voorbij. Moderne digitale dicteerproducten hebben belangrijke voordelen boven analoge apparatuur. Kiest u voor digitaal dicteren dan bespaart u minimaal 20% kosten. Als MDC van Philips Dictation Systems is ICT Concept dé betrouwbare partner voor een succesvolle introductie en implementatie van digitaal dicteren binnen uw kantoor.

.....
> VERSTAND VAN UW ZAKEN

> BEL VOOR EEN VRIJBLIJVENDE AFSpraak:

ING. GER HUveneERS
VESTIGING AMERSFOORT
T 033 4330188

INFO@ICT-CONCEPT.NL
WWW.ICT-CONCEPT.NL
.....

- > minder fouten door uitstekende geluidskwaliteit
- > mobiel en flexibel: advocaten kunnen thuis en onderweg dicteren
- > managementinformatie via overzicht in aanbod, verwerking en status van dictaten
- > efficiënte verdeling van werkdruk, ook vestigingoverschrijdend
- > mogelijkheid voor inzet van externe secretaresses of secretariaatbureaus

RUIM 200 KANTOREN GINGEN U VOOR!
.....

86e jaargang – 29 september 2006 – nr. 13
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. K.A. Boshouwers
mr. B.J. Th. Bouma
mr. Y. van Gemerden
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. M.H.J. van Maanen
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. A.P. Ploeger
mr. L.H. Rammeloo
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever

drs. Serge dos Santos Gomes

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureau redactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klipsen
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitaal archief Advocatenblad

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis)
Baliencertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdbmv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 2,15 per mm
bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 14: 6 oktober 2006
afl. 15: 27 oktober 2006

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 160 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantendienst, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnementen)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.
Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

Cassatiebalie

Els Unger

Medio 2004 rapporteerde de Commissie cassatie-advocatuur – naar haar voorzitter ook genoemd Commissie-Neleman – aan de minister van Justitie. De opdracht van deze commissie was te onderzoeken of het huidige stelsel van civiele cassatie-advocatuur, het zogenoemde Haagse monopolie, nog voldoet. Dit mede in het licht van de opheffing van het verplichte procuraat., dat vooralsnog is voorzien per 1 juli 2007.

Ook moest de commissie onderzoeken of kwaliteitseisen nodig zijn voor cassatie-advocaten. In haar rapport onderscheidt de commissie vijf alternatieven, variërend van de mogelijkheid voor iedere Nederlandse advocaat om bij de Hoge Raad civiele zaken aanhangig te maken tot een numerus fixus met benoeming op basis van kwaliteit. Dat laatste bestaat bijvoorbeeld in Frankrijk en in België.

De Commissie-Neleman adviseerde de minister een systeem waarin bij wet en verordening wordt bepaald dat het optreden in civiele cassatiezaken afhankelijk is van het voldoen aan kwaliteitseisen. Dit advies is voorjaar 2005 besproken in het College van Afgevaardigden.

In die vergadering werd onder meer gewezen op het probleem van 'postbusadvocaten'. Haagse advocaten die cassatiemiddelen, aangeleverd door advocaten van elders of door cliënten zelf (!), klakkeloos overnemen en indienen. Dit verschijnsel doet afbreuk aan de vanouds belangrijke zeeffunctie van de civiele cassatie-advocatuur. Mede hierdoor schijnt inmiddels 60% van de cassatieberoepen door de Hoge Raad te worden afgedaan op grond van artikel 81 RO, dat wil zeggen met een verkorte motivering.

De minister heeft verklaard het Haagse monopolie voorlopig te willen handhaven, in afwachting van overleg met de Orde en met de Hoge Raad. Dat overleg is geïndiceerd, omdat de Tweede Kamer te zijner tijd, bij de behandeling van het wetsvoorstel afschaffing procuraat, zeker zal vragen naar de rechtsbijstand bij civiele cassaties.

De Algemene Raad (AR) heeft, na raadpleging van de Adviescommissies burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht van de Orde, in september 2005 aan de minister bericht te kiezen voor het derde alternatief van de Commissie-Neleman. Dit alternatief behelst een aparte cassatiebalie. Wat de AR betreft moet dat dan wel een laagdrempelige cassatiebalie zijn. Dat wil zeggen dat de eisen van kennis, ervaring en 'vlieguren', waarvoor de Commissie-Neleman heeft gepleit, zo licht mogelijk moeten zijn. Dit om te voorkomen dat de facto een *closed shop* ontstaat.

De Hoge Raad kan zich hierin vinden. Vooral omdat hij een toevloed vreest van ondeskundige cassatieberoepen, als elke advocaat cassaties zou mogen doen.

De Orde en de Hoge Raad hebben daarom overlegd over de vormgeving van zo'n 'lichte' cassatiebalie. De AR stelt zich voor dat in de Advocatenwet een bepaling komt om een registratieregeling aan op te hangen. In zo'n registratieverordening zouden dan de toelatingsvereisten moeten komen. Daarbij kan worden gedacht aan een examen op kennis en vaardigheden, onderhoud daarvan door specifieke PO-punten, een beperkte vliegureneis van enkele cassatieprocedures of – adviezen per jaar en eventueel een vorm van intercollegiaal overleg. Uiteraard met een overgangsregeling voor de huidige cassatie-advocaten. Maar voor we daaraan toe zijn, zal eerst de minister overtuigd moeten worden. Want die voelt nog niet veel voor een wettelijke regeling. De Orde en de Hoge Raad zijn van plan samen te proberen daarin beweging te brengen.

Reageren? vandedeken@advocatenorde.nl

Opdrachtgever en interim-jurist. Ziet u het verschil?

brünellegal
Spreekt uw taal

Brunel Legal is onderdeel van beursgenoteerd zakelijk dienstverlener Brunel International N.V., en helpt ondernemingen en instellingen bij het oplossen van juridische vraagstukken. Dit doen we door de inzet van gekwalificeerde juristen. Daarbij bieden we drie diensten aan: Legal Support (juridische ondersteuning), Legal Interim (ervaren interim-juristen) en Legal Projects (juridische projecten). Voor meer informatie: www.brunel-legal.nl, tel. 020-312 5000.

De mythe van het DNA-bewijs¹

Prof. dr. P.J. van Koppen

Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en
Rechtshandhaving (NSCR), Rechtsgeleerdheid
Universiteit Maastricht, Rechtsgeleerdheid Vrije
Universiteit

Prof. dr. H. Elffers

(NSCR) Rechtsgeleerdheid Universiteit Antwerpen

Een DNA-profiel kan op zichzelf vrijwel nooit het daderschap van de verdachte bewijzen. Door gewone menselijke fouten in het laboratorium en door problemen met mengsporen kan ten onrechte de verkeerde persoon worden aangewezen. Van Koppen en Elffers schetsen een veelbetekenend praktijkgeval en rekenen voor dat het DNA-bewijs niet onfeilbaar is, zeker niet als het bestand met DNA-profielen alsmaar groter wordt en als het aantal matchpogingen toeneemt. De 'CSI-mythe' moet worden bestreden, en 'eenieder die een getal noemt voor de waarde van het DNA-bewijs, zuigt het uit zijn duim.'

Er is een nieuw geloof neergedaald in juridisch Nederland: forensisch-technisch onderzoek wordt aanbeden. De Amsterdamse hoofdcommissaris Bernard Welten schreef bijvoorbeeld in zijn voorwoord bij de nota *Spelverdeler in de Opsporing* van de Raad van Hoofdcommissarissen: 'De mogelijkheden van de techniek lijken oneindig. Met de ontwikkelingen van nieuwe technologieën en de onbetrouwbaarheid van de verklaringen van getuigen of verdachten speelt forensische opsporing in termen van bewijsvoering een steeds grotere rol in het strafproces. Technisch bewijs is meer waard dan de verklaring van mensen. Mensen maken fouten, verdachten beroepen zich op hun zwijgrecht, maar de verklaring van technische sporen is veel zo niet alles zeggend.'²

Jacobs en collega's zijn dezelfde mening toegedaan. Zij schrijven: 'De toegenomen mogelijkheden van forensisch-technisch onderzoek bieden een steeds sterker alternatief voor de getuigenverklaring: goed uitgevoerd forensisch-technisch onderzoek liegt of vergist zich immers niet.'³

Welten en de anderen verwoorden hier wat men de CSI-mythe zou kunnen noemen.⁴ Op de televisie krijgt men soms de indruk dat elk misdrijf steeds op grond van forensische sporen kan worden opgelost. De werkelijkheid laat eerder het tegendeel zien. In slechts 2% van de grote opsporingsonderzoeken zijn forensische sporen – van enige soort – behulpzaam bij het vinden van de dader.⁵ In een wat groter percentage dragen ze bij aan het bewijs, nadat de ver-

dachte op een andere manier is gevonden. De eerlijkheid gebiedt te melden dat als in de toekomst meer aandacht wordt besteed aan forensische sporen dan nu het geval is, kan worden verwacht dat deze percentages wel zullen stijgen.⁶ Maar het is een illusie dat ooit een substantieel deel van de ernstige zaken uitsluitend met of zelf maar met behulp van forensische sporen zal worden opgelost. Welten en Jacobs kijken te veel naar de televisie.

Forensische sporen zijn zeker niet meer waard dan getuigenverklaringen. Getuigen kunnen vaak een compleet verhaal vertellen: over wat er is gebeurd en wie dat heeft gedaan en waarom. Forensische sporen leveren slechts in uitzonderingsgevallen een compleet verhaal van het misdrijf op.⁷ In de

1 Wij danken M. Vere van Koppen voor haar commentaar op een eerdere versie.
2 Projectgroep Forensische Opsporing (2004), voorwoord.
3 Jacobs, Bruinsma, Van Poppel & Moors (2005), p. 42.
4 Vernoemd naar de Amerikaanse televisieserie *Crime Scene Investigation*, waarin op welhaast wonderbaarlijke wijze de boef gepakt wordt op grond van forensisch sporenonderzoek.

5 De Poot, Bokhorst, Van Koppen & Muller (2004).
6 Zie Horvath & Meesig (1996).
7 Een goed verhaal beantwoordt in de recherchekunde aan de 7 gouden W-vragen. Aan rechercheurs wordt geleerd dat men in een opsporingsonderzoek de volgende vragen moet trachten te beantwoorden: (1) *wie* in verband gebracht kan worden met het misdrijf (aangever, benadeelde, slachtoffer, ontdekker, getuige en verdachte) (2) *wat* er precies is gebeurd, (3) *waar* het misdrijf

is geschied en waar eventuele sporen zijn achterbleven, (4) *waarmee* het misdrijf is gepleegd, dus van welke middelen of voorwerpen gebruik is gemaakt, (5) *op welke wijze* het misdrijf heeft plaatsgevonden, (6) *wanneer* het misdrijf heeft plaatsgevonden en wanneer andere relevante feiten hebben plaatsgevonden en (7) *waarom* het misdrijf is gepleegd. Zie De Poot *et al.* (2004).

SERIEVERKRACHTER KWAM NIET IN STAD^I

Op een zomernacht in juli 1990 werd een vrouw op een weg in een stad in het westen van het land aangetroffen, gekleed in een onderbroek en een T-shirt. Zij was in de war. Bij een nabijgelegen flat werd een net opgevouwen stapeltje kleding van haar gevonden. Zij kon zich niets meer herinneren van wat er was gebeurd. Vermoed werd dat zij is verkracht en wel in de hal van de flat.^{II}

Er werd van haar een zedenkit afgenomen. Er zat sperma in het uitstrijkje van haar vagina en in haar slipje. In de hal van de flat werd ook nog een bloedvlek gevonden. In 1990 werd vastgesteld dat het bloed van menselijke oorsprong is en van het slachtoffer zou kunnen zijn. In hetzelfde jaar werd een verdachte opgepakt voor een aantal verkrachtingen in de buurt van een dorp in Brabant. Hij werd veroordeeld. Later zou hij worden aangehouden voor de verkrachting in de stad in het westen. Dat ging als volgt.

Eind jaren negentig werden in verband met de Utrechter serieverkrachter lichaamssporen van een groot aantal oude zaken onderzocht. Dat leverde op 30 november 2001 onder andere een tabel op van vijf zaken uit het arrondissement 's-Hertogenbosch die op grond van DNA-profielen samenhangen met zaken elders in het land. Daarbij zit een match met de bloedvlek van de verkrachting in de stad in het westen in juli 1990.

Er gebeurde toen een hele tijd niets. De tabel werd gefaxt op 22 januari 2003, en op 19 augustus 2003 gaf de officier van justitie opdracht tot een DNA-onderzoek dat op 29 december 2003 een deskundigenrapport van het NFI opleverde.^{III}

In dat deskundigenrapport stond de volgende tabel:^{IV}

De monsters zijn door het NFI voorzien van identiteitszegels, aldus het rapport. Die nummering lijkt een saai onderwerp, maar wordt wel dra belangrijk in ons verhaal. Het rapport meldde dat beide spermamonsters in de stadse zaak van hetzelfde mannelijke individu waren. Het bloed (ABT732) kwam niet overeen met het slachtoffer, want dit spoor was afkomstig van 'een tweede onbekend mannelijke individu.'

Profiel AFH334 (sperma) en ABT732 (bloedvlek) werden vervolgens vergeleken met de DNA-gegevensbank. Dat leverde een hit op: 'bij de vergelijking van het DNA-profiel van het bloedspoor (ABT732) is een

overeenkomstig DNA-profiel gevonden dat is verkregen van sporen-materiaal uit een zaak met de volgende gegevens.' En dan stond daar het schede-uitstrijkje uit de dorpszaak met nummer ABT733. Kennelijk leverde dit schede-uitstrijkje – zoals gebruikelijk – een DNA-mengprofiel op.^V

Bij de nummering van de tabel hoort het volgende verhaal. Aan sporen worden tegenwoordig landelijk unieke nummers toegekend. Dat gebeurt door stickers met die nummers en een bijbehorende streepjescode op de drager van het spoor (het reageerbuisje, de koker of de zak) te plakken. Die stickers komen van vellen waarop opeenvolgende nummers zitten. Deze stickers hebben een enorm voordeel, want door de nummering en de streepjescodes hebben sporen unieke nummers en kunnen veel fouten worden voorkomen. Als iemand een aantal sporen achter elkaar nummert, krijgen zij in het algemeen opeenvolgende nummers omdat ze van hetzelfde vel stickers komen.

Nu hadden de sporen van de zedenkit in de stadse zaak opeenvolgende nummers (AFH333 tot en met AFH335), maar het bloedspoor van die zaak had een geheel ander nummer (ABT732). De sporen van de zedenkit waren kennelijk opeenvolgend genummerd, maar het bloedspoor op een ander moment. Het nummer van het stadse bloedspoor ging direct vooraf aan het nummer van het spermaspoor in de dorpszaak (ABT733). Zoals gezegd werden de nummers in deze zaken toegekend door het NFI; in 1990 bestonden die stickers nog niet.

De verdachte in de dorpszaak was bekend. Hij is indertijd veroordeeld tot een gevangenisstraf en TBS maar had in 2003 zijn straf en maatregel uitgezeten. Hij werd opnieuw aangehouden, nu voor de verkrachting in de stad en wel op 26 april 2004, enige maanden na het NFI-rapport.

Dit leek een 'klip-en-klare zaak'.^{VI} De verdachte is een veroordeelde verkrachter en zijn veroordeling gaat ook nog over een verkrachting die in dezelfde zomer van 1990 is gepleegd. Maar al snel rezen bij de recherche bedenkingen over zijn daderschap. Ten eerste bleek dat de verdachte in de periode dat hij in en om het Brabantse dorp zijn verkrachtingen pleegde, zijn dorp nauwelijks uitkwam. Hij

TR-NUMMER	IDENTITEITSZEGEL	TYPE CELMATERIAAL	OMSCHRIJVING
11168	AFH335	Sperma	Een schede-uitstrijkje van het slachtoffer [uit de stad]
[...] juli 1990	ABT732	Bloed	Een bemonstering uit een hal [in de stad]
[...] juli 1990	AFH334	Sperma	Een bemonstering van een slipje van het slachtoffer [uit de stad]
001547	AFH333	Bloed	Een referentiemonster bloed van het slachtoffer [uit de stad]
	ABT733	Schede-uitstrijkje van het slachtoffer [bij het dorp]	Afkomstig van zedendelict in [het dorp] op [...] juli 1990

De opeenvolgende nummers van het stadse bloedspoor en het spermaspoor van de serieverkrachter in het dorp hadden de NFI-analisten moeten waarschuwen

was toen nog een jonge jongen van tegen de twintig. Ten tweede bleek zijn modus operandi in zijn dorp geheel anders te zijn dan men mag aannemen over de verkrachting in de stad. In het dorp ging het steeds om verkrachtingen die werden gepleegd door een alleen opererende dader, waarbij niet meer geweld werd gepleegd dan direct nodig was voor het uitvoeren van de verkrachting en de dader door insluiping bij zijn slachtoffer kwam. In de stadse verkrachting ging het echter om een misdrijf met meerdere daders – het bloedspoor paste immers niet bij het sperma.^{vii} Bovendien was veel geweld gebruikt, was het slachtoffer opgepikt en vond de verkrachting plaats in een vreemde omgeving. Ten derde kon geen enkele relatie worden gevonden tussen de verdachte en de stad in het westen. Hij had daar geen familie of vrienden en er was zelfs geen indicatie dat hij daar ooit was geweest.

Had men de goede verdachte? Of had het NFI een fout gemaakt, vroeg men zich af. In die periode verschenen er berichten in de media dat er fouten waren gemaakt met DNA in de zaak van de Wreker van Zuuk.^{viii} Misschien had het NFI wel een fout gemaakt; het bloedspoor uit de stad was immers op nagenoeg dezelfde datum bij het NFI binnengekomen als het spermaspoor van het dorp.

‘OVEREENKOMST BERUST OP MENSELIJKE FOUT’

- I Wij danken Joop de Schepper, Marjan Meerman en Arne Kloosterman voor hun hulp bij het ontrafelen van deze zaak.
- II Dit vermoeden was gebaseerd op het feit dat het slachtoffer in alle vroegte op allerlei belen had gedrukt in de hal van die flat. Dat had echter niet tot een reactie van enige bewoner geleid.
- III Wij hebben ons afgevraagd waarom dit alles zo lang heeft geduurd. Wij hebben daarvoor geen verklaring gevonden. Het is wel merkwaardig dat in het NFI-rapport wordt gemeld dat de sporen ‘op 28 november 2003 opgenomen [zijn] in de DNA-databank en vergeleken met de hierin aanwezige DNA-profielen.’ Dat was toch al eerder gebeurd in het kader van het grote onderzoek naar de Utrechter serieverkrachter? De enige verwijzing in het NFI-rapport is dat bij het dorpse spoor wordt gemeld onder ‘opdrachtgever: 3200-6114/97 (Utrechtse serieverkrachterproject)’. Maar die code duidt er weer op dat de vergelijking kennelijk al in 1997 heeft plaatsgevonden. Dat leidde dus pas in 2004 tot een aanhouding. Soms draaien de molens van Justitie wel erg langzaam, maar minder zeker dan verondersteld, zoals uit het vervolg zal blijken.
- IV Door onze anonimisering komt deze tabel natuurlijk niet geheel overeen met de oorspronkelijke tabel in het NFI-rapport, maar de essentie is niet veranderd.
- V Dat kan worden afgeleid uit de volgende tekst in het rapport: ‘De kans dat een willekeurig gekozen individu hetzelfde DNA-profiel bezit

Het heeft de plaatselijke stadse recherche veel getouwtrek gekost om het NFI te laten toegeven dat er inderdaad een fout was gemaakt. De officier van justitie uit de stad zond uiteindelijk op 2 december 2004 een brief aan de advocaat van de verdachte. Daarin schreef hij onder andere: ‘De beslissing om de zaak te seponeren heb ik met name genomen omdat het NFI mij heeft bericht, dat de conclusie gerechtvaardigd lijkt dat de gerapporteerde overeenkomst tussen [het bloedspoor ABT732 uit de stad en het spermaspoor ABT733 uit het dorp] berust op een menselijke fout bij het prepareren van het monster ABT732 voor een DNA-analyse in 1999. [...] Hoewel het NFI dit niet meer met zekerheid kan vaststellen, kan men niet uitsluiten dat het bloedspoor ABT732 bij de aanvullende analyse gecontamineerd is geraakt door het (sperma)spoor van de andere, hiervoor aangehaalde verkrachtingszaak. Een nieuwe analyse van het bloedspoor ABT732 is/was niet meer mogelijk omdat dit bloedspoor bij de voorgaande analyses volledig is opgebruikt.’

De opeenvolgende nummers van het stadse bloedspoor en het dorpse spermaspoor hadden de NFI-analisten moeten waarschuwen. Het is een goed gebruik om, als men een match vindt tussen opeenvolgend genummerde sporen, extra waakzaam te zijn op de mogelijkheid van contaminatie. Dat is in dit geval kennelijk niet gebeurd. Wij vroegen het NFI hoe het nu precies met deze sporen zat. Het NFI

als die van het onderzochte spermaspoor (ABT733) bedraagt minder dan 1 op een miljard. De kans dat een willekeurig individu hier hetzelfde DNA-profiel als die van het bloedspoor (ABT732) bezit bedraagt minder dan 1 op één miljard.’ Als het in beide gevallen om een volledig en enkelvoudig profiel zou gaan, zou van beide *random match probabilities* van 1 op één miljard zijn opgegeven.

vi Zie voor de definitie van een klip-en-klare zaak De Poot *et al.* (2004), p. 50.

vii Het onderzoek laat zien dat verkrachters die altijd solo optreden, zelden daarnaast eveneens met anderen gezamenlijk verkrachten. Zie Kocsis, Cooksey & Irwin (2002).

viii Zie bijvoorbeeld Anoniem (2004).

noten

meeste gevallen leveren forensische sporen een aanwijzing op die verder op een andere manier – met getuigen- en verdachtenverhoren – zal moeten worden uitgerechercheerd.

Men lijkt ook te menen dat er met forensische sporen minder problemen zijn dan met getuigenverklaringen. Inderdaad, getuigenverklaringen zijn nogal eens feilbaar.⁸ Maar dat betekent nog niet dat er met forensische sporen en de interpretatie daarvan geen of zelf maar minder problemen zijn. Ze zijn slechts van andere aard.⁹

In het geloof in forensische sporen geldt DNA-bewijs als de oppergod. Dat is voor een deel terecht. DNA lijkt in veel gevallen niet alleen steviger bewijs op te leveren, het schept ook de mogelijkheid om op geheel nieuwe manieren bewijs te verzamelen door de technische recherche en in het laboratorium. Dat betekent echter niet dat DNA-bewijs zonder problemen is.

⁸ Zie Van Koppen, Hessing, Merkelbach & Crombag (2002), *passim*.

⁹ Zie Broeders (2003), *passim*.

noten

zit een gaatje in zijn kleding.
de stof is doorweekt met bloed.

1:1.000.000.000

In de beginperiode van het DNA-tijdperk hadden experts een enorm vertrouwen in de waarde van DNA-bewijs.¹⁰ Met stelde een match tussen sporen van de plaats delict en de verdachte voor als een absolute, onwrikbare uitkomst van het onderzoek.¹¹ Dat leidde tot een uitbundige discussie die, als men de berichten mag geloven, in de Verenigde Staten op een nogal onsmakelijke manier is gevoerd.¹² Inmiddels is het DNA-profiel een door iedereen geaccepteerde vorm van opsporing en bewijsvoering geworden. Absolute oordelen worden niet meer gegeven. Het gebied is weliswaar nog volop in ontwikkeling, maar met standaardmethoden zijn de DNA-deskundigen de politie en de rechter regelmatig behulpzaam.

Als een deskundige van het Nederlands Forensisch Instituut in Den Haag (NFI) een match vaststelt, leidt dat meestal tot een conclusie in de volgende vorm: 'Het DNA-profiel van spoor A komt overeen met het DNA-profiel van verdachte B. Dat betekent dat het spoor van de verdachte afkomstig kan zijn. De kans dat een willekeurig gekozen individu hetzelfde DNA-profiel bezit als spoor A bedraagt minder dan 1 op één miljard.' Dat laatste getal wordt de *random match probability* genoemd en is een maat voor de kans dat men bij toeval bij deze verdachte is uitgekomen.¹³ Dat getal is belangrijk. Als het bijvoorbeeld 1 op 10 zou zijn, is de kans immers bijzonder groot dat men bij toeval een match met deze verdachte vond. Dit vergt enige nuancering, maar daar komen wij weldra op.

Die *random match probability* wordt uitgerekend op basis van de zeldzaamheid van het DNA-profiel. Daarvoor worden referentiebestanden gebruikt. Als het gelukt is om een compleet DNA-profiel te maken van een spoor komt men snel uit op 1 op één miljard. Als men slechts een deel van het profiel heeft kunnen vaststellen of als het om een mengprofiel gaat, dan wil het getal nog wel eens

anders zijn. Soms is men niet in staat om de *random match probability* uit te rekenen. Dat is bijvoorbeeld het geval bij een gecompliceerd mengprofiel. Ook dit probleem komt hierna terug.

VERHAAL VAN EEN SPOOR

Stel nu eens dat het DNA-profiel van de verdachte overeenkomt met een compleet profiel van het lichaamsmateriaal dat de politie op de plaats delict heeft gevonden. Wat betekent dat dan? Het bewijst slechts dat de verdachte het lichaamsmateriaal op de plaats delict heeft gedoneerd. Toegegeven, dat wordt behoorlijk sterk bewezen met een compleet profiel. Maar het bewijst ook niet meer dan dat. De overeenkomst tussen de profielen leidt alleen maar tot bewijs van de schuld van de verdachte van het misdrijf *in combinatie met* het verhaal dat achter het spoor zit. Als het profiel van de verdachte overeenstemt met dat van het sperma dat uit de vagina van het vermoorde slachtoffer is veiliggesteld, dan heeft de verdachte inderdaad wat uit te leggen. Maar zelfs in dát geval hoeft de verdachte nog niet de moordenaar te zijn.

Stel dat de verdachte is opgepakt omdat hij een goede bekende van het slachtoffer is. Hij beweert dat hij met haar gemeenschap heeft gehad, maar dat iemand anders haar even later – kort na zijn vertrek – om het leven heeft gebracht. Het sperma in het slachtoffer is dan niet van de dader van de moord afkomstig. DNA-profielen vormen dus slechts een begin van het bewijs en kunnen pas de schuld van de verdachte bewijzen in samenhang met het verhaal dat achter het spoor zit. Merk op dat dergelijke verhalen aanzienlijk minder sterk bewijs opleveren. De keten verdachten-DNA → spoor-DNA → betekenis-van-het-spoor is in die zin niet sterker dan de zwakste schakel: de betekenis van het spoor.

Het enthousiasme over DNA gedurende

de laatste jaren wordt veroorzaakt door de enorm toegenomen mogelijkheden van DNA-onderzoek. De kracht van het bewijs – uitgedrukt in de *random match probability* – is echter niet toegenomen. De toegenomen mogelijkheden liggen er vooral in dat men op steeds minuscule sporen onderzoek kan doen. In het verleden had men een behoorlijke plas bloed nodig voor DNA-onderzoek; tegenwoordig kan een DNA-profiel gemaakt worden op een beetje slijm op een peuk, een enkele haar of een paar huidschilfers. Dat zijn echter sporen die aanzienlijk minder evident op schuld van de verdachte wijzen als zijn profiel daarmee overeenkomt, dan bijvoorbeeld een hoeveelheid sperma of bloed dat doet. Hoe weten wij dat de peuk in het huis van het vermoorde slachtoffer van de moordenaar was of dat die haar op haar jas niet afkomstig is van iemand waarmee zij een paar uur eerder in de tram zat?

In het algemeen geldt dat hoe kleiner het spoor is waarop een DNA-profiel is gemaakt, hoe belangrijker het verhaal wordt dat achter het spoor schuilgaat. Maar ook: hoe kleiner het spoor, hoe onzekerder het verhaal erachter is. Bij het bewijzen van die verhalen is jammer genoeg nog niet dezelfde spectaculaire vordering gemaakt als bij DNA.

DNA bewijst dus alleen maar iets als er geen redelijke andere verklaring is dan zijn daderschap voor de aanwezigheid van lichaamsmateriaal van de verdachte op de plaats delict. Dit wijst ook op het toegenomen

DNA bewijst alleen iets als er geen redelijke andere verklaring is dan het daderschap van de verdachte voor de aanwezigheid van zijn lichaamsmateriaal op de plaats delict

DNA-bewijs kan slechts worden gewaardeerd in het licht van het andere bewijs en de manier waarop de verdachte is gevonden

men belang van precies en feilloos onderzoek van de technische recherche. Het gaat er niet om dat we weten dat een spoor van de plaats delict afkomstig is, maar dat we heel precies weten waar op de plaats delict het spoor is gevonden en hoe dat spoor is veiliggesteld. Men dient er bijvoorbeeld voor te zorgen dat het lichaam van het overleden slachtoffer ter plekke wordt bemonsterd. Als men het lichaam te snel in de *body bag* doet en afvoert naar het mortuarium of naar het NFI, heeft dat tot gevolg dat relevante sporen worden vernietigd. Dat wordt zeker gedaan als men het lichaam in een gebruikte *body bag* stopt, hetgeen naar verluidt geen uitzondering is.

LABORATORIUMFOUT

Fouten die ergens in de keten van technische recherche tot en met het werk aan de laboratoriumtafel worden gemaakt, zullen wij verder laboratoriumfouten noemen. Men kan bijvoorbeeld sporen verkeerd labelen, sporen kunnen gecontamineerd raken of sporen van het slachtoffer kunnen worden aangezien voor sporen van een dader. Soms zijn dat soort fouten zonder gevolg of worden zij snel opgemerkt omdat vreemde resultaten verkregen worden. Soms kunnen ze grote gevolgen hebben,¹⁴ bijvoorbeeld wanneer een referentiemonster van het slachtoffer wordt aangezien als het referentiemonster van de verdachte. Als men vervolgens veel vermeend materiaal van de verdachte vindt op de trui van het slachtoffer, wordt ten onrechte de conclusie getrokken dat de verdachte het misdrijf heeft gepleegd. Dit voorbeeld is niet verzonnen.¹⁵

Zoals gezegd, is het niet ongebruikelijk

dat de DNA-deskundige aan de rechtbank een *random match probability* meedeelt van 1 op één miljard. Dat getal is gebaseerd op de premisse dat laboratoriumfouten nooit voorkomen. Thompson en collega's lieten echter zien dat die *random match probability* nogal betrekkelijk is als rekening wordt gehouden met mogelijke fouten in de keten van het onderzoek.¹⁶

De tot nu toe verzwezen kans op laboratoriumfouten mag niet worden verwaarloosd en kan de ferme conclusies van DNA-deskundigen zeer betrekkelijk maken. Thompson en collega's geven een instructieve tabel waarin zij demonstreren dat een *random match probability* van 1 op één miljard al bij een kans op een laboratoriumfout van 1 op de 1000 aanzienlijk minder zekerheid biedt. Een simpele vraag aan de DNA-deskundige zou dus kunnen zijn of hij met droge ogen kan beweren dat de kans op een fout ergens in de keten tussen de plaats delict en het deskundigenrapport fors kleiner is dan 1 op de 1000.¹⁷ Als de deskundige dan nog zijn 1 op één miljard volhoudt, kan hij niet in goede gemoede stellen dat dit is wat 'zijn wetenschap hem leert omtrent datgene wat aan zijn oordeel onderworpen is', zoals artikel 343 Sv van hem vordert. Het juiste antwoord is: ik denk dat mijn bewijs sterk is, maar zeker weten doe ik dat niet, want ik heb geen idee of er een laboratoriumfout is gemaakt. Als hij dan toch een getal noemt, is dat geheel uit de lucht gegrepen.

Nu zijn laboratoriumfouten niet eenvoudig te onderzoeken. Albert Koeleman, de directeur van het NFI, zei tegen één van ons dat het is als zoeken naar een speld in een

hooiberg. Daarin heeft hij gelijk. Hij zegt dat men slechts ervoor kan zorgen dat de procedures zodanig zijn dat de kans op laboratoriumfouten zo klein mogelijk is. Maar dat is nog geen reden om laboratoriumfouten te verzwijgen, zoals het voorbeeld in het kader 'Serieverkrachter kwam niet in de stad' laat zien.

Hoeveel van dergelijke fouten worden gemaakt bij het NFI, door contaminatie, door administratieve fouten of door verwisseling van sporen? In de jaarverslagen van het NFI kan hierover geen enkele informatie worden gevonden. Die informatie is er ook niet over bekend geworden fouten door de technische recherche op de plaats delict, bij de doorgifte en het transport van sporen en bij de administratie van sporen.

De directeur van het NFI heeft inderdaad gelijk als hij zegt dat systematisch onderzoek naar laboratoriumfouten zo moeilijk is dat men zich beter kan richten op de zorgvuldige procedures om die fouten te voorkomen. Maar men zou meer kunnen doen. De laboratoriumfouten die worden geconstateerd, zouden een analyse moeten ondergaan en het NFI zou daarvan in het jaarverslag kond moeten doen, zodat allen – de technische recherche, het Openbaar Ministerie, rechters, advocaten en het NFI zelf – daarvan kunnen leren. Dat zou een overheidsorganisatie als het NFI passen. Als dat niet gebeurt, is men aangewezen op toevallig bekend geworden gevallen als de Wreker van Zuuk of deze stadse-dorpse zaak waarop wij per ongeluk stuitten.

Waarom zijn laboratoriumfouten en de kans daarop zo desastreus voor de waarde die

10 Aronson (2005).
11 Zie hierover Thompson (1997b) en Koehler (1993).
12 Pearsall (1989), Hoeffel (1990) en Roberts (1991) en over het einde van de DNA-oorlog Lander & Budowle (1994).
13 Zie Kloosterman (2002).

14 Zie Thompson, Taroni & Aitken (2003).
15 Zie Thompson (1997a).
16 Thompson *et al.* (2003).
17 De redenering van Thompson en collega's is gebaseerd op bayesiaanse statistiek, waarmee men in staat is een subjectief oordeel over de waarschijnlijkheid van een gebeurtenis – bijvoorbeeld de kans dat een verdachte schuldig is – aan te passen op grond van de diagnostische waarde van een bewijsmiddel. Zie verder Jeffrey (1992), O'Hagan (1994), Lee (1997) en Kerkmeester (2005).

aan DNA-bewijs kan worden gegeven? Dat zullen we hierna uitleggen. Veel belangrijker wordt dan nog onze uitleg waarom een groot DNA-bestand ervoor zal zorgen dat DNA-bewijs steeds minder waard wordt en zal leiden tot onterechte beschuldigingen.

INTERPRETATIE VAN MENGSPOREN

De DNA-profielen die in het strafrecht worden gebruikt, betreffen stukken DNA die zich herhalen, de zogenaamde *short tandem repeats* (STRs).²⁶ Bij de meest gebruikte methode van DNA-onderzoek worden tegenwoordig op tien plaatsen de veelal variërende lengte van die STRs gemeten. Daarnaast kan het geslacht van de donor worden vastgesteld. Op elke van de tien plaatsen (loci) heeft een individu dergelijke STRs of allelen. In de regel heeft men twee allelen per locus; één van de vader en één van de moeder. Als vader en moeder op een bepaalde locus hetzelfde allel hadden, levert dat op die locus slechts één allel op. Elk allel levert in het DNA-profiel een piek op.

Het resultaat van een DNA-analyse is een DNA-profiel waarbij op tien loci steeds één of twee pieken voorkomen en op één locus XX (voor vrouwen) of XY (voor mannen). De pieken vergen enige interpretatie – daarover hierna meer – maar kunnen in principe omgezet worden in een rij getallen die per computer kunnen worden vergeleken met in het DNA-bestand opgeslagen profielen van bekende personen en van sporen van andere misdrijven.

Dit geldt allemaal als men beschikt over volledige profielen waarvan men zeker is dat ze afkomstig zijn van één enkele persoon. In die gevallen kan men een conclusie trekken in de vorm zoals het NFI dat in de regel doet: 'Het DNA-profiel van het spoor komt overeen met het DNA-profiel van de verdachte. Dat betekent dat het spoor afkomstig kan zijn van de verdachte. De kans dat het DNA-profiel van een willekeurig gekozen individu

overeenkomt met het DNA-profiel van het spoor is 1 op één miljard.'

In de praktijk heeft men bij sporen echter vaak te maken met mengsels van verschillende personen, bijvoorbeeld het slachtoffer en de dader. Als het spoor bijvoorbeeld verkregen is uit de vagina van het slachtoffer, heeft men te maken met zo'n mengprofiel. Men kan zien dat het een mengprofiel is, omdat op één of meer loci meer dan twee allelen worden gevonden. De logische conclusie is dan dat *ten minste* twee personen hebben bijgedragen aan het spoor. Als een slachtoffer met de dader een gemeenschappelijk allel heeft, ziet men er op het mengprofiel slechts één.

In de praktijk heeft men een volledig profiel van het slachtoffer, maar is de dader nog onbekend. Als in zo'n mengprofiel op een bepaalde locus slechts één piek wordt gevonden, kan dat betekenen dat het slachtoffer en de dader hetzelfde allel op die locus hebben, maar ook dat op die locus de relevante piek van de dader ontbreekt. Dat geldt, mutatis mutandis, ook voor twee allelen op dezelfde locus. In die gevallen kan wel iets gezegd worden over het profiel van de andere persoon dan het slachtoffer, namelijk door van het mengprofiel het profiel van het slachtoffer 'af te trekken'. In veel gevallen blijft dan echter geen compleet profiel over, namelijk als sommige allelen van het slachtoffer overeenkomen met sommige van de dader. In alle gevallen blijft men in onzekerheid verkeren over de vraag of het overgebleven profiel compleet is of misschien toch afkomstig is van meer dan een enkele andere persoon.

Of een DNA-profiel van een spoor een mengprofiel is, kan dus gemakkelijk worden geconstateerd. Dat is zeker het geval als het DNA-profiel van het relevante slachtoffer bekend is. Maar het is in de meeste gevallen niet eenvoudig om vast te stellen (1) of het een mengprofiel is van het slachtoffer met één of juist met meerdere andere donoren en

(2) of het DNA-profiel van de andere donor(s) geheel gerepresenteerd wordt in het mengprofiel.²⁷ Dat geldt in versterkte mate in de gevallen waarin een DNA-profiel gemaakt is op bijzonder weinig materiaal.

Naarmate het mengprofiel gecompliceerder is, des te onzekerder wordt het oordeel van de DNA-deskundige. In feite is elk oordeel van een deskundige in zekere mate subjectief. Als volledige DNA-profielen van enkele individuen tussen spoor en referentiemateriaal vergeleken worden, is het aandeel van de subjectiviteit van de deskundige gering. Maar naarmate men meer te maken heeft met mengsporen, des te meer wordt het subjectieve oordeel van de deskundige belangrijk. Het ultieme voorbeeld daarvan is natuurlijk het oordeel van de deskundige in de Schiedammer parkmoord.²⁸ In die zaak rapporteerde de deskundige van het NFI iets anders dan de medewerkers van het NFI zelf meenden, over de betekenis van tal van mengprofielen die waren veiliggesteld op het lichaam van het slachtoffer.

Op de weg van DNA-analyse naar DNA-rapport neemt de DNA-deskundige steeds beslissingen die van cruciale betekenis kunnen zijn voor het uiteindelijke oordeel. Dat begint al bij beslissingen over de manier waarop de ruwe meetgegevens worden omgezet in een piekenplaatje. Dat doet men door de ruis in de metingen te onderdrukken. Als men dat slechts in geringe

Er is geen informatie bekend over fouten door contaminatie, in administratie, bij verwisseling van sporen, op de plaats delict, en bij doorgifte en transport van sporen

Geconstateerde laboratoriumfouten moeten worden geanalyseerd en in het jaarverslag genoemd

mate doet, kunnen spookpieken zichtbaar worden die niet worden veroorzaakt door het DNA-materiaal, maar door iets anders, zoals vervuiling. Als ruis te veel wordt onderdrukt, kunnen pieken die er wel behoren te zijn onzichtbaar blijven. Dat is vooral een probleem als het onderzoek op weinig materiaal moet worden gedaan.

Op basis van het verkregen piekenplaatje moet de deskundige steeds opnieuw beslissen of men te maken heeft met een spookpiek of een echte piek. Ook dat is een subjectieve keuze waarbij de kennis en ervaring van de deskundige een grote rol spelen. Als men ten slotte heeft beslist welke pieken men kan vertrouwen en welke niet, dan staat de deskundige voor de keuze om het DNA-profiel al dan niet te rapporteren. Dat is vooral relevant als sprake is van een onvolledig profiel op het spoor of bij een mengprofiel (waarbij men er immers niet zeker van is of het verkregen 'resterende' profiel een volledig profiel is van een persoon of mogelijk een combinatie van verschillende personen). De deskundige kan er dan voor kiezen om in zijn rapport te zetten dat hij niets heeft gevonden. Hij kan ook schrijven dat het een 'onreproduceerbaar profiel' was of dat men een – mogelijk onvolledig – profiel vond.²⁹

Aan de rapportages van het NFI kan men al deze keuzes niet afzien en is het vaak duister wat het gerapporteerde nu precies betekent. Dat kan slechts worden opgelost door, zoals Thompson en collega's aanbevelen, de ruwe laboratoriumgegevens en -metingen op te vragen en door een andere deskundige nogmaals te laten onderzoeken.³⁰

VINDEN VAN DE DADER

Het mag verbazing wekken, maar voor de waardering die kan worden gegeven aan DNA-bewijs is het relevant dat wij weten op welke manier de verdachte is gevonden. Stel, de verdachte is gevonden op een wijze die op geen enkele manier verband houdt met DNA-profielen, zoals het geval waarin de verdachte verdacht is geworden omdat hij een goed motief had voor de moord. In dat geval draagt het DNA-profiel geheel zelfstandig bij aan de waarde van het bewijs.

De verdachte kan echter ook op een manier gevonden worden die alles te maken heeft met DNA, namelijk door een match van een spoor van de plaats delict met een profiel van een bekende persoon in een DNA-profielenbestand. Dan moet aan de match een geheel andere waarde worden gegeven. Welke waarde dat precies is, kan niet direct gezegd worden. De match kan zijn met de werkelijke dader die in het DNA-bestand is opgenomen. Hoe meer personen in het bestand zijn opgenomen, hoe eerder men op die manier de dader van een misdrijf vindt.

Grote bestanden hebben ook een keerzijde, die omschreven kan worden als het DNA-draget,³¹ of zoals Crombag en collega's dat eerder de trawlermethode noemden.³² De essentie van een dergelijke methode is dat men een groot net door zee haalt in de hoop dat daarin een visje blijft hangen. Voor elk van de personen in zo'n gegevensbestand is het bij voorbaat bijzonder onwaarschijnlijk dat hij de dader is. Als dan echter iemand verdacht wordt doordat met een zoektocht in een bestand zijn DNA-profiel matcht, zijn er twee mogelijkheden. Ten eerste kan de match ontstaan omdat de persoon in het

bestand de werkelijke donor van het DNA-spoor is. Maar de match kan ook ontstaan omdat het DNA-profiel van de persoon in het bestand bij toeval overeenkomt met het DNA van het spoor. Die kans op dat laatste wordt, zoals gezegd, de *random match probability* genoemd.

Laten wij eerst een meer alledaags voorbeeld geven van dit *dragnet*- of trawlerprobleem. Stel, er is een moord gepleegd en er is een getuige die direct na het misdrijf een zwarte Volvo V70 heeft zien weggrijden. U wordt verdacht van de moord omdat u eerder met het slachtoffer hevige ruzie heeft gemaakt in een café en voor het overige behoorlijk belang heeft bij diens dood. En, zowaar, u heeft een zwarte Volvo V70. Die zaak ziet er redelijk stevig uit. Maar stel nu dat u het slachtoffer niet kent en voor het overige geen relatie tussen u en het slachtoffer gelegd kan worden? Uit de gegevens in Veendam blijkt dat u de enige bent met een zwarte Volvo V70 die in de woonplaats van het slachtoffer woont. Zou de rechter dat als doorslaggevend bewijsmiddel moeten accepteren? Nee toch? Maar dat is precies wat wel van de rechter wordt gevraagd na een *dragnet*-zoektocht in het DNA-bestand.

Nu is de kans op een foute match bij een enkele zoeking met een enkel DNA-profiel van een spoor in het bestand gering, zeker als het om een volledig DNA-profiel gaat. De kans dat het misgaat is in de regel, bij volledige DNA-profielen in de orde van grootte van 1 op één miljard. Men doet echter niet een enkele zoeking in een jaar, maar een groot aantal. Dat kan inherente problemen opleveren. Het uitleggen van die problemen vergt enig basaal rekenwerk. Wij doorlopen

²⁶ Zie voor een heldere uiteenzetting De Knijff (2004).

²⁷ Zie voor een goede bespreking van deze en andere, hier niet besproken, laboratoriumproblemen bij DNA-profielen Thompson, Ford, Doom, Raymer & Krane (2003a).

²⁸ Zie daarover uitgebreider Van Koppen (2003), Van Koppen (2006a), Van Koppen (2006b), Posthumus (2005) en Broeders (2006).

²⁹ Zie voor een voorbeeld van twee zaken – de Schiedammer parkmoord en de moord op Sybille Jans-

sons – waarin voor dezelfde deskundige die keuze geheel verschillend uitviel Van Koppen (2006a).

³⁰ Zie opnieuw Thompson *et al.* (2003a).

³¹ Thompson, Taroni & Aitken (2003b).

³² Crombag, Van Koppen & Wagenaar (1994), pp. 148-149.

de mogelijkheden. Er zijn er namelijk twee: het spoor van de plaats delict is feitelijk van iemand die *niet* in het DNA-bestand voorkomt of het is van iemand die *wel* in het bestand zit. Uiteraard weten we niet bij voorbaat welke van de twee mogelijkheden de juiste is.³³

GEVAL 1: SPOOR IS NIET VAN IEMAND IN HET DNA-BESTAND

Voor de bespreking van het *DNA-draget*-probleem is enig rekenwerk nodig, dat wij in noten doen om ons betoog voor de alfa's onder de lezers niet te veel te storen.³⁴ Onze bespreking begint met de *random match probability*, zoals DNA-specialisten die gebruiken.³⁵ De kans dat het DNA-profiel van een willekeurige persoon bij toeval overeenkomt met het DNA-profiel van het spoor van de plaats delict is 1 op één miljard. Wij spreken af dat in geval 1 de donor van het DNA-spoor niet in het DNA-bestand zit.³⁶

De kans van 1 op één miljard geldt alleen als er geen fouten, in welke vorm dan ook, zijn gemaakt, maar daarover later meer. Die kans is echter zo klein, dat tegelijkertijd de kans erg groot is dat *niet* bij toeval een DNA-profiel in het bestand matcht met het spoor, namelijk 99,9999999%.³⁷ Dit getal is bijna 100%, dus bij een enkele vergelijking van een spoor met een enkel DNA-profiel van een willekeurige persoon wordt zelden een fout gemaakt. Het spoor wordt echter met een geheel bestand vergeleken, waarin een groot aantal profielen van bekende personen zit. Bij een DNA-bestand wordt de vergelijking dus vele malen gemaakt.³⁸ In april 2006 zaten in het Nederlandse DNA-bestand van bekende personen 18.858 profielen.³⁹

We bekijken nu eerst de kans dat het DNA-profiel van ons spoor van de plaats delict met geen enkel profiel in het DNA-bestand matcht. Zo zou het moeten zijn, want we spraken af dat de donor van het spoor echt niet in het bestand zit. Die kans is

99,9981%.⁴⁰ Dat betekent dat er een kans van $(100\% - 99,9981\%) = 0,0019\%$ is dat bij toeval een profiel uit het bestand ten onrechte matcht met het DNA-profiel van het spoor.⁴¹

Zo klein is de kans dat iemand in het Nederlandse DNA-bestand anno 2006 *ten onrechte* wordt gematcht. Dat klinkt allicht heel bemoedigend, en dat zal ook de reden zijn dat mannen als Welten en Jacobs zo optimistisch zijn over het gebruik van forensische sporen. Maar voorzichtigheid is hier toch op zijn plaats, want we zijn nog niet klaar met rekenen. De omvang van dat DNA-bestand groeit en groeit en groeit namelijk. Als over een paar jaar dat DNA-bestand bijvoorbeeld

waarschijnlijk geen misidentificatie hebben plaatsgevonden,⁴² maar bij een DNA-bestand van een miljoen mensen zouden dan, onder dezelfde condities, bijna vijf mensen ten onrechte zijn aangewezen.⁴³ We kunnen echter ook verwachten dat het aantal sporen dat met het DNA-bestand wordt vergeleken in de loop van de tijd ook drastisch groeit, zodat er steeds meer misidentificaties plaatsvinden.

Het Verenigd Koninkrijk is op het gebied van DNA ons voorland. De Britten zijn trots op hun DNA-bestand met liefst 3,45 miljoen profielen van bekende personen. Als de Britse politie een profiel zou vergelijken van een

BEREKENDE PRESTATIETABEL NEDERLAND ANNO 2006 (AANTALLEN)

	MATCH	GEEN MATCH	TOTAAL
Het spoor is feitelijk door een persoon die in het bestand zit achtergelaten (1/3)	1553	0	1553
Het spoor is <i>niet</i> door een persoon die in het bestand zit achtergelaten (2/3)	0,06 ⁽¹⁾	3104,94	3105
Totaal aantal sporen	1553,06	3104,94	4658

1. Berekend als $0,000019 \times 3105$

de profielen van *een miljoen* mensen zou bevatten, komt die kans op een ten onrechte match van een profiel van een spoor van iemand die niet in het DNA-bestand zit met iemand die er wel in zit al uit op 0,1%. Nog steeds erg klein, maar toch al verontrustend veel groter.

Tot nu toe hadden we het over het vergelijken van een enkel spoor met het DNA-bestand. In werkelijkheid gebeurt die exercitie echter vele malen. Tussen mei 2005 en mei 2006 zijn aan het Nederlandse DNA-bestand 4658 DNA-profielen van sporen toegevoegd. Als die allemaal *niet* afkomstig zouden zijn van mensen die in het DNA-bestand van het NFI zitten, zou er – bij de huidige kans op een foute match – inderdaad hoogst-

spoor van iemand die *niet* in hun DNA-bestand voorkomt, dan lopen ze een kans van 0,34% dat ze ten onrechte menen dat het spoor afkomstig is van een bepaalde persoon uit dat DNA-bestand.⁴⁴ Die kans is nog steeds erg klein, maar al weer heel wat groter dan in het vorige voorbeeld.

Bovendien moeten we er wel rekening mee houden dat ook in het Verenigd Koninkrijk zo'n sleepnetmethode erg vaak wordt uitgevoerd. Uit de Britse gegevens wordt niet helemaal duidelijk hoeveel sporen per jaar met hun DNA-bestand worden vergeleken.⁴⁵ Wel staat vermeld dat er 263.923 *crime scene samples* in het DNA-bestand aanwezig zijn. Als we even aannemen dat die ook allemaal met de bekende personen in het DNA-bestand zijn vergeleken, en als we zouden

Bij mengsporen is het subjectieve oordeel van de deskundige belangrijk, zoals bleek bij de Schiedammer parkmoord

aannemen dat die sporen allemaal *niet* van mensen uit het bestaande DNA-bestand afkomstig zouden zijn, zullen er toch 897 mismatches worden gevonden.⁴⁶ Dat doet vermoeden dat er in het Verenigd Koninkrijk 897 mensen op volstrekt oneigenlijke gronden verdacht zouden kunnen zijn en dat de Britse politie haar handen vol heeft gehad met het nader rechercheren op grond van onjuiste aanwijzingen. Je zult maar een van die 897 mensen zijn. Door de huidige aanbidding van de DNA-techniek zullen dan maar weinig mensen in je onschuld willen geloven, vrezen wij.

GEVAL 2: SPOOR WEL VAN IEMAND IN HET DNA-BESTAND

Tegenover die mogelijk betrekkelijk zeldzame, maar o zo verontrustende, valse matches staan in de DNA-wereld uiteraard veel meer terechte matches. DNA-experts menen dat – als er géén fouten worden gemaakt waarover straks meer – een spoor dat afkomstig is van een persoon die *wel* in het DNA-bestand voorkomt, *met zekerheid* wordt herkend. Die stand van zaken is natuurlijk de reden dat DNA-techniek tot zulke euforie leidt. De diagnostische waarde van de techniek is immers verbluffend hoog.⁴⁷ De diagnostische waarde is een getal dat de kracht van het

bewijs aangeeft. Hoe groter dat getal, hoe sterker het bewijs.⁴⁸ Met het huidige Nederlandse DNA-bestand is de diagnostische waarde, als wij nog steeds aannemen dat er geen fouten worden gemaakt, 52631.⁴⁹ Die diagnostische waarde is verheugend groot.

In het Verenigd Koninkrijk is dat anno 2006 al een heel stuk minder, namelijk 294.⁵⁰ De diagnostische waarde is daar, wellicht verrassend, een stuk geringer juist *omdat* men in het Verenigd Koninkrijk een veel groter DNA-bestand heeft. Met andere woorden: een match in het Verenigd Koninkrijk levert minder sterk bewijs dan een match in Nederland. De schijnbare paradox komt voort uit het feit dat men door heel erg veel vergelijkingen te maken met elk individueel een kleine foutkans uiteindelijk toch tot een behoorlijk grote foutkans maakt. Uiteraard zitten er ook voordelen aan een groter DNA-bestand: je zult vaker te maken krijgen met sporen die *wel* door iemand uit het DNA-bestand zijn achtergelaten.

Merk overigens op dat een diagnostische waarde van 294 weliswaar nog steeds vrij groot is, maar niet opvallend veel groter dan

BEREKENDE PRESTATIETABEL VERENIGD KONINKRIJK ANNO 2006 (AANTALLEN)

Het spoor is feitelijk door een persoon die in het bestand zit achtergelaten (45%)	118765	0	118765
Het spoor is <i>niet</i> door een persoon die in het bestand zit achtergelaten (55%)	494 ⁽¹⁾	144664	145158
Totaal aantal sporen	119259	144664	263923

1. Berekend als $0.0034 \cdot 145158$

33 Zie in dit verband ook het werk van Thompson *et al.* (2003b).
 34 Dat vergt de introductie van enige symbolen. Een compleet DNA-profiel dat afkomstig is van de plaats delict – van een vooralsnog onbekende persoon – noemen wij even X. De donor van het spoor, spreken we even af voor onze berekening, zit *niet* het DNA-bestand van het NFI. Dat bestand noemen we D. We voeren nog iets in: het DNA-profiel van een willekeurige persoon die in het bestand zit. We noemen dat profiel Y (onderstreepte symbolen, zoals Y, duiden toevalsvariabelen aan; in dit geval het DNA-profiel van een willekeurige persoon in het DNA-bestand).
 35 Over de gebruikelijke *random match probability* zijn nog allerlei discussies mogelijk, die wij hier buiten beschouwing laten.
 36 In formule is dat: Formule (1): $P(Y \text{ is identiek aan } X) = 10^{-9}$
 37 Op grond van Formule (1) geldt namelijk per definitie ook: Formule (2): $P(Y \text{ is niet identiek aan } X) = 1 - 10^{-9} = 0.999999999$
 38 Dat DNA-bestand vormt dan in feite een willekeurige greep van N-gevallen uit alle mogelijke DNA-profielen.

39 Evenals in het Verenigd Koninkrijk liggen ook in Nederland gegevens over het DNA-bestand niet voor het oprapen. Wij baseren ons hier op www.dnasporen.nl.
 40 In het algemeen geldt de volgende formule: Formule (3): $P(\text{geen enkele } Y \text{ uit } D \text{ wordt gematcht met } X) = (1 - 10^{-9})^N$
 Voor Nederland kan voor N ingevuld worden 18.858, zodat dit leidt tot Formule (4): $P(\text{geen enkele } Y \text{ uit } D \text{ wordt gematcht met } X) = 0.999999999^{18858} = 0.999981$
 41 Uit Formule (4) kan direct worden afgeleid hoe groot de kans is dat een willekeurige persoon Y in DNA-bestand D *ten onrechte* wel matcht met het spoor X: Formule (4'): $P(\text{een } Y \text{ uit } D \text{ wordt ten onrechte gematcht met } X) = 1 - 0.999981 = 0.000019$
 42 $0.000019 \cdot 4658 = 0.08 \approx 0$.
 43 $0.001 \cdot 4658 = 4.7$.
 44 Dit kan worden afgeleid uit Formule (3). De kans is dan $1 - 0.999999999^{3450000} = 0.34\%$.
 45 Parliamentary Office of Science and Technology (2006). Wij vinden geen betere gegevens.
 46 $0.0034 \cdot 263923 = 897$.

47 Zie voor een precieze uitleg van het begrip diagnostische waarde Crombag, Van Koppen & Wagenaar (2005), hoofdstuk 5.
 48 De diagnostische waarde van het vinden van een match in het DNA-bestand bij een spoor van een onbekende is gedefinieerd als de verhouding tussen enerzijds de kans dat een match optreedt, *gegeven* dat het spoor afkomstig is van iemand uit het DNA-bestand en anderzijds de kans dat een match optreedt *gegeven* dat het spoor niet afkomstig is van iemand uit het DNA-bestand. Of, simpeler gezegd, de kans op een juiste match gedeeld door de kans op een foute match: Formule (5)

$$DW = \frac{P(\text{match} | \text{spoor van iemand uit } D)}{P(\text{match} | \text{spoor niet van iemand uit } D)}$$

 49 Als het resultaat van Formule (4) wordt ingevuld in Formule (5) dan levert dit als diagnostische waarde van het Nederlandse bestand op: Formule (6):

$$DW = \frac{1}{0.000019} = 52631$$

 50 Als op dezelfde manier als in de vorige noot de Britse getallen worden ingevuld, levert dat op Formule (7):

$$DW = \frac{1}{0.0034} = 294$$

die van het herkennen van een verdachte door een getuige die de verdachte onder gunstige omstandigheden (afstand, lichtsterkte) heeft waargenomen. Wagenaar en Van der Schrier vonden in sommige gevallen daarbij ook diagnostische waarden boven de 200.⁵¹ Wat dat betreft is de DNA-diagnostiek, anders dan Welten en Jacobs denken, helemaal niet opvallend superieur aan meer traditionele rechtechnieken.

CORRECTE EN VERKEERDE MATCHES

We hebben hiervoor besproken (en in de noten doorgerekend) wat er staat te gebeuren als het DNA-spoor van de plaats delict *niet* (geval 1) respectievelijk *wel* (geval 2) van een persoon uit het DNA-bestand afkomstig is. In de praktijk weten we echter niet welke van die twee situaties zich voordoet. Kunnen we schatten hoe vaak we het in de praktijk bij het goede eind zullen hebben en hoe vaak niet? Het antwoord op die vraag kan pas gegeven worden als we ook iets weten over de 'input', hoe vaak men eigenlijk als NFI met geval 1 dan wel geval 2 te maken heeft, oftewel van de inputverhouding of *base rate*.⁵² Om iets te kunnen zeggen over de *base rate* moeten we een schatting maken van de kans dat een dader al in het DNA-bestand zit. Weten we daar iets van?

We kunnen daar op twee manieren trachten iets over te zeggen. De eerste is de volgende. Uit onderzoek van bijvoorbeeld de Landelijke Criminaliteitskaart blijkt dat van de aangehouden verdachten ongeveer de helft als 'recidivist' wordt aangemerkt, dat wil zeggen dat een aangehouden persoon al eerder voor een misdrijf is vervolgd.⁵³ Als het bestand DNA-profielen zou bevatten van alle aangehouden personen, maar ook niet van meer personen, dan zou men dus een *base rate* van 50% verwachten. In de praktijk zal dat wellicht lager zijn, omdat immers nog lang niet van alle aangehouden verdachten een DNA-profiel is opgenomen. De tweede schat-

tingsmethode komt van het NFI. In Nederland leidt op dit moment van de aangeboden sporen zo'n 28% tot een match. Dat kunnen we zien als een ondergrens voor de *base rate*, gegeven het relatief klein aantal foute identificaties dat we verwachten.

Voor Nederland zal de *base rate* – het percentage donors van sporen dat al in het DNA-bestand zit – dus ergens tussen de 28 en 50% liggen. Laten we voor onze berekeningen eens op 1/3 gaan zitten, dat wil zeggen dat 1 op de 3 voor onderzoek aangeboden sporen *wel* afkomstig is van iemand uit het DNA-bestand en 2 op de 3 sporen niet. Als we dat als *base rate* aanhouden, dan komt de prestatietabel van het Nederlandse DNA-bestand er voor het seizoen 2005-2006 – toen 4658 sporen zijn beschouwd – als volgt uit te zien, zie kader.

Dat wil dus zeggen dat er in de huidige praktijk in Nederland zo goed als geen fouten zijn voorgekomen – de grijze cellen in de tabel. Maar dat is tot op zekere hoogte het gevolg van het feit dat ons DNA-bestand nog zo klein is en er ook niet een geweldig groot aantal sporen met het DNA-bestand is vergeleken. Want laten we eens naar het Verenigd Koninkrijk kijken. Daar stelt men dat er in ongeveer 45% van de gevallen een match wordt gevonden. Laten we dat eens als *base rate* aannemen en doorrekenen hoe de 263.923 sporen die men daar met de het DNA-bestand vergeleek tot correcte of verkeerde classificatie zouden leiden, zie kader.

Het totaal aantal Britse fouten is uiteraard percentueel heel klein (494 van de 263.923 is minder dan 0,2%), maar toch allerminst te verwaarlozen.

ONVOLLEDIGE PROFIELEN

Als niet een volledig DNA-profiel kon worden geïsoleerd uit een spoor, geldt niet meer de *random match probability* van 1 op één mil-

jard.⁵⁴ Wat wel geldt, is sterk afhankelijk van hoeveel informatie het partiële DNA-profiel bevat dat op de plaats delict werd aangetroffen. Laten we eens nagaan wat er gebeurt als het DNA-profiel minder informatie bevat en bijvoorbeeld een *random match probability* heeft van 1 op een miljoen.⁵⁵ In de huidige Nederlandse situatie levert dat een kans op een onterechte match van 2%.⁵⁶ Als alle 4658 sporen die in het seizoen 2005-2006 werden vergeleken zulke onvolledige profielen waren, en ze *niet* van personen uit het DNA-bestand stamden, zouden 93 onterechte identificaties hebben plaatsgevonden.

IDENTIFICATIEFOUTEN EN LABORATORIUMFOUTEN

Bovenstaande analyse gaat steeds uit van een foutloos werkende technische rechte en een foutloos werkend laboratorium. Dat is, zoals we al eerder in dit artikel illustreerden, niet reëel. Helaas weten we niet hoe groot de kans op een laboratoriumfout is, zolang er geen enkel onderzoek bij politie en het DNA-laboratorium heeft plaatsgevonden. Toch willen we demonstreren welke invloed de kans op een laboratoriumfout heeft op foute identificaties. In ons getallenvoorbeeld blijven we dan wel aan de uiterst veilige kant: in 1 op de 1000 gevallen wordt er ergens in de keten een fout gemaakt, ofwel in 0,1% van de gevallen.

We moeten wellicht onderscheid maken tussen het missen van een terechte positieve identificatie en het ten onrechte besluiten tot een positieve identificatie. Het eerste doet zich uiteraard maar één keer voor: op het moment dat het spoor gematcht kan worden aan het profiel van degene die het heeft achtergelaten, zit de analist, gelijk Homerus, even te slapen. Op het *moment suprême* zit iemand broddelwerk af te leveren en ziet hij over het hoofd dat er een match ontstaat. Een kans van 1 op de 1000 is dan eigenlijk heel waarschijnlijk, want vergissen is menselijk en

Bij een zeer geringe kans op menselijke fouten, neemt de waarde van het DNA-bewijs al bijzonder sterk af

bij allerlei beoordelingstaken worden fouten gemaakt.⁵⁷ In die zin is een foutenpercentage van minder dan 1 een teken dat goed wordt gewerkt. Een foutenpercentage van slechts 0,1 is zelfs bijzonder goed.

De tweede situatie die wij hier bespreken is dat men onterecht tot een match concludeert. Dat kan ten eerste komen door een laboratoriumfout, die wij opnieuw op 0,1% schatten. Het kan ten tweede ook komen door de foute match, zoals wij die hiervoor bespreken. Bij elkaar opgeteld geldt dan in de huidige Nederlandse situatie een kans op een fout van 0,1019%.⁵⁸ Merk op dat de kans op een laboratoriumfout een aanzienlijk grotere invloed heeft dan de kans op een fout zoals wij die eerder berekenden, zelfs als de laboratoriumfout aan de kleine kant wordt geschat.

Als de laboratoriumfout wordt meegerekend, verandert uiteraard de diagnostische waarde zoals wij die hiervoor berekenden. Toen wij de diagnostische waarde berekenden, kwamen we uit op 52631. Met de laboratoriumfout meegerekend is de diagnostische waarde 980, liefst 54 maal zo klein.⁵⁹ Dit laat nog eens goed uitkomen hoe bitter noodzakelijk onderzoek naar de feitelijke fouten in opsporing en laboratorium is: de gehele waarde van de DNA-identificatie wordt erdoor gedomineerd.

Het is mogelijk om de kans op fouten op nog verfijndere manieren te berekenen, maar

dat dient geen doel nu wij over de laboratoriumfout zo weinig weten. Onze berekeningen laten wel zien dat zelfs als wij ervan uit gaan dat zowel de technische recherche als het NFI prima werk aflevert en slechts in 1 op de 1000 gevallen een fout maakt, dit een dramatische negatieve invloed heeft op de waarde die aan DNA-bewijs kan worden gegeven. Wij lieten ook zien dat dit probleem in de toekomst steeds prangender wordt bij toename van de omvang van het DNA-bestand en bij de toename van het aantal sporen dat daarmee wordt vergeleken.

CONCLUSIES

Aan DNA-bewijs kleven problemen die onder omstandigheden de waarde ervan ernstig verminderen of wegnemen.⁶⁰ DNA-profielen bewijzen niet meer dan dat het profiel van de verdachte overeenkomt met een DNA-profiel van een spoor dat afkomstig is van de plaats delict. De zwakke schakel in die keten is het verhaal van het spoor. Hoe weten we dat het spoor afkomstig is van de dader van het misdrijf? Het antwoord op die vraag wordt steeds minder zeker, nu van een steeds kleinere hoeveelheid lichaamsmateriaal een DNA-profiel kan worden gemaakt. Van enkele huidschilfers is het in de regel minder zeker dat zij van de dader afkomstig zijn dan, bijvoorbeeld, van een plas bloed.

De bewijskracht van DNA kan ook afnemen als de verdachte gevonden is door een

match met zijn profiel in een DNA-bestand. Wij lieten zien dat het in Nederland nu nog meevalt met de gevolgen van de trawlermethode, maar alleen maar omdat het DNA-bestand nog klein is en er per jaar nog niet zoveel profielen van sporen van de plaats delict met dat bestand worden vergeleken. Als wij echter in de buurt komen van het Britse bestand met meer dan drie miljoen personen, kunnen er reële problemen ontstaan. Die worden nog eens versterkt als in de toekomst de omvang van de technische recherche drastisch zal zijn toegenomen, als de voornemens van de minister van Justitie bewaarheid worden.⁶¹ Al die nieuwe technisch rechercheurs gaan grote hoeveelheden DNA-materiaal naar het NFI zenden. Dat zal de paradoxale situatie scheppen dat alleen daardoor al de waarde van DNA-bewijs zal afnemen.

Wij zijn niet de enigen en zeker niet de eersten die dit probleem signaleren. De meest prominente onder degenen die voor dit gevaar waarschuwen is professor Sir Alec Jeffreys, de ontdekker van DNA-profielen. Bij de viering van het 20-jarig bestaan van DNA-profielen gaf hij een ernstige waarschuwing: 'The genetic profiles held by police for criminal investigations are not sophisticated enough to prevent false identifications.'⁶² DNA-profielen zijn gewoon niet goed genoeg om de genoemde problemen te voorkomen

51 Wagenaar & Van der Schrier (1996). Zie ook Van Koppen & Wagenaar (2002). De diagnostische waarde verloopt niet langs een proportionele lineaire schaal.

52 Zie voor een uitleg van de relatie tussen *base rate* en de diagnostische waarde Crombag *et al.* (2005).

53 Dienst Nationale Recherche Informatie (jaarlijks).

54 Zie onze Formule (1).

55 Dat is in formule: Formule (1'):

$P(Y \text{ is identiek aan } X_{\text{onvolledig}}) = 10^{-6}$

Dat getal wordt bij onvolledige profielen soms ook niet gehaald. De verdachte van de moord op Sybille Janssens werd bijvoorbeeld veroordeeld op een DNA-match met een random match probability van 1 op 4000.

56 Dan wordt het analoog aan formule (4) de kans op geen onterechte match (als X inderdaad *niet* van een persoon uit het DNA-bestand komt). $.999999^N = .999999^{18858} = 0.981319 = 98\%$. De kans op een onterechte match is dan $(1 - .999999^{18858}) = 0.018681 = 2\%$.

57 We nemen, zoals gezegd, aan dat de kans op die gebeurtenis 1 op de 1000 keer is, ofwel 0,1%. In de resterende gevallen zit men dan goed, of in formule uitgedrukt: Formule (8): $P(\text{matchspoor is van iemand uit bestand}) = 0.999$

58 In formule is dat: Formule (9): $P(\text{matchspoor is niet van iemand uit bestand}) = 0.01 + 0.00019 = 0.01019$

58De diagnostische waarde wordt dan als volgt

berekend: Formule (6'):

$DW = \frac{0.999}{0.001019} = 980$

60 De in dit artikel gesignaleerde problemen mogen dan het DNA-bewijs betreffen; andere vormen van technisch forensisch bewijs gaan gebukt onder een nog groter aantal. Zie Broeders (2003), *passim*.

61 Zie bijvoorbeeld Projectgroep Forensische Opsporing (2004) en Openbaar Ministerie, Politie & NFI (2005).

62 *Guardian*, 9th September 2004.

bij grote bestanden en grote aantallen vergelijkingen met sporen. Onze kwantitatieve exercitie is dus meer dan een aardig wetenschappelijk gedachtespinsel. Het gaat om een prangend praktisch probleem dat forse beperkingen zal gaan geven aan de waarde van DNA-bewijs. Wellicht speelt dit probleem in Nederland slechts in de toekomst. En misschien in mindere mate dan Sir Alec en wij nu vrezen.

Ten minste een deel van de niet terecht op basis van DNA beschuldigde verdachten zal op geheel andere gronden als verdachte afvallen; bijvoorbeeld omdat zij slechts vijf jaar oud zijn of allang van hun pensioen genieten of omdat ouderwets getuigenbewijs hun een alibi verschaft. Onder personen die mogelijk een dader zijn, kan een groot bestand groot leed veroorzaken dat niet terecht is. Laten

we vooral de DNA-bestanden beperken tot degenen die eerder als verdachte of dader zijn aangemerkt.

Wij weten dat fouten worden gemaakt door de technische recherche en door het NFI. Wij gaven daarvan één uitgewerkt voorbeeld, de stadse-dorpse zaak. Hoe vaak dergelijke laboratoriumfouten voorkomen, weten we niet. Wij weten ook niet van welke aard de ontdekte fouten zijn. Wij rekenden voor dat zelfs bij een zeer geringe kans op fouten, de waarde van DNA-bewijs in sterke mate afneemt.

Het is dus uitermate relevant voor het waarden van DNA-bewijs om meer te weten over dergelijke laboratoriumfouten. Noch de technische recherche, noch het NFI doet echter verslag van dergelijke fouten.

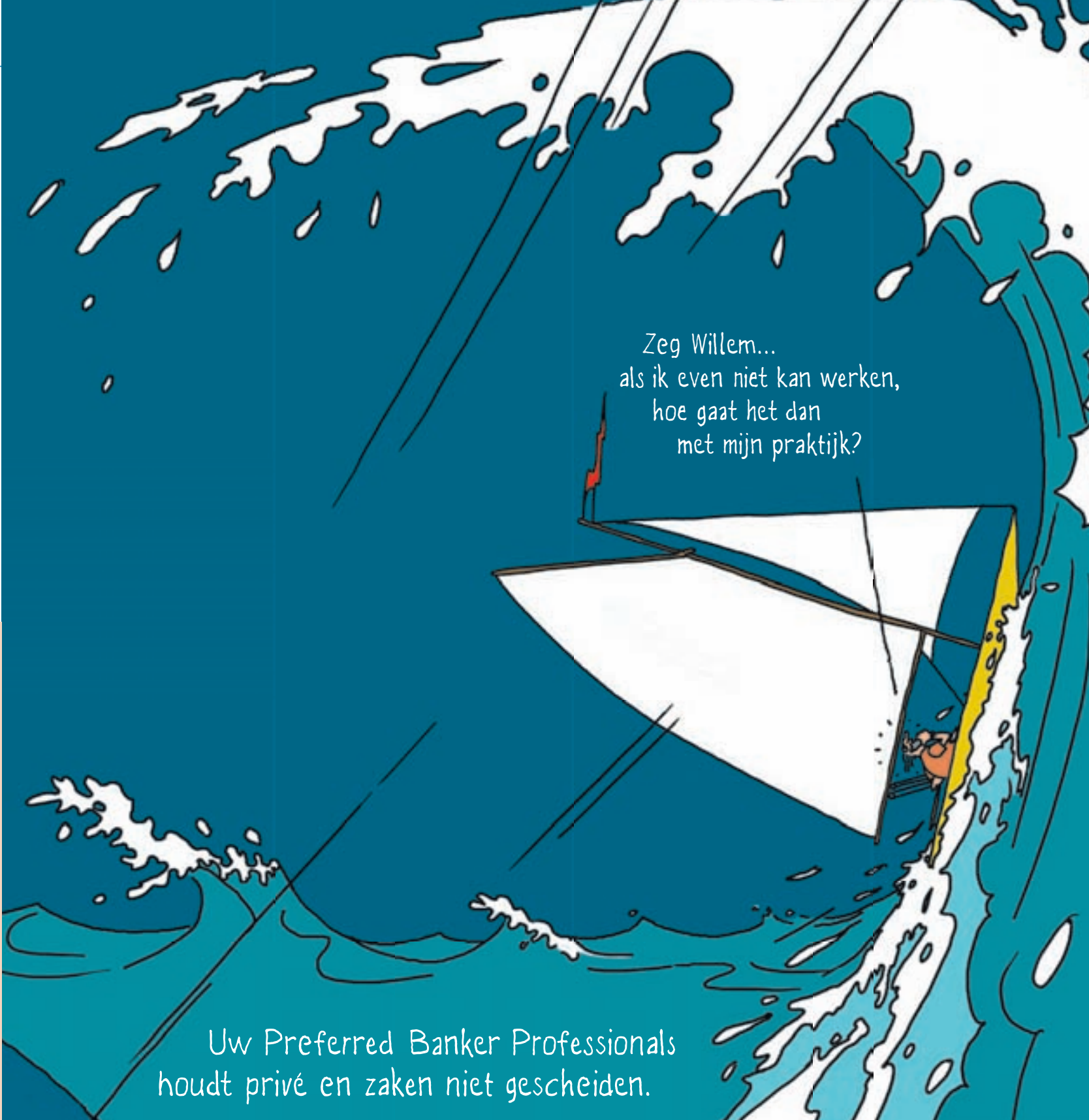
Uit de aard van de zaak zullen we nooit de precieze omvang van dit probleem weten, maar een analyse van de bekend geworden fouten kan in elk geval aan onze kennis bijdragen over de waarde van DNA-bewijs. Een dergelijke analyse kan ook laten zien welke mechanismen verantwoordelijk zijn voor laboratoriumfouten.

DNA-bewijs is omgeven met een groot aantal onzekerheden. DNA-bewijs kan alleen maar gewaardeerd worden in het licht van het andere bewijs en de manier waarop de verdachte is gevonden. De vele onzekere factoren rond DNA-bewijs zorgen er voor dat aan de waarde van DNA-bewijs geen getal gehangen kan worden. Eenieder die toch een getal noemt, zuigt het uit zijn duim. ●

Anoniem. (2004). Geknoei met DNA Wreker van Zuuk. *NRC-Handelsblad* (15 april), 2.
 Aronson, J.D. (2005). DNA fingerprinting on trial: The dramatic early history of a new forensic technique. *Endeavour*, 29, 126-131.
 Broeders, A.P.A. (2003). *Op zoek naar de bron: Over de grondslagen van de criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*. Deventer: Kluwer (diss. Leiden).
 Broeders, A.P.A. (2006). De blote vuisten van Van Koppen: Beelden en feiten. *Trema*, 29, 69-70.
 Crombag, H.F.M., P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar. (1994). *Dubieuze zaken: De psychologie van strafrechtelijk bewijs*. Amsterdam: Contact (2e herziene druk).
 Crombag, H.F.M., P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar. (2005). *Dubieuze zaken: De psychologie van strafrechtelijk bewijs* (3e ed.). Amsterdam: Olympus.
 Dienst Nationale Recherche Informatie. (jaarlijks). *Landelijke criminaliteitskaart*. Zoetermeer: Korps Landelijke Politiediensten, Dienst Nationale Recherche Informatie.
 Hoeftel, J.C. (1990). The dark side of DNA profiling: Unreliable scientific evidence meets the criminal defendant. *Stanford Law Review*, 42, 465-538.
 Horvath, F. & R.T. Meesig. (1996). The criminal investigation process and the role of forensic evidence: A review of empirical findings. *Journal of Forensic Sciences*, 41, 963-969.
 Jacobs, M.J.G., M.Y. Bruinsma, J.W.M.J. van Poppel & J.A. Moors. (2005). *Inzet, organisatie en kwaliteit van de forensisch-technische opsporing bij de politie in Nederland*. Den Haag: Ministerie van Justitie (WODC).
 Jeffrey, R.C. (1992). *Probability and the art of judgement*. Cambridge: Cambridge University Press.
 Kerkmeester, H.O. (2005). Het gebruik van bayesiaanse statistiek in strafprocessen. In: M.J. Sjerps & J.A. Coster van Voorhout (red.), *Het onzekere bewijs: Gebruik van statistiek en kansrekening in het strafrecht* (pp. 99-131). Deventer: Kluwer.
 Kloosterman, A.D. (2002). *The development and implementation of forensic DNA typing technologies in the Netherlands*: (unpublished diss. University of Santiago de Compostela).

Knijff, P. de (2004). Bewijsvoering op basis van DNA-profielen en -databases. *Justitiële Verkenningen*, 30 (1), 39-49.
 Kocsis, R.N., R.W. Cooksey & H.J. Irwin. (2002). Psychological profiling of offender characteristics from crime behaviors in serial rape offences. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46, 144-169.
 Koehler, J.J. (1993). DNA matches and statistics: Important questions, surprising answers. *Judicature*, 76, 222-229.
 Koppen, P.J. van (2003). *De Schiedammer parkmoord: Een rechtspsychologische reconstructie*. Nijmegen: Ars Aequi Libri (met medewerking van Ch. Dudink, M. van der Graaf, M. de Haas, J. van Luik en V. Wijsman).
 Koppen, P.J. van (2006a). De fluwelen handschoen van Posthumus: Over hetgeen ontbreekt in het rapport over de Schiedammer parkmoord. *Trema*, 29, 57-66.
 Koppen, P.J. van (2006b). Lering uit de Schiedammer parkmoord. *Trema*, 29, 111-113.
 Koppen, P.J. van, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.). (2002). *Het recht van binnen: Psychologie van het recht*. Deventer: Kluwer.
 Koppen, P.J. van & W.A. Wagenaar. (2002). Herkennen van gezichten. In: P.J. van Koppen & D.J. Hessing & H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.), *Het recht van binnen: Psychologie van het recht* (pp. 543-572). Deventer: Kluwer.
 Lander, E.S. & B. Budowle. (1994). DNA fingerprinting dispute laid to rest. *Nature*, 371, 735-738.
 Lee, P.M. (1997). *Bayesian statistics: An introduction* (2nd ed.). London: Arnold.
 O'Hagan, A. (1994). *Kendall's advanced theory of statistics, Vol. 2B: Bayesian inference*. London: Arnold.
 Openbaar Ministerie, Politie & NFI. (2005). *Versterking opsporing en vervolging: Naar aanleiding van het evaluatierapport van de Schiedammer parkmoord*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
 Parliamentary Office of Science and Technology. (2006). *The national DNA database*. London: Houses of Parliament (www.parliamentary-offices/post/pubs2006.cfm).

Pearsall, A. (1989). DNA printing: The unexamined witness in criminal trials. *California Law Review*, 77, 665-703.
 Poot, C.J. de, R.J. Bokhorst, P.J. van Koppen & E.R. Muller. (2004). *Rechercheportret: Over dilemma's in de opsporing*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
 Posthumus, F. (2005). *Evaluatieonderzoek in de Schiedammer parkmoord: Rapportage in opdracht van het College van Procureurs-Generaal*. s.l.: Openbaar ministerie (zie www.om.nl).
 Projectgroep Forensische Opsporing. (2004). *Spelverdeler in de opsporing*. s.l.: Raad voor Hoofdcommissarissen, Projectgroep Forensische Opsporing.
 Roberts, L. (1991). Fight erupts over DNA fingerprinting. *Science*, 254, 1721-1723.
 Thompson, W.C. (1997a). Accepting lower standards: The national research council's second report on forensic DNA evidence. *Jurimetrics Journal*, 37, 405-424.
 Thompson, W.C. (1997b). Forensic DNA evidence. In: B. Black & P. Lee (red.), *Expert evidence: A practitioner's guide to law, science and the FJC manual* (pp. 195-266). St. Paul, MI: West.
 Thompson, W.C., S. Ford, T. Doom, M. Raymer & D. Krane. (2003a). Evaluating forensic DNA evidence: Essential elements of a competent defense review. *The Champion*, (April) 16-25 and (May) 24-28.
 Thompson, W.C., F. Taroni & C.G.G. Aitken. (2003b). How the probability of a false positive affects the value of DNA evidence. *Journal of Forensic Sciences*, 48, 47-54.
 Wagenaar, W.A. & J.H. van der Schrier. (1996). Face recognition as a function of distance and illumination: A practical tool for use in the courtroom. *Psychology, Crime, and Law*, 2, 321-332.

Zeg Willem...
als ik even niet kan werken,
hoe gaat het dan
met mijn praktijk?

Uw Preferred Banker Professionals
houdt privé en zaken niet gescheiden.

Bent u werkzaam als medicus, accountant, advocaat of notaris? Dan weet u dat zakelijk en privé regelmatig in elkaar overvloeien. Daarom heeft ABN AMRO Preferred Banking Professionals. U hebt dan één persoonlijk aanspreekpunt voor al uw bankzaken. Een Preferred Banker

die u op elk gewenst moment kan adviseren over uw totale financiële situatie. Over het opbouwen van vermogen in een BV of privé, verzekeringen en het financieren van een boot of praktijk bijvoorbeeld. Kijk voor meer informatie op www.abnamro.nl/professionals.

Meer mogelijk maken

ABN·AMRO

Kroniek arbeidsrecht 2004-2005

Yvette van Gernerden en
Ralph Jan van der Ham
advocaten te Amsterdam¹

Sinds de vorige editie van de Kroniek arbeidsrecht (Advocatenblad 2004-18, 3 december 2004) wees de Hoge Raad een groot aantal uitspraken op arbeidsrechtelijk gebied. Deze kroniek vat de belangrijkste samen en rubriceert ze in elf deelonderwerpen.

INHOUD

- (Einde) Arbeidsovereenkomst
- Statutair directeur
- (Exclusiviteit van)
Ontbindingsvergoeding
- Ontslag op staande voet
- Overgang van onderneming
- Concurrentiebeding
- Arbeidsongeschikte werknemer
- Kennelijk onredelijk ontslag
- CAO
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Gelijke behandeling

(EINDE) ARBEIDSOVEREENKOMST

De vraag of er sprake is van een arbeidsovereenkomst of een andersoortige overeenkomst, veelal een overeenkomst van opdracht, blijft een onuitputtelijke bron van jurisprudentie. In dat verband heeft de Hoge Raad in zijn arrest van 10 december 2004 (JAR 2005/15) nog eens verduidelijkt dat de bedoeling van beide partijen bij het aangaan van de overeenkomst van belang, maar niet zonder meer beslissend is. De Hoge Raad overwoog in die zaak dat partijen die een overeenkomst sluiten die strekt tot het verrichten van werk tegen betaling, deze overeenkomst op verschillende wijzen kunnen inrichten. Dat wat tussen hen heeft te gelden wordt bepaald door hetgeen hun bij het sluiten van de overeenkomst voor ogen stond, mede in aanmerking genomen de wijze waarop zij feitelijk aan de overeenkomst invulling hebben gegeven. Aan de hand van de op deze wijze vastgestelde inhoud van de overeenkomst kan de rechter vervolgens bepalen of de overeenkomst tot een van de in de wet geregelde bijzondere overeenkomsten toebehoort. De Hoge Raad herhaalde daar-

mee zijn eerdere standpunt uit het arrest van 14 november 1997 (JAR 1997/263).

Indien er wel een arbeidsovereenkomst is gesloten levert het einde daarvan veelal ook de nodige problemen op. Bij het arrest van de Hoge Raad van 14 oktober 2005 (JAR 2005/270) inzake de uitleg van een beëindigingsovereenkomst heeft A-G Huydecoper een nuttig overzicht gegeven van de (vuist)regels die gelden in geval van opzegging door een werknemer. Deze regels komen er in hoofdzaak op neer dat de werkgever uitingen van een werknemer die ertoe lijken te strekken dat deze ontslag neemt of een gegeven ontslag aanvaardt met enige terughoudendheid moet bejegenen. Naar de mening van A-G Huydecoper was daartoe in

de voornoemde zaak geen noodzaak, omdat partijen het eens waren geworden over een (redelijke) afvloeiingsregeling. De regeling was het uitvloeisel van gedegen overleg, waarbij de werknemer over deskundige bijstand beschikte. In dat verband meende de A-G tevens dat er geen algemene verplichting aan de kant van de werkgever bestond om onder die omstandigheden de werknemer te wijzen op het feit dat eventueel (nog) voordeligere standpunten door deze konden worden ingenomen.

¹ Beiden als advocaat werkzaam op de sectie ArbeidsRecht en Medezeggenschap van DLA SchutGrosheide N.V. te Amsterdam.

Een andere opvallende uitspraak in het kader van het beëindigen van een arbeidsovereenkomst is het arrest van de Hoge Raad van 10 juni 2005 (JAR 2005/157). De Hoge Raad overwoog in die zaak dat het vaste rechtspraak is dat voor de beantwoording van de vraag of een werknemer (vrijwillig) de arbeidsovereenkomst heeft beëindigd een strenge maatstaf geldt. In verband met de ernstige gevolgen van de beëindiging zal de werkgever een dergelijke verklaring van de werknemer niet snel mogen aanvaarden. Waar het gaat om de beantwoording van de vraag of een door de werkgever afgelegde verklaring strekt tot beëindiging van de arbeidsovereenkomst zijn ernstige gevolgen, zoals verlies van bijvoorbeeld een werkloosheidsuitkering, niet aan de orde. Er is daarom geen reden om een dergelijke verklaring van een werkgever anders te beoordelen dan aan de hand van de artikelen 3:33 en 3:35 BW. Een duidelijke en ondubbelzinnige verklaring van de werkgever, in tegenstelling tot van de werknemer, is dus niet vereist.

Tot slot in het kader van het einde van de arbeidsovereenkomst nog het arrest van de Hoge Raad van 2 april 2004. In het kader van het einde van de arbeidsovereenkomst hebben werknemer Havenga en zijn werkgever Eemsmont Beheer B.V. een vaststellingsovereenkomst gesloten. Onderdeel van de afspraken is dat Eemsmont zorg zal dragen voor een correcte affinanciering van de pensioenverplichtingen en dat Havenga aan Eemsmont finale kwijting verleent. Enige tijd daarna maakt Eemsmont f 170.000 over aan Havenga ter zake van de affinanciering. Havenga maakt vervolgens echter aanspraak op f 403.963 ter zake van pensioenschade, omdat kort voor het afsluiten van de vaststellingsovereenkomst dit bedrag al zou zijn overeengekomen voor de pensioenschade.

De Hoge Raad oordeelt dat met betrekking tot de pensioenschade in de vaststellingsovereenkomst niets is geregeld. Uit de tekst van de overeenkomst kan daarom niet zonder meer worden afgeleid dat partijen de bedoeling hebben gehad ook dit onderwerp in de vaststellingsovereenkomst te betrekken. De Hoge Raad oordeelt dat het mogelijk is dat de in deze overeenkomst opgenomen

finale kwijting betrekking heeft op alle tussen partijen in hun onderlinge rechtsverhouding gerezen geschillen, maar het is niet uitgesloten dat partijen, zoals werknemer aanvoert, de pensioenschade juist niet in de vaststellingsovereenkomst hadden opgenomen omdat zij daar al eerder overeenstemming over hadden. Kortom, bij het vaststellen van een beëindigingsovereenkomst is het van groot belang om ten aanzien van affinanciering en (overige) pensioenschade heldere bepalingen overeen te komen.

STATUTAIR DIRECTEUR

Ten aanzien van de positie van de statutair directeur heeft de Hoge Raad de afgelopen twee jaar een aantal belangrijke arresten gewezen. In het arrest van 23 januari 2004 (JAR 2004/67) heeft de Hoge Raad geoordeeld dat bij het ontslag van een statutair bestuurder artikel 6 BBA, dat ziet op het verkrijgen van voorafgaande toestemming van de CWI tot opzegging van de arbeidsverhouding, niet van toepassing is. Eerder had het Hof Den Bosch geoordeeld dat het ontslag op staande voet van de statutair directeur door de werkgever nietig was nu daaraan het gebrek kleefde dat het niet onverwijld was gegeven en ook de toestemming zoals is bedoeld in artikel 6 BBA ontbrak. De Hoge Raad vernietigde (gedeeltelijk) de uitspraak van het Hof. De Hoge Raad oordeelde daarbij dat nu vast was komen te staan dat de ontslagen directeur aangesteld was als statutair directeur de ontheffing ten aanzien van artikel 6 BBA van toepassing was.

Verder mogen ook de twee arresten van 15 april 2005 van de Hoge Raad in het kader van de statutair directeur in deze kroniek niet ontbreken. Voor een uitgebreide bespreking van deze arresten wordt verwezen naar het artikel van mr. J. Pel in *Advocatenblad* 2005-12. In het arrest-Eggenhuizen/Unidek (JAR 2005/117) stond de vraag centraal of het vennootschappelijk ontslag van een statutair bestuurder door de algemene vergadering van aandeelhouders tevens ook automatisch het ontslag betekende ten aanzien van de arbeidsrechtelijke relatie met de vennootschap. Eigenhuizen was statutair directeur bij Unidek Volumebouw B.V. Bij buitenge-

wone vergadering van aandeelhouders werd Eigenhuizen als statutair directeur ontslagen. Het onderscheid tussen vennootschappelijk en arbeidsrechtelijk ontslag is tijdens de vergadering niet aan de orde geweest.

De Hoge Raad oordeelde echter, dat als een natuurlijk persoon als statutair bestuurder is aangesteld en bij een geldig besluit van het daartoe bevoegde orgaan ontslag is verleend, deze de hoedanigheid van bestuurder van de vennootschap verliest. Volgens de Hoge Raad blijkt uit de wetsgeschiedenis van de artikelen 2:134 en 2:244 BW, dat deze bepalingen er tevens toe strekken om de arbeidsrechtelijke band te verbreken. Dit is alleen anders in geval een wettelijk ontslagverbod aan die beëindiging in de weg staat of indien partijen, bijvoorbeeld in de arbeidsovereenkomst, nadrukkelijk anders zijn overeengekomen.

In de zaak-Ciris/Bartelink nam de statutair directeur zelf ontslag, maar deelde wel mede dat de arbeidsrechtelijke relatie in stand zou blijven. De Hoge Raad (JAR 2005/153) maakte met deze redenering echter korte metten. Eerder had de Voorzieningenrechter te Amsterdam geoordeeld dat met de ontslagname door de statutair bestuurder niet ook automatisch een einde was gekomen aan diens arbeidsrechtelijke relatie en dat de statutair bestuurder ontvankelijk was in zijn vordering in kort geding tot loon en wedertewerkstelling, die ook aan hem werden toegewezen. De A-G had cassatie in het belang der wet ingesteld. De Hoge Raad oordeelde hier (wederom) dat uit de wetsgeschiedenis van de artikelen 2:134 en 2:244 BW bleek dat deze artikelen er ook toe strekken de arbeidsrechtelijke relatie te verbreken. De Hoge Raad overwoog vervolgens dat de statutair bestuurder eenzijdig zijn functie kan neerleggen en dat acceptatie door de vennootschap daarvan niet vereist is. Naar de opvatting van de Hoge Raad strookte het met het eerder geformuleerde standpunt dat onder die omstandigheden de ontslagname door de statutair bestuurder tevens in beginsel tot gevolg had dat diens arbeidsrechtelijke relatie eveneens kwam te eindigen. Het kon volgens de Hoge Raad derhalve niet worden aanvaard dat de statutair bestuurder zijn functie eenzijdig neerlegt en zich tevens

eenzijdig zou kunnen beperken tot het verlies van diens hoedanigheid als bestuurder met behoud van de arbeidsrechtelijke relatie.

(EXCLUSIVITEIT VAN) ONTBINDINGSVERGOEDING

Over de (exclusiviteit van de) ontbindingsvergoeding is de afgelopen jaren in de vakliteratuur al veel gepubliceerd. Mr. K.W.M. Bodewes heeft in *ArbeidsRecht* 2004, 12 en *ArbeidsRecht* 2005, 5 een overzicht gegeven van de uitspraken van de Hoge Raad in de afgelopen jaren in het kader van de zogenaamde Baijings-leer, zodat daar naar wordt verwezen.

Wel verdient het arrest-Waterland/Blakborn van 2 april 2004, ook wel Drankencentrale genoemd, (*JAR* 2004/112) aparte vermelding. Blakborn was in dienst bij Drankencentrale Waterland B.V. als titulair directeur. In de arbeidsovereenkomst met Blakborn was een afvloeiingsregeling opgenomen die er kort gezegd op neer kwam dat in geval van beëindiging van de arbeidsovereenkomst door opzegging door de werkgever of rechterlijke ontbinding zonder dat daarbij sprake was van een dringende reden, Blakborn recht had op een schadevergoeding ter grootte van twee keer het jaarsalaris. De Hoge Raad stelde voorop, conform eerdere rechtspraak, dat de in artikel 7:685 lid 1 BW gegeven bevoegdheid aan elk der partijen om zich tot de rechter te wenden met het verzoek tot ontbinding niet kan worden uitgesloten. Ook bepaalde de Hoge Raad dat door partijen eveneens de discretionaire bevoegdheid van de rechter tot het toekennen van een vergoeding op basis van lid 8 niet kan worden uitgesloten of beperkt. Dat partijen eventueel een contractuele afvloeiingsregeling zijn overeengekomen maakt niet dat de behandelend rechter niet dient te onderzoeken of gegeven de omstandigheden een vergoeding naar billijkheid dient te worden toegekend. Echter, indien in de ontbindingsprocedure een beroep op de contractuele vergoeding wordt gedaan, dan dient de rechter dit mee te wegen. Volgens de Hoge Raad ging het echter in deze zaak niet om een aanspraak die was gegrond op hetgeen redelijkheid en billijkheid met zich meebrengen, waarop

de vergoeding van lid 8 is gebaseerd, maar om een vordering tot nakoming van een contractuele afvloeiingsregeling. Volgens de Hoge Raad kon een dergelijke vordering in een afzonderlijke procedure nog eens (al dan niet) geldend worden gemaakt. Daarbij moet de rechter in een procedure volgend op een ontbindingsprocedure de eventueel toegekende ontbindingsvergoeding wel betrekken. Echter alleen indien in de ontbindingsprocedure de behandelend rechter niet bekend was met de contractuele regeling en indien de behandeling daartoe aanleiding geeft. Indien gesteld wordt dat nakoming onaanvaardbaar is, dan dient de rechter te beoordelen of partijen bij het aangaan van de contractuele vergoeding rekening hebben gehouden met de mogelijkheid van zowel een ontbindingsvergoeding als een contractuele vergoeding. Indien daarvan sprake is, dan kan volgens de Hoge Raad daarmee in beginsel geen sprake zijn van onaanvaardbare gevolgen van nakoming. Indien daarvan geen sprake is, dan maakt de maatstaf die bij dit criterium dient te worden aangelegd alsnog dat toepassing daarvan slechts bij uitzondering aangenomen kan worden. Indien de rechter in de ontbindingsprocedure nadrukkelijk wel rekening heeft gehouden met de contractuele vergoeding, dan dient deze bij het bepalen van de ontbindingsvergoeding ex artikel 7:685 lid 8 BW er van uit te gaan dat deze contractuele vergoeding in beginsel wordt betaald, tenzij aannemelijk wordt gemaakt dat dat in het concrete geval niet mag worden verwacht.

Dat een ontbindingsvergoeding niet alleen de vennootschap raakt die werkgever is (geweest), heeft de Hoge Raad bepaald in het arrest van 17 juni 2005 (*JAR* 2005/188). Werkneemster Maas was in dienst van de Hypotheekshop. In 1998 troffen partijen een regeling die vervolgens werd geformaliseerd door een ontbinding. De kantonrechter kende een vergoeding van f 55.000 toe bij wijze van ontslagvergoeding. Na een herstelbeschikking wordt de beschikking uiteindelijk op naam van de Hypotheekshop gezet. Deze stelt zich vervolgens op het standpunt dat de ontbindingsvergoeding niet meer betaald kan worden wegens

gebrek aan financiële middelen en het staken van de activiteiten. Maas heeft vervolgens de houdstermaatschappij en enig aandeelhouder Van den Berg aansprakelijk gesteld. Zowel de rechtbank als het Hof wijst de vordering toe. Het Hof heeft daarbij overwogen dat de houdstermaatschappij en enig aandeelhouder wisten, althans behoorden te weten dat de Hypotheekshop haar verplichtingen niet na zou (kunnen) komen. De Hoge Raad merkt daarover nog op dat de Hypotheekshop niet alleen dit te verwijten valt, maar tevens dat de Hypotheekshop er bewust voor gekozen heeft de bedrijfsactiviteiten te staken ten tijde van de ziekte van Maas en deze activiteiten ook elders heeft voortgezet. De Hoge Raad bekrachtigde derhalve de uitspraak van het Hof.

Tot slot nog het arrest van de Hoge Raad over de verplichtingen die partijen in acht dienen te nemen bij het treffen van een schikking. In het arrest-Rabobank Gorinchem/Van Gruijthuisen (*JAR* 2004/15) oordeelde de Hoge Raad dat Van Gruijthuisen in het kader van het treffen van een minnelijke regeling ook de verplichting had om ongevraagd informatie te verstrekken met betrekking tot het eventueel uitzicht hebben op een andere baan. Daarbij is niet van belang of vaststaat dat de uitkomst anders (lees gunstiger) was geweest voor de wederpartij, maar dat dit voor de wederpartij tot een gunstiger afloop zou hebben kunnen leiden.

ONTSLAG OP STAANDE VOET

Hoewel ontslagen op staande voet zich sterk kenmerken door hun casuïstische inslag en om die reden zich mogelijk minder lenen voor een meer algemene uitleg en toepassing, is in de arresten van de Hoge Raad van de afgelopen twee jaren wel een aantal uitspraken waar te nemen die van belang zijn voor de praktijk van alledag.

In het arrest van 2 april 2004 (*JAR* 2004/115) oordeelde de Hoge Raad dat bij de beoordeling van alle omstandigheden van het geval van het ontslag op staande voet eveneens meegewogen diende te worden dat de werkneemster in kwestie niet had gemeld dat

zij andere werkzaamheden verrichtte naast de werkzaamheden uit hoofde van haar arbeidsovereenkomst bij de werkgever.

In twee uitspraken uit 2004, te weten respectievelijk van 8 oktober 2004 (JAR 2004/259) en van 24 december 2004 (JAR 2005/50) heeft de Hoge Raad de mogelijkheden van ontslag op staande voet in geval van het niet-nakomen van controlevoorschriften bij ziekte nog eens verduidelijkt. In het arrest van 8 oktober 2004 had de werkgever de betrokken werknemer al twee keer een disciplinaire maatregel opgelegd in verband met het overtreden van de controlevoorschriften bij ziekte. De werknemer heeft zich vervolgens wederom ziek gemeld. De werknemer meldt zich af voor het spreekuur voor de bedrijfsarts die de werkgever vervolgens bericht dat de werknemer het niet mogelijk maakt om eventuele ziekte vast te stellen. Vervolgens ontslaat de werkgever de werknemer op staande voet. De Hoge Raad overweegt dat de enkele weigering van een werknemer om de door de werkgever gegeven controlevoorschriften niet na te leven op zichzelf niet een dringende reden in de zin van de wet oplevert. Dat kan echter in geval van bijkomende omstandigheden echter wel het geval zijn, zoals in deze casus het geval was. Zowel in het arrest van 8 oktober 2004 als dat van 24 december 2004 wordt daarbij stilgestaan bij de wetsgeschiedenis van artikel 7:629 lid 6 BW aangaande de loondoorbetalingsverplichting en het niet-nakomen van controlevoorschriften. Blijkens de wetsgeschiedenis wordt aan het niet-naleven van de controlevoorschriften (alleen) de mogelijkheid van sancties ten aanzien van de loondoorbetalingsverplichting verbonden, zodat de enkele weigering om de voorschriften na te leven volgens de Hoge Raad geen grond kan bieden voor een ontslag op staande voet.

OVERGANG VAN ONDERNEMING

In het arrest van 11 februari 2005 (JAR 2005/67) heeft de Hoge Raad zich uitgelaten over de relatie tussen overgang van onderneming en een geschorste werknemer. Werknemer Memodovic was bij Asito in dienst getreden als schoonmaakster. Memodovic heeft ruim zeven jaar gewerkt op een

bepaald project, te weten bij de Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond. Asito heeft Memodovic vervolgens geschorst naar aanleiding van klachten van de opdrachtgever. Vervolgens is het project van Asito overgenomen door City Service. Memodovic heeft zich vervolgens op het standpunt gesteld dat, conform artikel 46 van de CAO, zij met andere werknemers van het project is overgegaan naar City Service. De Hoge Raad overwoog dat in het geval waarin niet de gehele onderneming overgaat, maar slechts een deel, in dit geval een project, wordt overgedragen de vraag relevant is welke werknemers bij het betrokken deel van die onderneming werkzaam waren. Met verwijzing naar het arrest-Botzen van het Hof van Justitie merkt de Hoge Raad op dat voor de toerekening van de werknemer aan een onderdeel van de onderneming de band met het over te dragen onderdeel beslissend is. De toerekening van de werknemer was volgens de Hoge Raad niet langer gerechtvaardigd indien die band als gevolg van een schorsing is verbroken zonder dat daarbij enig uitzicht is op terugkeer in de oude functie.

Een overname van een minderheid van het personeel hoeft, zoals blijkt uit het arrest van de Hoge Raad van 10 december 2004 (JAR 2005/14), er niet aan in de weg te staan om toch overgang van onderneming aan te nemen. De Hoge Raad oordeelde dat beslis-

send is bij het bepalen of er sprake is van overgang of de identiteit van de betrokken eenheid bewaard blijft, hetgeen hoofdzakelijk moet blijken uit het voortzetten of hervatten van de exploitatie van de activiteiten. Om dit vast te stellen moet rekening worden gehouden met alle omstandigheden van het geval waaronder ook de feitelijke omstandigheden van de transactie (vergelijk ook het Abler-arrest van het Hof van Justitie, JAR 2003/298). De Hoge Raad oordeelde daarbij dat de rechtbank bij het vaststellen of er sprake was van overgang van onderneming zich daarbij niet behoefde te laten weerhouden door het feit dat maar twee van de zes inkoopers in dienst waren getreden bij de nieuwe werkgever. De Hoge Raad oordeelde min of meer gelijkluidend in een zaak van diezelfde dag (JAR 2005/13).

Bij het arrest van de Hoge Raad van 22 oktober 2004 (JAR 2004/276) ging het om een loonvordering van een werknemer jegens een verkrijger. De Hoge Raad verwierp het cassatieberoep met toepassing van artikel 81 RO. In de conclusie van de A-G gaat deze echter dieper in op het feit of overgang van onderneming relevant is bij het instellen van een loonvordering. De A-G concludeert daarbij dat juist voor een vordering tot (na)betaling van loon van belang is of er sprake is geweest van overgang van onderneming. Immers, een dergelijke vordering

vloeit rechtstreeks voort uit een verplichting uit de arbeidsovereenkomst, die bij overgang van onderneming ook op de verkrijger mee overgaat.

Ten aanzien van de positie van pensioentoezeggingen in geval van overgang van onderneming heeft de Hoge Raad op 27 februari 2004 (JAR 2004/84) arrest gewezen in de zaak-Meplax tegen De Rooij. Werknemer De Rooij was in 1954 in dienst getreden bij (de rechtsvoorganger van) Meplax. In 1983 heeft de rechtsvoorganger van Meplax een aanvullende pensioentoezegging gedaan aan De Rooij. De aanvullende pensioentoezegging voorzag bij het overlijden van de kostwinnende medewerker in een aanvullend pensioen voor de weduwe. Vervolgens overlijdt De Rooij in 2000. De weduwe De Rooij spreekt vervolgens Meplax aan op deze toezegging. De Hoge Raad oordeelde dat niet bestreden was dat de pensioenvoorziening niet van rechtswege op de werkgever was overgegaan. De vraag was derhalve vervolgens of de werkgever zelf de voorziening had overgenomen. Door de rechtbank was deze vraag bevestigend beantwoord, gelet op het feit dat de werkgever ook na de overgang bijvoorbeeld premie had betaald en dat er bij de overgang ook geen melding was gemaakt van het feit dat de voorziening niet zou worden voortgezet. De (weduwe van de) werknemer mocht er dus gerechtvaardigd op vertrouwen dat er geen wijziging in zijn rechtspositie was opgetreden en dat de pensioenvoorziening is voortgezet.

CONCURRENTIEBEDING

Ten aanzien van het concurrentiebeding heeft de Hoge Raad de afgelopen periode geen belangwekkende uitspraken gedaan. Wel zijn enkele opmerkelijke uitspraken door Gerechtshoven gedaan. Zo heeft het Hof Den Bosch in de uitspraak van 4 mei 2004 (JAR 2004/286) bepaald dat een concurrentiebeding dat opgenomen was in een arbeidsvoorwaardenregeling rechtsgeldig was overeengekomen. De werknemer was in dienst getreden bij een zustervenootschap van de huidige werkgever. In de arbeidsovereenkomst was een concurrentiebeding opgenomen. In verband met een herstructurering

van het concern zijn werknemers overgegaan naar een andere vennootschap. De nieuwe arbeidsovereenkomst is niet getekend. Wel heeft de werknemer een arbeidsvoorwaardenregeling toegezonden gekregen en getekend teruggezonden. In de arbeidsvoorwaardenregeling was een concurrentiebeding opgenomen. Het Hof Den Bosch oordeelde dat het concurrentiebeding deel uitmaakte van de algemene arbeidsvoorwaarden die op hun beurt weer deel uitmaakten van de arbeidsovereenkomst. Het Hof Den Bosch was van oordeel dat artikel 7:653 BW niet bepaalt dat een concurrentiebeding alleen maar in de arbeidsovereenkomst zelf opgenomen kan en moet worden. Nu de werknemer de arbeidsvoorwaarden ondertekend heeft is daarmee aan het schriftelijkheidsvereiste voldaan en is de werknemer gebonden aan het beding.

Het Hof Leeuwarden heeft zich in het arrest-Bouwkamp op 2 februari 2005 (JAR 2005/171) uitgelaten over de relatie tussen het concurrentiebeding en de Baijings-leer. Bouwkamp was in dienst bij Van Dijke Semo op basis van een arbeidsovereenkomst waarin een concurrentiebeding was overeengekomen. In het concurrentiebeding was opgenomen dat het beding niet van toepassing was in geval van een gegeven ontslag aan de werknemer, tenzij dit ontslag op de een of andere wijze door de werknemer is uitgelokt. Bouwkamp heeft aangegeven in dienst te willen treden bij een concurrent. Van Dijke Semo gaf daarop te kennen geen bezwaar te hebben tegen de ontslagname, maar Bouwkamp wel te houden aan het concurrentiebeding. Als gevolg daarvan is de arbeidsverhouding verstoord geraakt en op beider verzoek is de arbeidsovereenkomst door de kantonrechter ontbonden. Bij het vaststellen van de hoogte van de toe te kennen vergoeding heeft de kantonrechter rekening gehouden met het concurrentiebeding omdat de werknemer daar aan gehouden zou worden. Vervolgens heeft de werknemer na afloop van deze ontbindingsprocedure in een nieuwe procedure een verklaring voor recht gevorderd dat hij niet aan het concurrentiebeding zou zijn gebonden. De kantonrechter heeft de verklaring voor recht en de

gehele vernietiging van het beding geweigerd, maar wel de geografische omvang van het beding beperkt. De rechtbank heeft dit vonnis vervolgens bekrachtigd. De Hoge Raad heeft in cassatie de zaak verwezen naar het Hof Leeuwarden. Het Hof verwerpt daarbij de stelling van de werkgever dat de Baijings-leer er aan in de weg zou staan dat de werknemer zich in een latere procedure alsnog kan beroepen op het niet van toepassing zijn van het geding. Naar het oordeel van het Hof zou een dergelijke opvatting een te vergaande oprekking betekenen van de exclusiviteit van de ontbindingsbeschikking. Dat de kantonrechter het concurrentiebeding dus een rol heeft laten spelen bij het bepalen van de hoogte van de ontbindingsvergoeding neemt niet weg dat de geldigheid van het beding in een latere procedure alsnog kan worden aangevochten. Het Hof neemt het oordeel van de kantonrechter en de rechtbank over dat het beding gedeeltelijk gematigd dient te worden, maar stelt tevens vast dat de werknemer door elders in dienst te treden in overtreding is geweest van het beding.

Ten aanzien van het concurrentiebeding wordt verder nog opgemerkt dat de langdurige parlementaire behandeling van het wetsvoorstel concurrentiebeding onlangs tot een einde is gekomen. De Eerste Kamer heeft onlangs in meerderheid het wetsvoorstel verworpen, zodat de thans bestaande regeling ongewijzigd blijft.

ARBEIDSONGESCHIKTE WERKNEMER

In de zaak-Goorhuis/Sons heeft de Hoge Raad in het arrest van 18 maart 2005 (JAR 2005/59) richtlijnen meegegeven voor de hoogte van het loon in geval van de loondoorbetalingsverplichting en het (al dan niet) verrichten van passende arbeid. Werknemer Sons was in 1998 in dienst getreden bij Goorhuis. Sons is vervolgens gedeeltelijk arbeidsongeschikt geworden en ontving een WAO-uitkering. Sons heeft te kennen gegeven passende arbeid te willen verrichten. In deze zaak was de vraag echter, wat als passend loon zou moeten worden gezien, indien de werkgever geen gebruikmaakt van het aanbod om passende arbeid te ver-

LATEN WE EERLIJK ZIJN, IK WIL BEST WEL WERKEN,
IK WIL HEËL GRAAG BES WEL WERKEN, WEEET JE,
MAAR ZE BEDENKEN STEEDS ARBEID DIE
ECHT NIET BIJ MIJ PAST, MAN, ECHT NIET...

richten. In zijn conclusie heeft de A-G aangegeven, dat twee verschillende systematieken mogelijk zijn. In de eerste plaats aansluiting zoeken bij de systematiek van de restverdiencapaciteit en in de tweede plaats bij het oorspronkelijke loon verminderd met de WAO-uitkering. De Hoge Raad was van oordeel, dat wanneer een zieke werknemer zich bereid heeft verklaard om passende arbeid te verrichten, maar door de werkgever daartoe niet in staat wordt gesteld de werknemer, in beginsel, recht heeft op loon. Indien de werknemer echter onvoldoende concreet aangeeft welke passende arbeid hij denkt te kunnen en willen verrichten, dan moet in beginsel worden aangesloten bij de systematiek van de vastgestelde restverdiencapaciteit voor het bepalen van de hoogte van de loon-doorbetalingsverplichting van de werkgever.

In de conclusie voor het arrest van de Hoge Raad van 23 april 2004 (JAR 2004/116) geeft A-G Verkade een helder overzicht van de verplichtingen van de werkgever tot herplaatsing van gedeeltelijk arbeidsongeschikten in passende arbeid. Op grond van de jurisprudentie dient eerst het initiatief tot de herplaatsing bij de werknemer te liggen. Deze moet zich jegens zijn werkgever bereid verklaren andere passende arbeid te verrich-

ten. Deze bereidheid wordt slechts aangenomen indien de werknemer doet blijken de aangeboden arbeid te zullen hervatten zodra de werkgever hiertoe gelegenheid geeft. De bereidheid moet echter wel aan de werkgever kenbaar worden gemaakt. De werknemer dient voorts met een voorstel te komen waarbij de aangeboden arbeid genoegzaam wordt gespecificeerd. De werkgever kan tegenover het afdoende bod van de werknemer aanvoeren dat zijn organisatie niet beschikt over passende arbeid. De stelplicht en bewijslast daartoe liggen bij de werkgever. De werkgever is gehouden om zo spoedig mogelijk als redelijkerwijs mogelijk te onderzoeken of passende arbeid voorhanden is en de werk-

nemer duidelijkheid te verschaffen. De werkgever hoeft niet op het aanbod van de werknemer in te gaan indien hij stelt en zonodig bewijst dat zulks in redelijkheid niet van hem kan worden gevergd. Wat redelijkerwijs van de werkgever gevergd kan worden is afhankelijk van de omstandigheden van het geval, waaronder de inhoud van het aanbod van de werknemer, de aard van de arbeid en de organisatie van het bedrijf van de werkgever. In het algemeen geldt dat de aan de re-integratie-inspanningen van de werkgever te stellen eisen zwaarder zijn, als de oorzaak van de arbeidsongeschiktheid binnen de werksfeer is gelegen. Soms kan van de werkgever daarbij in redelijkheid verlangd worden dat hij met het oog op het aanbod van de werknemer zijn bestaande organisatie of arbeidsverdeling aanpast of wijzigt. Relevant daarbij is bijvoorbeeld ook of de werkgever een subsidie of tegemoetkoming in de kosten kan ontvangen. De grens van wat in redelijkheid van de werkgever verlangd mag worden is in elk geval bereikt als de re-integratie-inspanningen het productieproces in gevaar zouden kunnen brengen of de bedrijfsvoering in financieel opzicht onevenredig zouden kunnen belasten.

KENNELIJK ONREDELIJK ONTSLAG

In de zaak-Van Ree tegen Damco Bakkerijgrondstoffen beantwoordde de Hoge Raad de vraag of de zwaarte van werkomstandigheden een (alles)bepalend element was bij de vaststelling of er sprake was van een kennelijk onredelijk ontslag. Van Ree voerde in een kennelijk onredelijk ontslagprocedure aan dat zijn arbeidsongeschiktheid te wijten was aan de werkzaamheden en dat de werkgever zich ook onvoldoende re-integratie-inspanningen had getroost. De kantonrechter kent in plaats van de gevorderde f 290.000 slechts f 15.000 toe. De rechtbank bekrachtigde het vonnis van de kantonrechter. Voor een hogere vergoeding was volgens de rechtbank onvoldoende dat de werkomstandigheden bij Damco zwaar waren, of dat Van Ree als gevolg van zijn werk, inclusief de omstandigheden waaronder dit werd verricht, arbeidsongeschikt is geworden. De Hoge Raad maakte in het arrest van 3 december 2004 (JAR 2005/30) duidelijk dat deze door

de rechtbank aangelegde maatstaf onjuist was. Volgens de Hoge Raad had de rechtbank daarmee miskend dat de rechter ook bij de bepaling van de hoogte van de vergoeding uit hoofde van kennelijk onredelijk ontslag alle omstandigheden van het geval ten tijde van het ontslag dient mee te wegen. Er is derhalve geen mogelijkheid om daarmee aan te nemen dat bijvoorbeeld de zwaarte van de werkzaamheden alleen maar tot een hogere vergoeding zou kunnen leiden indien die werkzaamheden bovenmatig zwaar zouden zijn.

CAO

In het arrest van 20 februari 2004 (JAR 2004/83) heeft de Hoge Raad de CAO-norm nogmaals nadrukkelijk bevestigd als heersende leer en is de Hoge Raad nadrukkelijk ingegaan op de verhouding tussen de CAO-norm en de Haviltex-norm. Aanleiding voor de procedure was een geschil tussen Stichting Pensioenfonds DSM Chemie en werknemer Fox over de uitleg van de anti-cumulatiebepaling in het toepasselijke pensioenreglement. De kantonrechter had daarbij de bepaling uitgelegd conform de doelstelling van de bepaling en de rechtbank had een grammaticale uitleg toegepast. De Hoge Raad overwoog ten aanzien van de relatie tussen de Haviltex-norm en de CAO-norm dat er geen tegenstelling tussen deze twee normen bestaat, maar een vloeiende overgang. Ook bij de Haviltex-norm geldt volgens de Hoge Raad dat, indien de inhoud van een overeenkomst schriftelijk is vastgelegd, de argumenten voor een uitleg van die schriftelijke vastlegging volgens objectieve maatstaven aan kracht winnen naarmate de overeenkomst meer bestemd is om niet alleen partijen te binden maar ook de rechtspositie van derden te beïnvloeden. De CAO-norm daarentegen is volgens de Hoge Raad niet louter (meer) de grammaticale uitleg. De Hoge Raad herhaalt zijn arrest van 31 mei 2002 (JAR 2002/153), waarin verduidelijkt is dat een uitleg van de CAO niet alleen geschiedt aan de hand van de bewoordingen van de CAO. Ook elders in de CAO gebruikte formuleringen en de aannemelijkheid van de rechtsgevolgen zijn daarbij van belang. Tevens wordt ook het arrest van 28 juni

2002 (JAR 2002/168) nogmaals bevestigd waarin het criterium van de uitleg naar objectieve maatstaven is verwoord. De Hoge Raad concludeert dat aan beide criteria de gedachte ten grondslag ligt dat niet alleen de letterlijke bewoordingen bepalend zijn voor de uitleg en dat derhalve sprake is van een vloeiende overgang tussen beide normen.

Aan de hand van dit criterium heeft de Hoge Raad in het arrest-De Zonnehof/Swart (JAR 2004/169) vervolgens beoordeeld of de door Rechtbank Amsterdam gegeven uitleg van de term, uit de CAO-bejaardentehuizen, 'ontslag verlenen' een juist oordeel was. De rechtbank heeft bij de uitleg van het begrip 'eervol ontslag' onder andere gekeken naar de toelichting bij de CAO. Volgens de rechtbank was de ontbindingsrechter niet uitgegaan van een situatie waarin (alleen) de werknemers schuld trof, zodat niet aanvaard kon worden dat haar aanspraak op wachtgeld was komen te vervallen. De Hoge Raad herhaalt in zijn arrest de CAO-maatstaf. De Hoge Raad bevestigt daarmee tevens dat de rechtbank kennelijk van oordeel was dat de term 'ontslag verlenen' in het maatschappelijk verkeer in arbeidsverhoudingen mede ziet op ontbindingen van de arbeidsovereenkomst door de werkgever. Dat oordeel was naar de opvatting van de Hoge Raad juist.

In het arrest van 9 juli 2004 (JAR 2004/189)

heeft de Hoge Raad voorts bepaald dat de CAO-norm niet toepasbaar is op een beding in een individuele (arbeids)overeenkomst, hoezeer ook ontleend aan een bij een CAO behorend modelcontract. Van een uitleg naar de CAO-maatstaf kan onder die omstandigheden geen sprake zijn. Er moet dan gebruikgemaakt worden van de Haviltex-maatstaf. In die zaak ging het om werknemer Van Dijk die in zijn arbeidsovereenkomst een bepaling had waarin was opgenomen dat de bepalingen zoals vastgelegd in de CAO voor het Beroepsgoederenvervoer van toepassing waren. De tekst van het betreffende artikel in de arbeidsovereenkomst was letterlijk overgenomen van het bij de CAO behorende modelcontract. De Hoge Raad oordeelde echter dat de CAO-maatstaf niet van toepassing is voor de uitleg van aan een CAO ontleende contractsbepaling.

WERKGEVERSAANSPRAKELIJKHEID

Een groot aantal arresten is door de Hoge Raad de afgelopen periode gewezen inzake de werkgeversaansprakelijkheid die volgt uit de artikelen 7:658 en 7:611 BW. Ten aanzien van het geven van instructies en waarschuwingen aan werknemers voor (potentieel) gevaarlijke situaties zijn de arresten van 9 juli 2004 (JAR 2004/190), 11 november 2005 (JAR 2005/287) en 9 december 2005 (JAR 2006/16) van belang. In het arrest van 9 juli 2004 betrof het een vrachtwagenchauffeur

die zich bezighield met het vervoeren van allerlei bouwmaterialen. De chauffeur had een dag eerder een lege container op een afgeschermd bouwterrein neergezet. De volgende dag kwam hij deze weer ophalen. Op het bouwterrein, waar ook bouwpuin werd verzameld, is hij uitgedegen. De werknemer heeft als gevolg daarvan letsel opgelopen. De chauffeur heeft schadevergoeding gevorderd in verband met het hem overkomen bedrijfsongeval. Het oordeel van de rechtbank dat de zorgplicht van de werkgever in dit geval niet zo ver strekte dat deze gehouden is om dagelijks de werkplek te controleren op aanwezige hoeveelheden puin, achtte de Hoge Raad juist. De rechtbank had daarbij overwogen dat regelmatig voorlichtingsbijeenkomsten werden gehouden, dat de werknemers daarbij ideeën voor verbetering konden aandragen, dat preventieve maatregelen werden besproken op die bijeenkomsten, dat aan iedere medewerker een handboek met veiligheidsinstructies was uitgereikt en dat voldoende toezicht werd gehouden op de naleving van de veiligheidsmaatregelen, alsmede dat iedere medewerker een cursus Basisveiligheid diende te volgen en dat werkplekinspecties regelmatig werden uitgevoerd en dat de werkplek daarbij telkens in orde werd bevonden. Het argument van de chauffeur dat ingevolge artikel 7:658 BW de werkgever altijd gehouden is om specifieke veiligheidsinstructies te geven werd door de Hoge Raad afgewezen. Het hangt, aldus de Hoge Raad, van de omstandigheden van het geval af welke veiligheidsmaatregelen van de werkgever verwacht mogen worden en dus ook op welke manier en hoe veelvuldig deze de werknemer moet instrueren en moet toezien op naleving.

Dit laatste aspect kwam eveneens aan bod in het arrest van 11 november 2005. In die zaak raakte een werknemer met zijn hand bekneld in een machine. De machine was van waarschuwingsstickers en een noodstopknop voorzien. De Hoge Raad overwoog daarbij dat bij gevaarlijke machines geldt dat het waarschuwen voor gevaren bij de bediening door middel van mondelinge en/of schriftelijke instructies niet altijd voldoende zal zijn. Juist indien werknemers dagelijks

met een machine werken ontstaat een zekere gewenning en wordt niet meer steeds alle voorzichtigheid in acht genomen. Van de werkgever mag dan ook worden verwacht dat deze ook onderzoekt of afdoende preventieve maatregelen mogelijk zijn, dan wel of veiliger werken met de machine mogelijk is. In dat kader zijn ook de voorzienbaarheid van het niet in acht nemen van de veiligheidsregels, de kans dat als gevolg daarvan ongevallen gebeuren en de ernst van gevolgen van belang. Voor het antwoord op de vraag of een waarschuwing voldoende is, is doorslaggevend of te verwachten valt dat de waarschuwing ook tot daadwerkelijk handelen of nalaten zal leiden.

Bij het bepalen van aansprakelijkheid kan de werkgever zich daarbij bovendien ook niet altijd 'verschuilt' achter het al dan niet bestaan van wettelijke verplichtingen. In het arrest van 5 november 2004 (JAR 2004/278) ging het om een werknemer in een verpleeghuis die geraakt werd door een extra brede openslaande wc-deur van het invalidentoilet. Het Hof oordeelde daarbij dat de omstandigheid dat geen enkel bouwvoorschrift noch enige Arbo-richtlijn of NEN-norm zich verzette tegen het bewerkstelligen en handhaven van de situatie in het verpleeghuis zoals die was en dat die situatie alledaags is in verpleeghuizen, er niet aan in de weg hoeft te staan dat de situatie in het verpleeghuis voor de toepassing van artikel 7:658 BW niet alsnog als gevaarlijk kon worden aangemerkt. De Hoge Raad achtte het oordeel van het Hof juist.

Indien sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid aan de kant van de werknemer, dan kan de werkgever daarmee eveneens aan aansprakelijkheid ex artikel 7:658 BW 'ontsnappen'. Ten aanzien van dit punt heeft de Hoge Raad op 2 december 2005 (JAR 2006/15) arrest gewezen. Een werknemer ramde met een bestelbusje met hoge snelheid een benzinestation. De werknemer weigert de schade van de werknemer te vergoeden met als argument dat de werknemer voorafgaand zich bewust roekeloos had gedragen. De werknemer zou zich schuldig hebben gemaakt aan bumperkleven en gevaarlijke

inhaalmanoeuvres. De werknemer stelt in algemene bewoordingen zich niet bewust te zijn geweest van het roekeloze karakter van zijn gedragingen en oppert dat zijn rijgedrag mogelijk veroorzaakt werd doordat hij onwel werd achter het stuur. Het Hof oordeelde echter dat de werknemer feiten en omstandigheden diende aan te dragen die op zijn minst genomen aannemelijk maakten dat hij er zich inderdaad niet bewust van was dat zijn gedragingen roekeloos waren. De Hoge Raad oordeelde dat dit oordeel geen blijk gaf van een onjuiste rechtsopvatting. Het door de werknemer opgevoerde geheugenverlies is volgens de Hoge Raad niet een omstandigheid die voor risico van de werkgever dient te komen.

Dat de aansprakelijkheid van de werkgever ex artikel 7:658 BW niet alleen beperkt is tot fysieke schade heeft de Hoge Raad uitdrukkelijk bepaald in het arrest van 11 maart 2005 (JAR 2005/84). De Hoge Raad overwoog dat noch de tekst van artikel 7:658 BW noch de wetsgeschiedenis er toe dwingt om dit artikel alleen te beperken tot fysieke schade. De achtergrond van het artikel is volgens de Hoge Raad dat het de werkgever is die bepaalt op welke plaats, onder welke omstandigheden en met welke hulpmiddelen de werknemer diens werkzaamheden moet verrichten. Dat is niet anders voor fysieke dan voor psychische omstandigheden. Volgens de Hoge Raad is het onderscheid tussen lichamelijk en psychisch welzijn ook niet eenduidig en helder te maken. Er is om die reden dan ook geen principiële reden, noch een praktische rechtvaardiging, om de schade die artikel 7:658 BW probeert te beschermen te beperken tot alleen fysieke gevallen. Uiteraard moet er wel sprake zijn van een schending van een norm door de werkgever en er moet een causaal verband zijn tussen de werkzaamheden en de psychische schade.

Dit causaal verband kwam tevens aan de orde in het arrest van 18 maart 2005 (JAR 2005/100) waarin de werknemer, een KLM-piloot, een ongeval overkwam tijdens de wachttijd in het buitenland tussen de heen- en de terugvlucht. Tijdens de wachttijd is de

piloot betrokken geraakt bij een verkeersongeval toen hij onderweg was met een taxi van het hotel naar een restaurant. Naar lokaal recht was de schade onverhaalbaar. De werknemer vorderde primair schadevergoeding van zijn werkgever op basis van artikel 7:658 BW en subsidiair op basis van artikel 7:611 BW. Het Hof kende de subsidiaire vordering toe en liet in het midden of de gevorderde verklaring van recht op basis van artikel 7:658 BW toewijsbaar zou zijn. De Hoge Raad heeft zich in zijn arrest dan ook beperkt tot een toetsing aan de hand van artikel 7:611 BW. Het oordeel van het Hof dat de wachttijd als werktijd en niet als privé-tijd diende te worden gezien werd door de Hoge Raad juist geacht. Het Hof vond daarbij doorslaggevend dat de wachttijd als zodanig werd bepaald door de dienstregeling van de werkgever en de noodzaak voor vliegers om voldoende rust te genieten tussen twee vluchten. Dat de wachttijd vrijwel volledig naar eigen inzicht kon worden ingevuld en het ongeval zich voordeed tijdens een activiteit op eigen initiatief deed daar niet aan af. Volgens de Hoge Raad gaf dit oordeel niet blijk van een onjuiste opvatting in het licht van artikel 7:611 BW.

GELIJKE BEHANDELING

In het kader van gelijke behandeling heeft de Hoge Raad op 30 januari 2004 (JAR 2004/68) een arrest gewezen waarin uitvoerig wordt stilgestaan bij de vraag wanneer er sprake is van gelijke arbeid en onder welke omstandigheden daarbij ook sprake zou moeten zijn van gelijk loon. De feiten in de zaak waren de volgende. KLM exploiteert luchtvaartlijnen binnen en buiten Europa. Voor vliegers op haar luchtvloot gelden de bepalingen van de CAO voor KLM-vliegers op Vleugelvliegtuigen. In 1991 heeft KLM een dochtermaatschappij opgericht: KLM Cityhopper B.V. (KLC). KLC onderhoudt luchtlijnen binnen Europa. KLM had naast haar eigen piloten ook piloten in dienst die werkten bij KLC. Deze werden aldaar door KLM gedetacheerd. Voor deze KLC-vliegers hebben tot 1998 de bepalingen gegolden van de CAO voor KLM-vliegers bij KLC. De voorwaarden onder de KLM CAO zijn over het algemeen gunstiger dan de KLC CAO. De KLC CAO bepaalt dat

bij een overstap naar KLM slechts een deel van de senioriteit meegenomen kon worden. In 1996 is deze regeling gewijzigd, zodat de senioriteit in zijn geheel wordt meegenomen. Voor de KLC-vliegers die voor 1 juli 1996 in dienst waren is de vereniging Parallel Entry opgericht om te bewerkstelligen dat ook de senioriteit van voor die datum wordt meegenomen. Parallel Entry baseert haar vordering daarbij op het algemene rechtsbeginsel, zoals dat door de Hoge Raad in het Agfa-arrest is geformuleerd, namelijk dat gelijke arbeid gelijk beloond moet worden, tenzij er sprake is van een objectieve rechtvaardigingsgrond om dit niet te doen. De kantonrechter en de rechtbank hebben de vordering van Parallel Entry afgewezen op grond van het feit dat van gelijke arbeid geen sprake is. De Hoge Raad bevestigt dit oordeel en verfijnt in dit arrest het Agfa-criterium. De Hoge Raad stelt daarbij vast dat het in verband met de aanspraak op gelijke beloning voor gelijke arbeid niet gaat om een onderscheid dat door de wet of een rechtstreeks werkende verdragsbepaling wordt verboden, zodat de vraag of sprake is van een ongeoorloofd onderscheid slechts gemaakt kan worden aan de hand van de eisen van goed werkgeverschap op de voet van artikel 7:611 BW, in welke bepaling de algemene eisen van redelijkheid en billijkheid voor het *ArbeidsRecht* uitdrukking vinden. De Hoge Raad herinnert er voorts aan dat het beginsel van gelijk loon bij gelijke arbeid 'in aanmerking moet worden genomen'. Dat wil zeggen volgens de Hoge Raad dat aan dit beginsel een zwaar gewicht moet worden toegekend, maar dat het niet doorslaggevend is. Het beginsel moet dus naast andere omstandigheden van het geval worden betrokken in de afweging of de werkgever in de gegeven omstandigheden heeft gehandeld in strijd met de eisen van goed werkgeverschap. Bij deze toetsing moet derhalve een zekere mate van terughoudendheid aan de dag worden gelegd en moet worden bekeken of de ongelijkheid in beloning naar maatschappelijke maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is.

De vraag of verboden onderscheid werd gemaakt naar leeftijd kwam aan de orde in

twee arresten van 8 oktober 2004 (zie onder andere JAR 2004/258) waarin enkele vliegers van Martinair en KLM zich op het standpunt stelden dat de verplichte pensionering bij 56 jaar verboden onderscheid naar leeftijd opleverde. De Hoge Raad overwoog daarbij dat van een verboden onderscheid in dat geval geen sprake was. Los van het feit dat op dat moment nog steeds de overgangsbepaling uit de Wet Gelijke Behandeling bij Leeftijd van toepassing was, zodat bepalingen in de CAO nog tot 2 december 2006 aangepast konden worden, was er volgens de Hoge Raad geen sprake van ongerechtvaardigd onderscheid naar leeftijd, omdat aan de criteria van objectieve rechtvaardiging was voldaan. Naar het oordeel van de Hoge Raad hadden de Rechtbanken Haarlem en Amsterdam zich hier ook voldoende rekenschap van gegeven, nu de maatregel uit de CAO niet alleen een legitiem doel had (namelijk bevordering van de doorstroming), maar tevens doelmatig was en ook proportioneel (mede ook omdat de bepaling op verzoek van de beroepsgroep van vliegers zelf in de CAO was opgenomen). De overwegingen van de rechtbanken, namelijk dat de verplichte pensionering onderdeel uitmaakte van een collectief gemaakte afspraak, dat een vaste leeftijd een waarborg vormt tegen willekeurige beëindiging, dat de maatregel de doorstroming bevorderde en dat de hele inkomens- en pensioenopbouw van de vliegers juist bedoeld was om eerder te stoppen, werd daarmee door de Hoge Raad geaccordeerd. ●

DE HEREN VLIEGERS HEBBEN HET
PRECIES VERKEERDOM BEGEPEN; WE
MAKEN NU JUIST GEEN ONDERSCHIED
NAAR LEEFTIJD – ZE MOETEN
ER ALLEMÁÁL UIT!

Leg hier uw
duim

VOOROORDEN CHRYSLER 300C

- Hij is groot
- Hij lijkt duur
- Hij valt op
- Hij maakt reacties los

A brand of DaimlerChrysler

DE CHRYSLER 300C. NET EVEN ANDERS.

Er bestaan een paar vooroordelen omtrent de Chrysler 300C. Misschien hebt u ze ook wel, of anders mensen in uw omgeving. Maar als u uw duim op de kopregel van deze advertentie legt, blijken die vooroordelen opeens vóórdelen te zijn. De rest is een kwestie van durven. Ook als anderen daar anders over denken. Bent u zo'n ondernemer met lef? Durf dan te kiezen voor de Chrysler 300C. De dealer verwelkomt u graag voor een proefrit. Of ga naar www.chrysler.nl en maak kans op een week rijden in de Chrysler 300C. Inclusief chauffeur en VIP-treatment.

Leasetarief vanaf € 899,- per maand excl. BTW, op basis van Operationele Service Lease, 60 mnd, 20.000 km p.j. Gem. verbruik: 8,1 - 12,0 l/100 km (12,3 - 8,9 km/l). CO₂-uitstoot: 215 - 220 g/km. Wijzigingen voorbehouden, augustus 2006.

Van Doorne

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk?

Van Doorne advocaten in Amsterdam is in zee gegaan met de stichting Art Initiatives. Managing partner Johan Boeren vertelt over de samenwerking.

Jan Pieter Nepveu
journalist

‘De mensen worden nieuwsgierig’

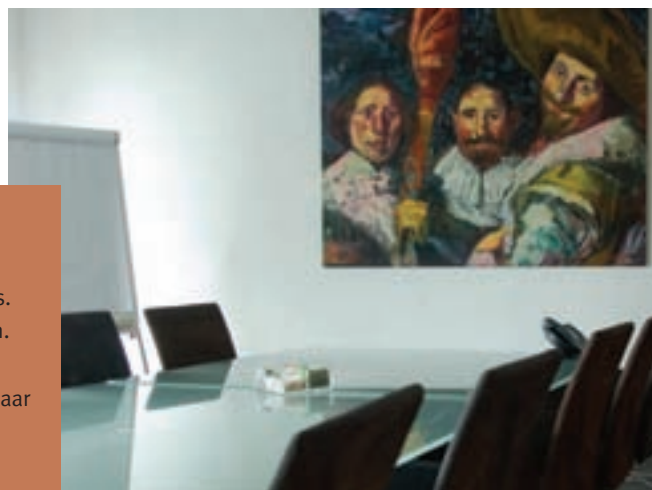
“ Van Doorne heeft veel affiniteit met kunst. Dat gaat terug tot Jaap Glasz, die jarenlang als advocaat verbonden is geweest aan ons kantoor in Amsterdam. Hij was advocaat, landelijk deken, Kamerlid en wetenschapper, maar ook als kunstliefhebber was hij actief. Hij zat in het bestuur van het Rijksmuseum en van het Cobra Museum en onderhield veel contacten met kunstenaars. Glasz heeft een enorme kunstverzameling opgebouwd, waarvan een deel in het kantoor hangt. Onze spreekkamers dragen allemaal de naam van kunstenaars van wie we hier werken hebben hangen.

Kunst spreekt velen hier aan, het is niet alleen het privéding geweest van Jaap Glasz. Sinds een paar jaar hebben we hier een collectie hangen van Juriaan van Hall, een Amsterdamse figuratieve schilder en een van de oprichters van het schilderscollectief After-Nature, met onder anderen Peter Klashorst. Zelf heb ik in mijn kamer werk van deze Van Hall, en van Quintus Visser, een vrij onbekende Nederlandse schilder.

Kunst is creatief en vaak verrassend. De mensen worden nieuwsgierig. Die nieuwsgierigheid en dat creatieve zijn positieve impulsen die goed passen in de advocatuur. De relatie van kunst met ons kantoor is denk ik dan ook het prikkelen van die nieuwsgierigheid en het openstaan voor het creatieve; we willen ons laten verrassen, telkens nieuwe dingen ontdekken.

Kunstenaars doen mooie dingen maar hun podium is doorgaans beperkt. Wij werden benaderd door de Stichting Art Initiatives, die een link wil leggen tussen de kunst en het bedrijfsleven. (Middel)grote bedrijven en kantoren, dus ook advocatenkantoren, kunnen voor enige jaren een verbintenis aangaan met een kunstenaar. De stichting probeert de twee werelden “kunst” en “bedrijven/kantoren” van elkaar te laten leren door een meerjarige samenwerking. Het idee is dat een bedrijf of kantoor zich verbindt om gedurende drie jaar werk af te nemen van een jonge kunstenaar. Bedoeling is het creëren van een persoonlijke relatie tussen de onderneming en de kunstenaar,

Stichting Art Initiatives ontplooit initiatieven op het snijvlak van beeldende kunst en samenleving en richt zich op jonge, talentvolle, ondernemende beeldend kunstenaars. De stichting stimuleert bovendien het ondernemend kunstenaarschap onder jonge kunstenaars. De stichting heeft het programma Art Partner opgezet voor kunstsponsoring door bedrijven. Uitgangspunt is een persoonlijke samenwerking tussen bedrijf en kunstenaar. Het bedrijf betaalt drie jaar lang € 6.000 per jaar aan de stichting, waarvan € 4.000 naar de kunstenaar gaat. Zie ook www.art-initiatives.nl.

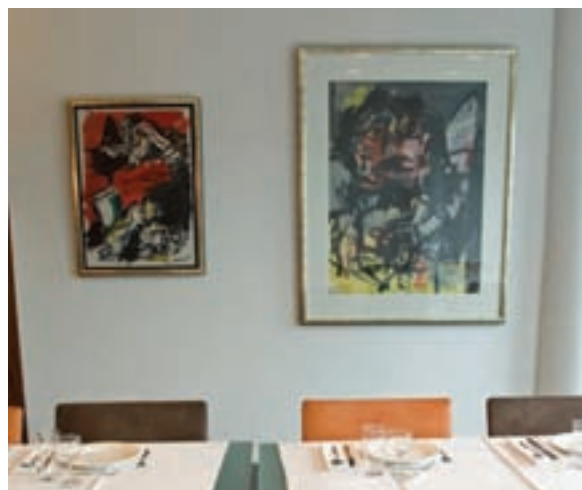
die beide partijen voordeel oplevert. Het kantoor verrijkt zijn organisatie met hedendaagse kunstwerken en creatieve impulsen; de kunstenaar krijgt een gegarandeerde omzet, ervaring, en steun bij de stappen naar het zelfstandig ondernemerschap.

Stichting Art Initiatives zoekt een kunstenaar die past bij het kantoor. Normaliter zie je een kunstwerk en als je daardoor wordt aangesproken kun je het kopen. Het bijzondere van dit project

is dat je een overeenkomst sluit met een kunstenaar terwijl die het werk nog moet gaan maken. Van tevoren staat nog helemaal niet vast hoe het zal uitvallen, zelfs niet of het tekeningen, schilderijen, beeldhouwwerk of wat anders zal worden. Wij zijn in zee gegaan met de kunstenaar Machteld Aardse. Tijdens Sail in Amsterdam vorig jaar heeft zij een reeks portretten getekend van kapiteins van schepen en die geëxposeerd.

We hebben haar ons kantoor laten zien en de sfeer laten proeven. Ze werd

nieuwsgierig naar de mensen en de verschillende gezichten die hier werken, en heeft voorgesteld een aantal partners en medewerkers te portretteren. We hebben een grote hal, met een muur vol verticale ramen. Haar idee is om de portretten op die ramen te projecteren, zodat je een afspiegeling krijgt van wie hier werken, en inzicht in de gevarieerdheid van de mensen die hier werken. ”

Johan Boeren bij een Appel

Waardebepaling van aandelen en schadeclaims

Talanton Corporate Finance is hét onafhankelijke adviesbureau gespecialiseerd in waardebepaling.

TALANTON
CORPORATE FINANCE

Onze medewerkers treden regelmatig op in juridische procedures als:

- door de rechtbank benoemd deskundige
- onafhankelijk deskundige
- partijdeskundige

*Register Valuators Register Accountants Gerechtigd Deskundigen
Beëdigd Taxateurs in Bedrijfsbelangen Economen Adjunct-Professor
Business Valuation Lid Raad voor de Jaarverslaggeving*

Waardebepaling onder andere bij:

aanbiedingsplicht

boedelscheiding

fusie en overname

schadeclaims

surseance en
faillissement

uitkoop- en
participatieregelingen

TALANTON

Biezenvijver 5

3297 GK Puttershoek

Tel. 078 - 676 42 44

Fax 078 - 676 48 57

www.talanton.nl

info@talanton.nl

Le Tableau
VOOR DE ADVOCATUUR EN HET NOTARIAAT

Le Tableau bemiddelt exclusief in tijdelijke functies voor het notariaat en de advocatuur.

Wij kunnen voorzien in ervaren, gespecialiseerde advocaten ten behoeve van ondermeer: sabbatical leave, zwangerschapsverlof, begeleiding stagiaires of omvangrijke projecten, zoals een grote transactie of reorganisatie. Ook financieel interessant!

Belt u voor meer informatie met Mr. T.S. Verheij, tel 020-5237600 of kijk op onze website www.letableau.nl

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

RECHTSORDE®
SCHEPT ORDE IN RECHTSINFORMATIE

Nieuw

www.rechtsorde.nl

één betrouwbare bron, alle rechtsinformatie, verrassend aantrekkelijk geprijsd

- Alle Nederlandse wet- en regelgeving, zowel centraal als decentraal
- Jurisprudentie, officiële publicaties en CAO's
- EU-recht en internationaal recht
- Dagelijks geactualiseerd
- Overzichtelijk geordend en alle verwante documenten onderling gekoppeld onder toezicht van juridisch deskundigen
- Razendsnel zoekresultaat
- Bijzonder attractief geprijsd

Gefundeerd op meer dan 17 jaar ervaring met elektronische juridische publicaties.

Rechtsorde b.v., tel. 073 52 860 52, e-mail: contact@rechtsorde.nl

Meld u aan voor 1 maand gratis proefabonnement

WAGENAAR OVER RECHTERS

Met belangstelling volg ik de discussie in het *Advocatenblad* naar aanleiding van de uitlatingen van prof. Wagenaar (*Advocatenblad* 2006-11 en -12, p. 484-486, resp. 543-544). De gevoelens van de rechterlijke macht kan ik me wel voorstellen. Wagenaar maakt ronduit badinerende opmerkingen over de

rechterlijke motiveringsplicht en daarmee corresponderende rechtszekerheid.

Men kan Wagenaar met zijn eigen woorden om de oren slaan. In een interview in de *Volkskrant* van 6 mei 1999 (over oorlogshandelingen in Kosovo) antwoordt Wagenaar op de vraag of 'te achterhalen is wat er werkelijk

gebeurt in Kosovo': 'Dat is een filosofische vraag. Om de waarheid te kunnen achterhalen moet je waarheid kennen. Anders weet je niet wat je zoekt.'

Met dergelijke adviezen kan men een rechter, waar ter wereld ook, op pad sturen.
(Bert Ten Holter, advocaat in Dordrecht)

GEBLESEERDE WERKNEMER NIET BUITENSPEL

Even reageren op de vraag, of een werknemer die door eigen toedoen arbeidsongeschikt raakt, recht heeft op doorbetaling van loon ('Geblesseerde werknemer niet buitenspel', in *Advocatenblad* 2006-12, p. 562-563).

Veertig jaar geleden werkte ik in Duitsland, overigens als inkoper in een confectiefabriek. Uit die tijd weet ik degene – meestal een dame – die de eerste de beste mooie zomerse dag meteen zo lang in de zon ging liggen dat zij of hij de volgende dag door een zware zonnebrand niet op het werk kon komen, géén loon doorbetaald hoefde te krijgen. Het werd door de rechtspraak als 'eigen schuld, dikke bult' aangemerkt.

Ik ben het daar roerend mee eens; je kunt niet elke stommitieit van een werknemer op het bordje van de werkgever neerleggen. Ik ken een keeper die bekend stond voor de wijze waarop hij zich met ware doodsverachting op elke bal stortte, hoeveel naar die bal

maaiende benen er ook waren. Hij was om de haverklap geblesseerd, soms licht, soms zwaar en daardoor veel afwezig op het werk. Waarom zou je dan als werkgever dan niet mogen zeggen:

'Jij zoekt een mindere gevaarlijke sport en anders betalen we niet meer door voor arbeidsongeschiktheid die door je keepen is veroorzaakt, of vullen niet aan. En als je te vaak afwezig bent, kun je in je werk niet meer functioneren, dan hebben we niks meer aan jou en gaan we ontbinding van de arbeidsovereenkomst vragen. We hebben nu eenmaal wel iemand op die werkplek *aanwezig* nodig.'

Wie zichzelf buiten staat stelt de bedongen arbeid te verrichten, a fortiori om de haverklap of bijkans bij voortdurend...

En wat te denken van al die ongeoefende types die pardoes meteen maar de hele dag gaan skiën? Na eerst op vrijdag nog gewerkt

te hebben en de hele nacht doorgereden? En daar in plaats van koolhydraatrijke maaltijden en alcoholvrije dranken de vette patat met schnitzel en wat biertjes te nemen? Die mensen schreeuwen om brokken en krijgen ze ook.

Waarom moeten werknemers voor rekening en risico van de werkgever mogen bungie jumpen, parachutespringen, sky diven, sky surfen, raften, de dark room bezoeken, andere vormen van Russische roulette spelen, et cetera?

Een levensgroot praktisch probleem is natuurlijk het trekken van de grens op, en de mate van verwijtbaarheid, zeker voor een beoordelaar die er niet bij was, toen de schadebrengende feiten hun werk deden...

(René Polanus, advocaat te Hoofddorp)

(advertentie)

Als u kwaliteit verwacht

WWW.ADVOCATSUPPORT.NL

• • • • • For the perfect match •

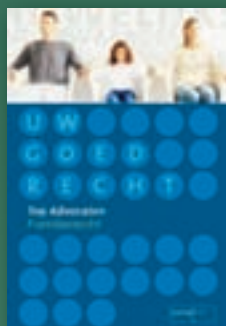
UW GOED RECHT

GEZONDHEIDSRECHT

Prijs: € 17,50
ISBN: 90 5901 532 0
Auteur: Theo Calkoen
Aantal pagina's: 89

Gezondheidsrecht. Dat is de verzamelnaam voor alle regels, die gelden in de gezondheidszorg en er mee samenhangen. Wie met die regels te maken krijgt, moet keuzes maken. Vragen borrelen op. Welke regels zijn van toepassing op mijn probleem? Waar kan ik er over klagen? Wie kan ik inschakelen om mij te helpen?

FAMILIERECHT

Prijs: € 17,50
ISBN: 90 5901 616 5
Auteur: Theo Calkoen
Aantal pagina's: 122

"Tot de dood ons scheidt". Vol overtuiging beloven huwelijkspartners elkaar eeuwige trouw. Die dood wordt echter in veel gevallen niet gehaald. Één derde van de huwelijken strandt door scheiding. Per jaar worden er in Nederland zo'n 40.000 huwelijken ontbonden. Dat betekent dat een dubbel aantal mensen geconfronteerd wordt met een zeer belangrijke, en vaak dramatische wending in hun leven. Voeg daarbij de bij deze scheidingen betrokken kinderen en je realiseert je hoeveel levenspaden jaarlijks door scheiding van richting veranderen.

ARBEIDSRECHT

Prijs: € 17,50
ISBN: 90 5901 740 4
Auteur: Theo Calkoen

Hoe werkt het arbeidsrecht? Wat gaat er veranderen onder invloed van – onder meer – Europese regelgeving? Niemand weet dat beter dan de specialisten op dat terrein, de arbeidsrechtadvocaten. Dit boek bevat interviews met vijftien arbeidsrechtadvocaten, die door vakgenoten zijn aangewezen als de beste van Nederland. Lees hun tips en tricks, hoe zij over de arbeidsverhoudingen denken, hoe zij hun werk doen en wat hun beweegt.

BESTEL NU!

Hierbij bestel ik

☐	ex. van <i>Uw goed recht: Arbeidsrecht</i> [02SFX – H6001]	à € 17,50
☐	ex. van <i>Uw goed recht: Familierecht</i> [02KII – H600]	à € 17,50
☐	ex. van <i>Uw goed recht: Gezondheidsrecht</i> [02G4L – H6001]	à € 17,50

Organisatie	
Naam	m/v
Adres	
Postcode	
Plaats	
Telefoon	
Email	
Datum	handtekening

Meer informatie over de boeken vindt u op www.Elsevierjuridisch.nl

U kunt deze ingevulde coupon faxen naar:

070-441 59 19

Of sturen naar: Elsevier Juridisch, t.a.v.
klantenservice, antwoordnummer 16010,
2501 VE 's-Gravenhage.
(geen postzegel nodig)

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements) overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, kunt u dit schriftelijk doorgeven aan:
Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie,
Postbus 808, 7000 AV DOETINCHEM of per e-mail:
adresregistratie@reedbusiness.nl

ELSEVIER Juridisch

Pilot voorfase administratief beroep op Algemene Raad

Artikel 9b, lid 5 Advocatenwet en artikel 18 Stageverordening 1988 bepalen tegen welke beschikkingen van de Raad van Toezicht voor belanghebbenden administratief beroep openstaat op de Algemene Raad.

Artikel 42, lid 1 Advocatenwet bepaalt dat binnen de Algemene Raad een stemming nietig is als niet ten minste vijf leden aan die stemming hebben deelgenomen. Dit betekent strikt genomen dat de behandeling van een administratief beroep dient te geschieden door ten minste vijf AR-leden.

Waar het betreft de behandeling van en besluitvorming in administratief beroep ex artikel 9b, lid 5 Advocatenwet is een modus gevonden om een voor de Algemene Raad minder belastende procedure te volgen en wel in die zin dat het horen van partijen geschiedt door drie AR-leden, terwijl de beslissing wordt genomen door vijf AR-leden, onder wie de drie die gehoord hebben, op basis van de door partijen overgelegde stukken en het proces-verbaal van de hoorzitting.

De ervaring heeft geleerd dat veel administratieve beroepen zaken betreft waar beroep niet de beste weg lijkt. Veelal betreft het een uitwisseling van schriftelijke stukken waarvan de inhoud zodanig is dat dit de standpunten van partijen eigenlijk alleen maar verhardt en zeker niet zal leiden tot het vinden van een gezamenlijke oplossing van het geschil.

De Algemene Raad heeft op 4 september 2006 besloten om in op het eerste gezicht eenvoudig lijkende zaken de portefeuillehouder Beroeps- en gedragsregels in contact te laten treden met betrokken partijen en hen uit te nodigen voor een gesprek waarin de problematiek met betrokken partijen onder leiding van de portefeuillehouder nader wordt besproken. De verwachting is dat de portefeuillehouder hierin een positieve rol kan vervullen en met partijen een eventuele oplossing van het probleem kan bezien of hen nader kan informeren over de mogelijke consequenties van het administratief beroep,

hetgeen wellicht tot een minnelijke schikking van het geschil zou kunnen leiden en vervolgens tot intrekking van het beroep. Als het echter niet zover komt dan wordt het ingestelde beroep alsnog langs de formele weg behandeld.

De Algemene Raad stelt voorop dat het onderhavige voorstel uitdrukkelijk niet beoogt betrokkenen van hun recht op administratief beroep af te houden.

De Algemene Raad heeft besloten om per 1 oktober 2006 gedurende een jaar te bezien of de hier geschetste aanpak tot het beoogde resultaat leidt, waarbij de deken en de portefeuillehouder in gezamenlijk overleg bepalen of een zaak voor bedoelde insteek in aanmerking komt.

Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

VOORTGEZETTE STAGIAIRE OPLEIDING

ARBEIDSRECHT

Young Potential Programm VSO Arbeidsrecht

In overleg 10:00 - 16:30

In overleg 10:00 - 16:30

In overleg 10:00 - 16:30

In overleg 10:00 - 16:30

In overleg in overleg

In overleg in overleg

In overleg in overleg

In overleg in overleg

Plaats Utrecht

Doelgroep VSO

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) Deskundige trainers, mr.

R.P.Y. Honig

Cursusprijs € 2.395 geen BTW

Opleidingspunten

15 Juridisch

12 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

27 Totaal

BESLAG- EN EXECUTIERECHT

Van beslag tot executie

07-11-2006 10:00 - 16:30

14-11-2006 09:00 - 16:30

Plaats Hilversum

Doelgroep VSO/PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. P.J.G. Erkens, mr. M.L.S.

Kalff, mr. M.E. Koppenol-Laforce, mr. E.

Loesberg, mr. H.A. Stein, mr. A.J. Tekstra,

mr. J.W. Westenberg

Cursusprijs € 1.195 exclusief BTW

Opleidingspunten

10 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

10 Totaal

ICT- EN TELECOMRECHT

Opstellen en hanteren van IT-contracten

12-12-2006 09:30 - 21:00

13-12-2006 09:30 - 17:00

Plaats Noordwijkerhout

Doelgroep VSO/PO

Niveau **

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974889

Docent(en) drs. J.J. Borking, mr. D.T.L.

Oosterbaan, mr. P.C. van Schelven, mr.

R.G. leether

Cursusprijs € 1.799 exclusief BTW

Opleidingspunten

13 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

13 Totaal

SOCIAALZEKERHEIDRECHT

Basiscursus Sociaal Zekerheidsrecht 1

07-11-2006 09:45 - 16:30

14-11-2006 09:45 - 16:30

Plaats Utrecht

Doelgroep VSO/PO

Niveau *

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) mr. P.H. Burger, mr. B.F.

Desloover, mr. B.J.M. de Leest, mr. H.

van Welie, mr. A. Wit

Cursusprijs

VSO € 710 geen BTW

PO € 760 geen BTW

Opleidingspunten

10 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie
10 Totaal

GESPREKSTECHNIEKEN

Cursus Getuigenverhoor – getuigenverhoor na comparitie en verdachtenverhoor.

14-12-2006 09:30 - 21:00

15-12-2006 09:30 - 21:00

Plaats Amstelveen

Doelgroep VSO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Benniks Training & Coaching,
tel. 072-5202762
Docent(en) H.L. Benniks, prof. P. van Koppen, K. Langendoen, mr. H. van Maanen, drs. P. Römkens, J. Veldhuizen
Cursusprijs n.n.b.
Opleidingspunten
– Juridisch
16 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
16 Totaal

PERMANENTE OPLEIDING

AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

Actualiteiten voor de algemene rechtspraktijk

24-10-2006 15:30 - 20:45

30-11-2006 15:30 - 20:45

Plaats Rotterdam

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252

Docent(en) mr. dr. E. Gepken-Jager, mr. H. Hielkema, mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr. drs. P.M.T. Konings, mr. J.L. Smeehuijzen

Cursusprijs € 350 exclusief BTW

Opleidingspunten

08 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

08 Totaal

AMBTENARENRECHT

Reorganisatie binnen de overheid

28-11-2006 13:00 - 17:30

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Docent(en) mr. T.A. Velo

Cursusprijs € 370 geen BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Basiscursus Ambtenarenrecht

14-12-2006 09:45 - 16:30

Plaats n.n.b.

Doelgroep PO

Niveau *

Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Docent(en) mr. M.T.J.H. Berns, mr. R.W.L. Koopmans

Cursusprijs € 450 geen BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

ARBEIDSRECHT

Actualiteiten Arbeidsrecht

11-10-2006 15:00 - 20:00

Plaats Nijkerk (Gld)

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Lawyers Plus Academy,

tel. 033-4622144

Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr. C.C. oberman

Cursusprijs € 595 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Praktijkspecial Naar de kantonrechter in arbeidszaken

02-11-2006 09:45 - 17:15

Plaats Holten

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Docent(en) Deskundige docenten, mr. H.T. van der Meer

Cursusprijs € 555 geen BTW

Opleidingspunten

06 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

06 Totaal

Jurisprudentie Arbeidsrecht

02-11-2006 13:45 - 17:00

Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Docent(en) mr. D.M. van Genderen

Cursusprijs € 295 geen BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

Praktijkspecial Naar de kantonrechter in arbeidszaken

09-11-2006 09:45 - 17:15

Plaats Assen

Doelgroep PO
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) Deskundige docenten, mr. H.T. van der Meer
Cursusprijs € 555 geen BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Praktijkspecial Naar de kantonrechter in arbeidszaken

16-11-2006 09:45 - 17:15

Plaats Venlo

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Docent(en) Deskundige docenten, mr. H.T. van der Meer

Cursusprijs € 555 geen BTW

Opleidingspunten

06 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

06 Totaal

Wijzigingen in en rondom het ontslagrecht 2006

17-11-2006 10:00 - 16:30

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau *

Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252

Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. J. Meijer, Nog niet bekend, mr. B. Pont, mr. J.H. Roovers

Cursusprijs n.n.b.

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Nieuwe wetgeving Arbeidsrecht en Sociaal Zekerheidsrecht 2006

30-11-2006 10:00 - 17:00

Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896
Docent(en) mr. drs. S.B. Bijkerk-Verbruggen, mr. G.C. Boot, mr. E.L.J. Bruyninckx, mr. J. Meijer
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten en recente jurisprudentie over ontslag

07-12-2006 10:00 - 17:00

Plaats Rotterdam

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974889

Docent(en) mr. M.J.M.T. Keulaerds, mr. J.J.M. de Laat, mr. R.M. Schutte

Cursusprijs € 899 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

De zieke werknemer: schikken of stikken?

12-12-2006 10:00 - 16:30

Plaats Soest

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974889

Docent(en) mr. P.M. Knaapen, H.K. Knol, mr. C. Staudt-Bos, mr. D. Thuijs

Cursusprijs € 849 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Masterclass Arbeidsprocesrecht

14-12-2006 09:30 - 18:00

Plaats Leiden

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. C. Nekeman, mr. S. Tan, mr. W.J.J. Wetzels

Cursusprijs € 695 exclusief BTW

Opleidingspunten

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

07 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
07 Totaal

Arbeidsrechtelijke aspecten bij fusie en overnames

15-12-2006 10:00 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. M. Fontijne, mr. E.A. van Win
Cursusprijs € 430 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

BESLAG- EN EXECUTIERECHT

Van beslag tot executie

07-11-2006 10:00 - 16:30
14-11-2006 09:00 - 16:30
Plaats Hilversum
Doelgroep VSO/PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. P.J.G. Erkens, mr. M.L.S. Kalff, mr. M.E. Koppenol-Laforce, mr. E. Loesberg, mr. H.A. Stein, mr. A.J. Tekstra, mr. J.W. Westenberg
Cursusprijs € 1.195 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Actualiteiten beslag- en executierecht

09-11-2006 09:30 - 16:00
Plaats Assen
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. J.M. Wisseborn
Cursusprijs € 430 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT

Driedaagse verdiepingscursus Bestuursrecht

30-11-2006 13:45 - 21:15
07-12-2006 13:45 - 21:15
12-12-2006 13:45 - 21:15
Plaats Nijmegen
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612022
Docent(en) mr. R.J. van Dam, mr. L.M. Koenraad, mr. T.E.P.A. Lam, mr. B.J.P.G. Roozendaal, mr. G.A. van der Veen
Cursusprijs € 1.200 geen BTW
Opleidingspunten
18 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
18 Totaal

Bestuursprocesrecht

06-12-2006 10:00 - 17:00
07-12-2006 10:00 - 17:00
14-12-2006 10:00 - 17:00
Plaats Maarssen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) prof. mr. J.E. Hoitink, mr. drs. T.G.M. Simons, mr. drs. D.A. Verburg
Cursusprijs € 2.299 exclusief BTW
Opleidingspunten
16 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
16 Totaal

Introductie bestuursrecht

13-12-2006 15:00 - 20:00
Plaats Nijkerk
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Lawyers Plus Academy,
tel. 033-4622144
Docent(en) prof. mr. J. Struiksma
Cursusprijs € 495 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Juridische aspecten van toezicht

15-12-2006 10:00 - 16:45
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) mr. A.J. Boorsma, mr. dr. O.J.D.M.L. Jansen
Cursusprijs € 795 inclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Nadeelcompensatie

20-12-2006 12:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling PAO Eggens Instituut UvA,
tel. 020-5253407
Docent(en) mr. J.E. Hoitink, mr. M.R.E. van der Schans, prof. mr. B.J. Schueller
Cursusprijs € 360 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

BOUWRECHT

Geschillen rond koop-/aannemingsovereenkomst

02-11-2006 10:00 - 17:00
Plaats Baarn
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. P.L. Alers, mr. F.M. Brinkman-Markx, mr. S.J.H. Rutten, mr. J.C.H. Smit, mr. R. van Veen

Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Procederen in hoger beroep

02-11-2006 13:00 - 18:00
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-673568
Docent(en) mr. F.B. Falkena, mr. P.J.M. von Schmidt auf Altenstadt
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Beslag- en executierecht

02-11-2006 13:45 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. J.M. Wisseborn
Cursusprijs € 295 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

FISCAAL RECHT

Sdu Belastingdag

22-11-2006 13:00 - 17:20
Plaats Hilversum
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) prof. dr. G.J.B. Dietvorst, E. van den Elsen, mr. drs. S.A.W.J. Strik, mr. E. van Waaijen
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

GEZONDHEIDRECHT

Klachtenmanagement in beweging

05-12-2006 09:45 - 13:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Medilex,
tel. 030-6933887
Docent(en) B.J.M. Hummelink-Hulshof, prof. mr. J. Legemaate, mr. E.L. Lode-weges-Hulscher, mr. I.P.C. Sindram, drs. M.J.M. Timmers
Cursusprijs € 245 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Actualiteiten Bopz-jurisprudentie en -regelgeving

06-12-2006 13:30 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. W. Dijkers
Cursusprijs € 235 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

HUURRECHT

Actualiteiten Huurrecht

02-11-2006 10:00 - 15:30
Plaats Holten
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) prof. mr. A.W. Jongbloed
Cursusprijs € 430 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Huurrecht

16-11-2006 10:00 - 15:30
Plaats Venlo
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) prof. mr. A.W. Jongbloed
Cursusprijs € 430 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ICT- EN TELECOMRECHT

Opstellen en hanteren van IT-contracten

12-12-2006 09:30 - 21:00
13-12-2006 09:30 - 17:00
Plaats Noordwijkerhout
Doelgroep VSO/PO
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) drs. J.J. Borking, mr. D.T.L. Oosterbaan, mr. P.C. van Schelven, mr. R.G. leether
Cursusprijs € 1.799 exclusief BTW
Opleidingspunten
13 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
13 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

Update Auteursrecht

26-10-2006 09:50 - 16:30
Plaats Hilversum
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. drs. J.I. Krikke, mr. C.B. van der Net, mr. T.F.W. Overdijk,

mr. C.H.R.A. Thijm
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

LETSELSCHADE

Rekenkundige Rapporten en Berekeningen

23-11-2006 09:30 - 16:30
30-11-2006 09:30 - 16:30
Plaats Ede
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Laumen Rekenkundige Expertise & Opleidingen,
tel. 0318-629429
Docent(en) J. Laumen, X. Waaijberg
Cursusprijs € 650 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

MEDEDINGINGSRECHT

Praktijkdag Staatssteun

06-12-2006 10:00 - 16:45
Plaats Regio Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) drs. M.P.E.V. Könings
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Financiering en zekerheden met het nieuwe insolventierecht op de loer

02-11-2006 10:00 - 17:30
Plaats Leiden
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. E. Loesberg, mr. M.P. van Sint Truiden, mr. H.J. Tulp
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Actualiteiten Ondernemingsrecht

02-11-2006 13:45 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. D.H. Lodder
Cursusprijs € 295 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Naar een Nieuwe Insolventiewet

13-12-2006 10:00 - 17:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-673568
Docent(en) mr. W.J. van Andel, mr. B.J. Engberts, mr. N.E.D. Faber, mr. R.J. van Galen, mr. M. Pannevis, mr. J.J. Vetter, prof. mr. R.D. Vriesendorp, mr. M. Windt
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten Ondernemingsrecht

14-12-2006 12:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling PAO Eggens Instituut UvA,
tel. 020-5253407
Docent(en) prof. mr. H.J. de Kluiver, mr. J. Roest
Cursusprijs € 360 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Personenvennootschappen – De nieuwe maatschap – vennootschap onder firma en commanditaire vennootschap

18-12-2006 12:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling PAO Eggens Instituut UvA,
tel. 020-5253407
Docent(en) mr. R.J.C. van Helden, mr. H.J. Vetter
Cursusprijs € 360 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ONROERENDGOEDRECHT

Onroerend goed in Frankrijk

19-10-2006 10:00 - 16:30
Plaats Baarn
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. M.J. Clement, mr. A.D.G. Heering, mr. T.J. Mellema-Kranenburg, mr. A.M. Vrenegoor, mr. H.A. van Zelm van Eldik
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Nieuwe Wro en Grondexploitatiewet

30-11-2006 10:00 - 17:00
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889

Docent(en) mr. A.C.H. Fortgens, mr. J. Hoekstra, mr. A.M. Jansen, prof. mr. N.S.J. Koeman, mr. ing. T.H. Peters
Cursusprijs € 849 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

OVERIGE RECHTSGEBIEDEN

Pensioenkaravaan voor Advocaten

11-10-2006 15:15 - 18:00
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Pensioenkaravaan voor Advocaten

24-10-2006 15:15 - 18:00
Plaats Tilburg
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Pensioenkaravaan voor Advocaten

25-10-2006 07:30 - 10:00
Plaats Sittard
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Pensioenkaravaan voor Advocaten

31-10-2006 15:15 - 18:00
Plaats Deventer
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten

02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Pensioenkaravaan voor Advocaten

01-11-2006 07:30 - 10:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Pensioenkaravaan voor Advocaten

07-11-2006 07:30 - 10:00
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Bestuurlijke Handhaving

17-11-2006 09:30 - 16:30
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) mr. S. van Haersma Buma, mr. dr. A.R. Hartmann, drs. A.M. van der Veen, mr. dr. C. Waling, mr. A. Wolfsen
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Basiscursus Milieurecht

06-12-2006 09:30 - 17:00
07-12-2006 09:30 - 17:00
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974889
Docent(en) ir. H. Huizer, mr. H. Pennarts, mr. E. Sillevius Smit, mr. dr. C. Soer, J. Tieman, mr. dr. E. de Valk
Cursusprijs n.n.b.
Opleidingspunten
12 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
12 Totaal

HET IS MAAR NET WELK NIVEAU U AMBIEERT

Voorkeuren met betrekking tot de lunch lopen nogal eens uiteen. U weet het als geen ander. De een is snel tevreden, voor de ander kan het niet luxe genoeg zijn. Zo is het ook met de huisvesting van een onderneming. Sommigen houden het eenvoudig, anderen gaan voor de best denkbare optie. Waar uw ambities gestalte krijgen, ervaart u op werkenopniveau.nl of via een van onze partners. 020 664 85 85

www.werkenopniveau.nl

VAN GOOL • ELBURG
VASTGOEDSPECIALISTEN

COMMERZ GRUNDBESITZ
INVESTMENTGESELLSCHAFT MBH

ING is een internationaal opererende financiële instelling. Wereldwijd zijn zo'n 114.000 medewerkers actief op het gebied van bankieren, verzekeren en vermogensbeheer. 33.000 van hen werken in Nederland bij bekende merken als Nationale-Nederlanden, Postbank, ING Bank en RVS. De veelzijdigheid van ING staat garant voor een grote diversiteit aan mensen, functies en loopbaanmogelijkheden. Maar hoe veelzijdig ING ook is, alle medewerkers hebben wel een aantal eigenschappen gemeen: ze zijn proactief, klantgericht, oprecht en open. Spreekt dit jou aan? Ontdek dan je mogelijkheden bij ING.

ING zoekt (junior en senior)

Jurist

Vacaturenummer 298244

Als jurist bij de afdeling Litigation, Fraud and Intellectual Property (LF&IP) ben je verantwoordelijk voor het behandelen van en adviseren over zowel interne procedures als externe procedures waarin ING betrokken is.

Daarnaast bestaat een deel van je werkzaamheden uit het behandelen van IP-vraagstukken. Hierbij ligt de nadruk op de merkbescherming van de 'ING-leeuw'. Je hebt contacten met zowel interne klanten binnen de gehele ING-organisatie als met externe partijen, waaronder toezichthouders, adviseurs, advocaten en wederpartijen. Ervaring met de procespraktijk en/of het intellectuele eigendomsrecht wordt op prijs gesteld, maar is geen vereiste.

Junior en senior jurist Effectenrecht

Vacaturenummer 298245

Als jurist bij de afdeling Effectenrecht en Compliance Advisering (E&CA) fungeer je als juridisch klankbord voor interne klanten, onder andere de afdelingen Capital Management en Compliance, en participeer je in werkgroepen op verschillende gebieden. Je volgt alle relevante ontwikkelingen, onder andere op het gebied van effectenrecht, securitizations en andere kapitaalmarkttransacties, de Sarbanes-Oxley Act en regels met betrekking tot ING's notering op Euronext en de New York Stock Exchange.

Je begeleidt kapitaalmarkttransacties van ING Groep N.V. en adviseert over vraagstukken als marktmisbruik en identificatie bij dienstverlening.

In de functie van senior jurist begeleid je daarnaast zelfstandig securitization-transacties.

juristen

Waar ga je werken?

Beide functies zijn onderdeel van de ING Groepsstaf Juridische Zaken Compliance en Veiligheidsbeleid (GJZC&V) en zijn gevestigd in het ING House in Amsterdam.

GJZC&V staat onder leiding van de general counsel van ING.

De afdeling LF&IP is verantwoordelijk voor de advisering van de Raad van Bestuur, de groepsstaven en overige ING-bedrijfsonderdelen op het gebied van intellectuele eigendom, fraude en procedures.

De afdeling E&CA is verantwoordelijk voor de advisering van de Raad van Bestuur en de groepsstaven op het gebied van effectenrecht en andere regelgeving verbonden aan ING's beursnotering.

De eisen

- Je hebt een universitaire studie rechten met succes voltooid.
- Je hebt ten minste drie tot vijf jaar relevante werkervaring en je hebt een stevige persoonlijkheid.
- Je beheerst de Nederlandse en Engelse taal uitstekend in woord en geschrift.
- Je bent analytisch sterk, resultaatgericht, proactief, stressbestendig, accuraat, organisatiesensitief en een echte team player.

Als extra eis voor de senior jurist E&CA geldt dat je ten minste zes jaar relevante werkervaring hebt opgedaan op het gebied van effectenrecht in het algemeen en securitizations in het bijzonder.

Wat bieden wij?

Wij bieden je een boeiende fulltimefunctie in een open organisatie waar persoonlijke ontwikkeling vooropstaat. Samen met je leidinggevende maak je jaarlijks afspraken over de richting waarin jij je verder wilt ontwikkelen. ING biedt volop mogelijkheden. Want werken bij ING betekent werken in een uitdagende en veelzijdige omgeving, met de meeste kans op afwisselend werk. Bovendien kun je rekenen op een prima salaris en uitstekende secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals:

- een 36-urige werkweek;
- royale opleidingsbudgetten;
- winstdeling;
- een dertiende maand;
- personeelskortingen op hypotheek en verzekeringen.

Belangstelling?

Solliciteren kan via onze site: www.ing.nl/werken. Hier vind je ook meer informatie over werken bij ING. Wij verzoeken je je motivatie en cv als attachment toe te voegen. Voor meer informatie over de vacature bij LF&IP kun je contact opnemen met Gustave Klatte, principal jurist, telefoon: (020) 541 87 09. Meer informatie over de vacatures bij E&CA wordt je graag verstrekt door Cornelis Blokbergen, hoofd Juridische Zaken, telefoon: (020) 541 87 05.

Voor nadere inlichtingen over de sollicitatieprocedure kun je contact opnemen met Nicole Hof, recruiter, telefoon: (020) 652 24 03. De sluitingsdatum voor deze vacatures is 20 oktober 2006.

Acquisitie naar aanleiding van deze vacature wordt niet op prijs gesteld.

Juridische update voor de watersector

20-12-2006 10:00 - 16:15
Plaats Vlaardingen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974889
Docent(en) T. Bolleboom, J. van Dalen,
W. van Douwen, mr. H. Havekes,
Immink, ir. R., mr. P. de Putter
Cursusprijs € 799
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Vermogensrechtelijke gevolgen van scheiden

13-12-2006 10:00 - 16:30
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) prof. mr. G.R. van der Burght
Cursusprijs € 749 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten in het nieuwe erfrecht

14-12-2006 14:00 - 20:30
Plaats Nijmegen
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Radboud Universiteit
Nijmegen,
tel. 024-3612022
Docent(en) prof. mr. E.A.A. Luijten, prof.
mr. W.R. Meijer
Cursusprijs € 575 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Bestemmingsplannen en vrijstellingen

03-11-2006 09:30 - 16:45
Plaats Hilversum
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. F. Arents, mr. L.B. Sauer-
wein, mr. S.M. van Velsen
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Studiedag Nieuwe Wro en Grondexploitatiewet

22-11-2006 09:30 - 16:30
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,

tel. 070-4415745
Docent(en) mr. J. Hoekstra, prof. mr. J.
Struiksmā
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Het bestemmingsplan in de praktijk

12-12-2006 09:45 - 16:30
17-05-2006 09:45 - 16:30
13-12-2006 09:45 - 16:30
Plaats Eindhoven
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974889
Docent(en) mr. A.W. Klaassen
Cursusprijs € 1.649 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Studiedag Grondexploitatiewet

13-12-2006 09:45 - 16:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-673568
Docent(en) mr. J.A.M. van den Brand,
prof. mr. P.J.J. van Buuren, mr. J.
Hoekstra, prof. mr. J. de Jong, mr. drs.
M. Straatman
Cursusprijs € 725 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten Ruimtelijk Ordeningsrecht

14-12-2006 09:30 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) mr. S.W. Boot, mr. W.J.
Haeser
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

SOCIAALVERZEKERINGSRECHT

Pensioen & Praktijk: de nieuwe Pensioenwet

21-11-2006 10:00 - 17:00
Plaats Leiden
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) mr. K. Bitter, mr. W. van
Heest, mr. H.M. Kappelle, mr. F.A.M.J.P.
van Liempt, prof. dr. E. Lijten, mr.
A.M.C. Roth- Verweij, mr. I.R.W. Witte
Cursusprijs € 749 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie
05 Totaal

Clubseminar Nieuwe WW

14-12-2006 14:00 - 17:30
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. D. van der Meer, mr.
A.P.L. Pinkster
Cursusprijs € 350 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

SOCIAALZEKERHEIDRECHT

WIA in praktijk

02-11-2006 09:15 - 16:00
Plaats Holten
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. A. Wit
Cursusprijs € 450 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

WIA in praktijk

07-11-2006 09:15 - 16:00
Plaats Assen
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. E. van den Bogaard,
mr. A. Wit
Cursusprijs € 450 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Basiscursus Sociaal Zekerheidsrecht 1

07-11-2006 09:45 - 16:30
14-11-2006 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep VSO/PO
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. P.H. Burger, mr. B.F.
Desloover, mr. B.J.M. de Leest, mr. H.
van Welie, mr. A. Wit
Cursusprijs
VSO € 710 geen BTW
PO € 760 geen BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

WIA in praktijk

16-11-2006 09:15 - 16:00
Plaats Venlo
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Docent(en) mr. A. Wit
Cursusprijs € 450 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Gevaarlijk & Gestoord – de hulpverlening in spagaat tussen GGZ en Justitie

01-11-2006 09:45 - 16:15
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Medilex,
tel. 030-6933887
Docent(en) J. Berendsen, ir. P. Hoevenaar,
drs. M. Kavelaars, prof. dr. F. Kortmann,
mr. C.F. Korvinus, prof. dr. H. van Marle,
dr. P. van Panhuis, dr. F. Trompenaars,
mr. A. Wolfsen, mr. R. Zuijderhoudt
Cursusprijs € 345 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Strafrechtelijk bewijsrecht

23-11-2006 09:00 - 17:00
Plaats 's-Hertogenbosch
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. dr. A. Franken, mr. P.G.
Hamer, dr. H. Israëls, P. van der Kruijs, T.
de Roos, mr. A.E.M. Röttgering, mr. T.E.
van der Spoel
Cursusprijs € 645
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Economisch straf(proces)recht

23-11-2006 09:45 - 16:45
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. dr. D.V.A. Brouwer
Cursusprijs € 450 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten en verdieping Strafrecht

06-12-2006 12:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling PAO Eggens Instituut UvA,
tel. 020-5253407
Docent(en) mr. G.P. Hamer, mr. R. Male-
wicz, prof. mr. S.A.M. Stolwijk
Cursusprijs € 360 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteitencursus Strafrecht in Kasteel 't Kerkebosch

12-12-2006 10:00 - 17:00
Plaats Zeist
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling De Brink, Juridische Raad-
gers,
tel. 06-23116254
Docent(en) prof. mr. J.W. Fokkens, prof.
mr. T.M. Schalken
Cursusprijs € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

StrafRecht Onderweg

12-12-2006 16:00 - 20:30
Plaats Arnhem
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. P.W. van der Kruijs,
dr. D.J.P.M. Vermunt, dr. D.J.P.M. Vermunt
Cursusprijs € 360 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Congres OM-afdoening

13-12-2006 10:00 - 16:45
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling ORP Erasmus Universiteit
Rotterdam,
tel. 010-4081597
Docent(en) prof. mr. P.A.M. Mevis, nog
niet bekend
Cursusprijs € 225 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ADR/MEDIATION

Management van uitbarstingen

07-12-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network
The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) mr. drs. H. Westerouen van
Meeteren
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ARGUMENTEREN

Argumenteren in de Advocatuur

07-11-2006 14:00 - 20:30
08-11-2006 08:00 - 14:00
Plaats n.n.b.
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Lawyers Plus Academy,

tel. 033-4622144
Docent(en) mr. M. Henket
Cursusprijs € 1.500 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Snellezen – Mind Mapping en Geheugentechnieken

12-12-2006 09:30 - 18:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) G. Essers
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Training Mindmappen

09-11-2006 09:30 - 16:00
Plaats Assen
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) drs. M. Talens
Cursusprijs € 555 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Training Mindmappen

16-11-2006 09:30 - 16:00
Plaats Venlo
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) drs. M. Talens
Cursusprijs € 555 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Snellezen – Mindmapping – Geheugentraining – Creatief denken

29-11-2006 09:00 - 17:00
13-12-2006 13:00 - 17:00
Plaats Maarssen
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) J. Cliteur MBA
Cursusprijs € 1.299 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
08 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
08 Totaal

Timemanagement voor juristen

07-12-2006 09:00 - 18:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ***

Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) G. Essers
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Advocaat en kantoor: Advocaat en tijd

07-12-2006 09:30 - 17:15
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) drs. C. Bevelsberg
Cursusprijs € 625 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Aan de slag met Rechtspraak en Wetten.nl

14-12-2006 16:00 - 20:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. P. Federer, mr. H. Kamps
Cursusprijs € 335 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
04 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

PRESENTEREN

Masterspecial: Overtuigen door woord en gebaar

02-11-2006 09:30 - 17:00
Plaats Holten
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) J. Kemkens, drs. U. Müllen
Cursusprijs € 625 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Masterspecial: Overtuigen door woord en gebaar

11-12-2006 09:15 - 17:15
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) J. Kemkens, drs. U. Müllen
Cursusprijs € 625 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

SCHRIJFVAARDIGHEID

Nieuwe spelling en helder schrijven voor juristen

08-11-2006 09:30 - 16:30

Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) drs. M. Zeekant
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Nieuwe spelling en helder schrijven voor juristen

07-12-2006 09:30 - 16:30
Plaats Hilversum
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) drs. M. Zeekant
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ALGEMEEN MANAGEMENT

Rechten & Plichten van de school

14-12-2006 09:30 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Studiecentrum voor Bedrijf &
Overheid,
tel. 040-2974889
Docent(en) mr. drs. F. Brekelmans,
mr. W. Brussee, mr. J. Janse-Velema,
A.P. Kotte, prof. mr. dr. D. Mentink,
mr. drs. dr. N. Noorlander
Cursusprijs € 549 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
05 Management/Organisatie
05 Totaal

KWALITEITSZORG

Kennismaking met intervisie

11-12-2006 09:00 - 12:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling SKIR,
tel. 070-3353542
Docent(en) mr. H.C.A. de Groot, mr. W.
de Smit
Cursusprijs € 250 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
03 Management/Organisatie
03 Totaal

Kennismaking met intervisie

11-12-2006 13:30 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling SKIR,
tel. 070-3353542
Docent(en) mr. H.C.A. de Groot,
mr. W. de Smit
Cursusprijs € 250 geen BTW
Opleidingspunten

– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
03 Management/Organisatie
03 Totaal

Kennismaking met intervisie

14-12-2006 09:00 - 12:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling SKiR,
tel. 070-3353542
Docent(en) mr. H.C.A. de Groot,
mr. W. de Smit
Cursusprijs € 250 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
03 Management/Organisatie
03 Totaal

Kennismaking met intervisie

14-12-2006 13:30 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO

Niveau *
Instelling SKiR,
tel. 070-3353542
Docent(en) mr. H.C.A. de Groot,
mr. W. de Smit
Cursusprijs € 250 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
03 Management/Organisatie
03 Totaal

OVERIGE MANAGEMENT/ ORGANISATIE

Opleiden en Ontwikkelen:

noodzaak voor duurzame winstgevendheid

24-10-2006 15:30 - 18:00
Plaats Zoetermeer
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Lawyers Plus Academy,
tel. 033-4622144
Docent(en) mr. drs. C.W.M. Dullaert, dr.
R.C.H. van Otterlo, mr. G.J. Tanja,

A.D. de Wit
Cursusprijs € 245 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
02 Management/Organisatie
02 Totaal

PEP Persoonlijke Efficiency Programma

10-11-2006 09:00 - 17:00
22-11-2006 09:00 - 18:00
13-12-2006 09:30 - 17:00
10-01-2007 09:00 - 18:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling IBT Benelux,
tel. 020-6473752
Docent(en) Deskundige trainers
Cursusprijs € 6.550 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
08 Management/Organisatie
08 Totaal

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Balster, mr. T., Strawinskyalaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail info@nautadutilh.com

Bierman, mr. B., Strawinskyalaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7172000, fax 020-7171325, e-mail bart.bierman@nautadutilh.com

Boer, mr. J., Amstelplein 6 (1096 BC) postbus 1000 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-5943719, fax 020-5944201, e-mail jeroen_boer@deltalloyd.nl

Breekland, mr. A., Strawinskyalaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171641, fax 020-7171397, e-mail arie.breekland@nautadutilh.com

Buné, mw. mr. D.M., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741195, fax 020-6741111, e-mail danielle.bune@allenoverly.com

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Burgemeester, mw. mr. C., Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-6056700, e-mail info@houthoff.com

Campen, mw. mr. G. van, Apennijnenweg 11 (5022 DT) postbus 449 (5000 AK) Tilburg, tel. 013-5840840, fax 013-5840845, e-mail gcampen@hollapoelman.nl

Collard, mr. S.E.J.A., Moergestelweg 34-a (5062 JW) postbus 234 (5060 AE) Oisterwijk, tel. 013-5215357, fax 013-5283339, e-mail collard@bogaertsengroenen.nl

Costa Baiôa, mw. mr. F., Herengracht 425-429 (1017 BR) Amsterdam, tel. 020-6246811, 020-6272278, e-mail wieringa@wieringa.nl
Delft, mw. mr. M. van, van der Helstplein 3 (1072 PH) postbus 51143 (1007 EC) Amsterdam, tel. 020-6750756, fax 020-6765896, e-mail advocaten@cleerdin-hamer.nl

Dirkes, mr. M.J.C., Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail maarten.dirkes@cliffordchance.com

Duurland, mw. mr. S., Reaalhof 138 (8232 VS) postbus 2404 (8203 AK) Lelystad, tel. 0320-234828, fax 0320-280384, e-mail info@appelmanstratman.com

Dutscher, mw. mr. C., Westerdoksdijk 40 (1013 AE) postbus 10302 (1001 EH) Amsterdam, tel. 020-5210100, fax 020-5210101, e-mail c.dutscher@blenheim.nl
Esser, mw. mr. I.L.Z., Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825195, fax 020-5825206, e-mail iesser@akd.nl
Heusden, mr. J.W.P. van, Prinsengracht 659-hs (1016 HV) Amsterdam, tel. 020-6260033, fax 020-4212134, e-mail info@kuijper-lonterman.nl

Heijckmann, mw. mr. M.E., Leidsegracht 10 (1016 CK) postbus 10180 (1001 ED) Amsterdam, tel. 020-5305200, fax 020-5305299, e-mail info@steklaw.com

Jongmans, mr. B., Dijsselhofplantsoen 14 (1077 BL) postbus 75546 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3051600, fax 020-3051699, e-mail bas.jongmans@spigthoff.com

Kops, mr. P.J.B., De Waard 5-g (4906 BC) postbus 5 (4900 AA) Oosterhout, tel. 0162-468468, fax 0162-467344, e-mail kops@dewitadvocaten.nl

Kuijper, mr. G., Westerdoksdijk 40 (1013 AE) postbus 10302 (1001 EH) Amsterdam, tel. 020-5210100, fax 020-5210101, e-mail mail@blenheim.nl

Morrema, mw. mr. I., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvd.nl

Peeters, mw. mr. M.J.M., Randstad 2105-e (1314 BD) Almere, tel. 036-5238438, fax 036-5238439

Post, mw. mr. E., Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056327, fax 020-6056702, e-mail e.post@houthoff.com

Putten, mr. P.A.J. van, Jupiterweg 21 (8251 AW) postbus 293 (8250 AG) Dronten, tel. 0321-317247, fax 0321-318920

Riessen, mr. M.H.J. van, Leidsegracht 20 (1016 CL) Amsterdam, tel. 020-6262057, fax 020-6240484, e-mail weesingsadv@wxs.nl

Roerdink, mr. H.W., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789361, fax 020-7954361, e-mail roerdink@van-doorne.com

Schinkel, mw. mr. L.C., Flevolaan 4 (1382 JZ) postbus 5008 (1380 GA) Weesp, tel. 0294-432515, fax 0294-432461, e-mail c.schinkel@ruijgrok-advocaten.nl

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP	TELEFOONNUMMER	E-MAILADRES
Algemene informatie (w.o. Advocatenpaspoort)	070 - 335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	info@barbeheer.nl
Auditbureau (kwaliteitszorg)	070 - 335 35 71 / 82	audit@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (brochures, Vademecum)	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
BalieNet-certificaten	070 - 335 35 71 / 86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige (praktijk)vragen van advocaten	070 - 335 35 71 / 86	helpdesk@advocatenorde.nl

Opleiding

• Beroepsopleiding (BO)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
(vragen van stagiaires inzake BO)(09.00-12.00 uur)		
• Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO)	070 - 335 35 58 / 78	vso-po@advocatenorde.nl
(vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)		
• Permanente Opleiding (PO)	070 - 335 35 58 / 78	vso-po@advocatenorde.nl
(vragen van erkende opleidingsinstellingen en advocaten inzake PO-punten)		
• Permanente Opleiding (PO)	070 - 335 35 41 / 89	jz@advocatenorde.nl
(ontheffingen PO)		
• Vrijstellingen BO en VSO	070 - 335 35 41 / 89	jz@advocatenorde.nl

Neuhauskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

Smayel, mw. mr. M., Apollolaan 15 91077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741812
Swinkels, mw. mr. S.J.M.P., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5656500, fax 076-5602035, e-mail sswinkels@akd.nl
Valk, mw. mr. L.G.T. van der, Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789281, fax 020-7954281, e-mail valk@van-doorne.com
Veenendaal, mr. J.P. van, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517985, fax 020-6267949, e-mail joost.veenendaal@bakernet.com
Vermeulen, mr. G.A., Bijlmerdreef 24 (1102 BN) postbus 1800 (1000 BV) Amsterdam, tel. 020-5760086, fax 020-5760102, e-mail guus.hrn.vermeulen@ing.mail.nl
Vergers, mw. mr. M., Markt 38 (4841 AC) postbus 25 (4840 AA) Prinsebeek, tel. 076-5424250, fax 076-5414131, e-mail michelle@schovers.nl
Verschuur-Buijsen, mw. mr. C.P.M., Prinsenkade 10 (4811 VB) postbus 2269 (4800 CG) Breda, tel. 076-5225260, fax 076-5226559, e-mail c.verschuur-buijsen@mannaerts-appels.nl
Vreede, mr. W.P. de, Zuidplein 180 (1077 XV) Amsterdam, tel. 020-7996200, fax 020-7996300
Witteveen, mr. J.D., Burg. van Roijensingel 2 (8011 CS) postbus 1036 (8001 BA) Zwolle, tel. 038-4280077, fax 038-4218573, e-mail info@benthem-gratama.nl
Yeral, mr. Z., Anna van Berchemlaan 38 (4872 XE) postbus 9 (4870 AA) Etten-Leur, tel. 076-5030180, fax 076-5023385, e-mail info@dgadvocaten.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Adriaansen, mr. J.F.C. Tilburg 01-01-2006
Akkerveeken, mw. mr. M. van Amsterdam 02-06-2006
Amador Sanchez, mr. P. Amsterdam 01-08-2006
Antzoulatos, mr. M. Rotterdam 01-02-2006
Arendsen de Wolff, mr. R.J.G. Amsterdam 01-03-2006
Baaij, mw. mr. M.F. Den Haag 01-04-2006
Bakker-van Rooy, mw. mr. N. Bussum 01-05-2006
Banning, mw. mr. H.A.C. Rotterdam 10-03-2006
Bauer, mw. mr. B.S. Eindhoven 01-05-2006
Begheijn, mr. M.S.W. Nijmegen 01-03-2006
Belcheva, mw. mr. A.D. Amsterdam 01-04-2006
Belt, mr. P.F.P. Waalre 06-06-2006
Berendsen, mr. R.M. Amsterdam 01-07-2006
Berg, mr. J.E.J. Utrecht 01-06-2006
Berk, mw. mr. J.A.M. Arnhem 22-03-2006
Bertens, mw. mr. P.M.E.C. Eindhoven 08-03-2006
Beyer, mw. mr. K.L. Amsterdam 01-06-2006
Bink, mw. mr. M. Den Haag 01-04-2006
Bogers, mw. D.O. Den Haag 01-07-2006
Bollen, mw. mr. P.M.A.J. Eindhoven 23-02-2006
Boot, mw. mr. M. Rotterdam 01-07-2006
Boot, mr. M.N.T. Rotterdam 01-05-2006
Bosscher, mw. mr. D.M. Amsterdam 12-06-2006
Brekemans, mr. J.A.M. Renesse 01-04-2006
Brink, mw. mr. E.M.T. ten Amsterdam 28-01-2006
Broesterhuizen-Swennenhuis, mw. mr.B.A.A. Den Haag 12-01-2005
Brussel, mr. M. van Den Bosch 06-06-2006
Bulte, mr. H.J. Amsterdam 01-07-2006
Burg, mw. mr. D.A.J. van der Zoetermeer 01-05-2006
Buijs, mw. mr. L. van den Rotterdam 01-08-2006
Bijlsma, mr. L. Breda 30-06-2006
Claassen, mr. S.W. Amsterdam 01-03-2006
Crebolder, mw. mr. H.S.C. Amsterdam 24-04-2006
Deursen, mw. mr. M.P.M. van Amsterdam 08-06-2006
Dewaerheijt, mw. mr. M.K.M. Rotterdam 01-03-2006
Diepenbach, mw. mr. M. Amsterdam 15-07-2006
Dokter, mr. D. Rotterdam 01-04-2006
Dongen, mw. mr. F.R. van Rotterdam 01-03-2006
Dongen, mw. mr. M. van Arnhem 06-04-2006
Dongen, mr. P.D. van Amsterdam 17-07-2006
Douqué, mw. mr. E.M.J. Amsterdam 01-03-2006
Drent, mw. mr. R. Middelburg 01-08-2006
Driel, mr. C.F. van Rotterdam 01-05-2006

Driel, mw. mr. drs. M. van Den Haag 01-02-2006
Eem, mr. B. van der Den Haag 01-03-2006
Ester, mr. E.S.R. Alphen a/d Rijn 18-05-2006
Evers, mr. J.H.J. Zutphen 06-03-2006
Feijen, mr. J.P.A. Susteren 15-03-2006
Gelder, mw. mr. F. van Amsterdam 01-06-2006
Gelderblom, mr. W.J. Rijswijk 01-06-2006
Gerritsen, mw. mr. K. Amsterdam 13-06-2006
Graaf, mr. C. van der Amsterdam 01-04-2006
Groen, mw. mr. S. Den Haag 01-04-2006
Grootswagers, mr. G.A.P. Amsterdam 27-02-2006
Haagman, mr. W. Rotterdam 01-03-2006
Haasdijk, mw. mr. drs. S.L. Leeuwarden 01-05-2006
Hallie, mw. mr. R.M. Amsterdam 10-03-2006
Hendriks, mw. mr. A.A.T. Tiel 01-03-2006
Heijstraten, mw. mr. M.Y.P. Amsterdam 01-06-2006
Hoekstra, mw. mr. M.R. Amsterdam 01-07-2006
Hombergh, mw. mr. A.C.E. van den Venlo 01-07-2006
Honée, mw. mr. M.E. Den Haag 01-07-2006
Hoogerdijk, mw. mr. M.M. Amersfoort 03-03-2006
Hoogerwerf, mw. mr. L.G. Rotterdam 01-07-2006
Hotzma, mr. R.J. Groningen 20-02-2006
Høvig, mr. P.J.A. Zwiindrecht 09-03-2006
Hoyng, mr. G. Rotterdam 01-06-2006
Hussen, mr. A.R.H. Utrecht 03-03-2006
Jansen, mw. mr. M. Amsterdam 01-03-2006
Jöbsis, mw. mr. M.R. Amsterdam 01-04-2006
Jonas, mw. mr. S.J. Utrecht 01-03-2006
Jong, mw. mr. S.E. de Assen 01-06-2006
Juttmann, mr. V.E. Amsterdam 30-06-2006
Kam, mr. W.J.M. Den Haag 01-01-2006
Kamp, mr. A.W.A.M. Eindhoven 23-05-2006
Kessels, mw. mr. J.M.E. Heerlen 01-05-2006
Klaver, mr. F.A.J. Nijmegen 24-03-2006
Klimbie, mr. J.H. Amsterdam 09-05-2006
Koekkoek, mr. R.J. Arnhem 01-08-2006
Koers, mr. Chr. Peize 08-05-2006
Koeverden Brouwer, mw. mr. J.M.L. van Amsterdam 07-08-2006
Kogels, mw. mr. S. Amsterdam 22-05-2006
Koolwijk, mw. mr. S.M.J. Tilburg 01-03-2006
Kreeke, mw. mr. T. van de Maastricht 30-06-2006
Kröner-van Rappard, mw. mr. L.A. Rotterdam 31-03-2006
Kruijff, mw. mr. C. de Amsterdam 01-03-2006
Laan, mr. S.H. van der Wierden 18-07-2006
Langezaal, mr. J.A. Amsterdam 30-06-2006
Lavrijsen, mw. mr. E.H.P. Amsterdam 13-06-2006
Legters, mr. M.W. Amsterdam 01-06-2006
Lesterhuis, mr. H.M. Amsterdam 13-07-2006
Leij, mw. mr. H. bij de Rotterdam 01-03-2006
Lith-Woestenberg, mw. mr. D.P.J. van Eindhoven 30-03-2006
Lokhorst-Vreugdenhil, mw. mr. L.L.H. van Den Haag 15-03-2006
Lubbers, mr. E.A. Rotterdam 01-04-2006
Lucassen, mr. J.S.W. Zutphen 01-04-2006
Makkink, mw. G.C. Den Haag 01-04-2006
Man, mr. R.A.N.M. Huizen 30-04-2006
Meeder, mr. drs. C.G. Den Haag 31-07-2006
Meerbach, mr. P.C.W.M. Utrecht 01-10-2005
Meerburg, mr. D.P.F. London/GB 01-05-2006
Merens, mr. W.E. Rotterdam 16-08-2006
Meijer, mw. mr. P.A. Amsterdam 01-04-2006
Meijnen, mr. Q.J.A. Amsterdam 28-04-2006
Miedema, mr. S.G. Rotterdam 01-04-2006
Molewijk, mr. C.L. Amsterdam 18-05-2006
Mulock van der Vlies Bik, mw. mr. F.P.E. Rijswijk 01-03-2006
Nanne, mw. mr. S. Amsterdam 28-02-2006
Ottow, mw. mr. A.T. Den Haag 23-02-2006
Papenrecht, mr. J.M. van Bunnik 16-06-2006
Passier, mw. mr. M.F. Amsterdam 28-02-2006
Platteeuw, mw. mr. V. Amsterdam 04-07-2006
Reints, mw. mr. M.M.P.E. Amsterdam 20-06-2006
Reijnders, mr. H.B.J. Weert 05-06-2006
Röben, mw. mr. E.M. Amsterdam 01-02-2006
Roijen, mw. mr. H.N.W. Rotterdam 01-06-2006
Roijen, mw. mr. S.C.P. van Amsterdam 01-05-2006
Rost Onnes, mr. P. Amsterdam 31-03-2006
Saanen-Siebenga, mw. mr. drs. N. Den Haag 01-06-2006
Schabos, mw. mr. F. Eindhoven 28-04-2006
Schellingerhout, mw. mr. O. Utrecht 01-04-2006
Schenk, mw. mr. M.H. Amsterdam 15-07-2006
Schothorst, mw. mr. F.E. Utrecht 28-02-2006
Schuurman, mr. G.J. Den Haag 01-06-2006

(advertentie)

Voor mensen met ambitie

WWW.ADVOCATSUPPORT.NL

• • • • • For the perfect match •

Severin, mw. mr. K.P. Utrecht 01-04-2006
Smid, mr. E. Amsterdam 15-05-2006
Smits, mw. mr. A.G.M. Utrecht 04-07-2006
Smits, mw. mr. B.H.S. Den Haag 17-04-2006
Snijder, mw. mr. S.N.D. Den Haag 01-05-2006
Soederhuizen, mr. E. Tilburg 28-02-2006
Soerland, mr. G.B. van Heerlen 01-07-2006
Solingen, mw. mr. M. van Den Haag 01-04-2006
Soupart, mr. R.J.A. Den Bosch 03-07-2006
Speekenbrink, mw. mr. D.A.C. Den Haag 01-03-2006
Staal, mw. mr. drs. M.E.F. Utrecht 01-05-2006
Stikkelbroeck, mw. mr. F.E.M. Amsterdam 01-05-2006
Sukhram, mw. mr. S.K. Utrecht 02-06-2006
Tabbers, mw. mr. A.M.K. Nijmegen 11-04-2006
Thije-Gerding, mw. mr. C.I.J. ten Rotterdam 16-03-2006
Tiddens, mw. mr. L.S.A. Enschede 01-03-2006
Vaessen, mr. B. Amsterdam 01-03-2006
Veldhuis, mr. G.P. Leiden 30-05-2006
Veldhuis, mw. mr. I. Amsterdam 01-06-2006
Verkerk, mw. mr. M.G. Leiden 01-03-2006
Verstraaten, mw. mr. E.F. Amsterdam 01-07-2006
Vlam, mr. R.W. de Amsterdam 01-03-2006
Vonk, mw. mr. E. Utrecht 01-05-2006
Waele, mw. mr. C.M.W. de Amsterdam 01-03-2006
Wenting, mr. P. Rotterdam 01-08-2006
Wilke, mr. S.N. Amsterdam 28-02-2006
Winants, mr. M.C.H. Weert 20-02-2006
Winden, mw. mr. I. van der Rotterdam 17-07-2006
Winkelmolen, mr. R.C.J. Amsterdam 01-05-2006
Witholt, mr. A.W. Rotterdam 30-04-2006
Witsenburg, mr. L.A. Amsterdam 02-06-2006
Wobben, mr. H.V. Assen 21-04-2006
Wortmann, mw. mr. P.A.T.N. Amsterdam 30-06-2006
IJlstra, mw. mr. A.M. Den Haag 01-03-2006
Zandbergen, mw. mr. H.M. Rotterdam 01-08-2006

KANTOORVERPLAATSING

Ambags, mr. M.: Emmasingel 13 (5611 AZ) Eindhoven, tel. 040-2171111, fax 040-2171118, e-mail m.ambags@ambagsadvocaten.nl
Biesen, mr. Mr. E.F.M. van den (Almelo): Hengelsestraat 571 (7521 AG) postbus 126 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4840000, fax 053-4240099, e-mail vandenbiesen@damste.nl
Boel, mw. mr. F.C. (Amsterdam): Steijnlaan 14 (1217 JS) postbus 1414 (1200 BK) Hilversum, tel. 035-6284877, fax 035-6244263
Bogaard, mw. mr. H.M.J. (Amsterdam): Boompjes 40 (3011 XB) postbus 445 (3000 AK) Rotterdam, tel. 010-7104604, fax 010-7104666, e-mail helene.bogaard@dlapiper.com
Bogaard, mw. mr. J.C. (Amsterdam): Straatweg 88 (3621 BS) postbus 248 (3620 AE) Breukelen, tel. 0346-250042, fax 0346-251021, e-mail mail@kabalt.nl

Bosscher, mr. D.J.B.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419964, fax 020-5419970, e-mail doeko.bosscher@dlapiper.com
Botterblom, mr. J.P.J.: Lavendelplein 6 (3773 CM) postbus 105 (3770 AC) Barneveld, tel. 0342-444244, fax 0342-444340, e-mail info@molenaar-botterblom.nl
Bouman, mw. mr. A.M.J.: Keizersgracht 221 (1016 DV) Amsterdam, tel. 020-3446454, fax 020-3446455, e-mail angelique@dvd.nl
Braak, mr. J.E.: Nicolaas Beetsstraat 10 (3511 HE) postbus 19269 (3501 DG) Utrecht, tel. 030-2306050, fax 030-2306051, e-mail info@vanboomadvocaten.nl
Braams, mr. W.A. (Helmond): Beemdstraat 1-a (5653 MA) postbus 7153 (5605 JD) Eindhoven, tel. 040-2380510, fax 040-2380519, e-mail info@hermanidesdevries.nl
Crommentuyn, mw. mr. I.M. (Den Haag): Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953953, fax 020-7953900, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl
Drumt, mw. mr. C.F. van (Den Haag): Overtoom 323 (1054 JL) Amsterdam, tel. 020-5312999, fax 020-5312990, e-mail van drumt@vanappiavanderlee.nl
Dukes, mr. M.G.H. (Amsterdam): Arthur van Schendelstraat 740 (3511 MK) postbus 516 (3500 AM) Utrecht, tel. 030-2347209, fax 030-2347282, e-mail m.dukes@bs-advocaten.nl
Dijk, mw. mr. F.L. van: Zuidplein 180 (1077 XV) Amsterdam, tel. 020-7996317, fax 020-7996300, e-mail floor.vandijk@linklaters.com
Elias, mr. P.C. (London/GB): Weena 750 (3014 DA) postbus 11110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240145, fax 010-4148444, e-mail pieter.elias@nautadutilh.com
Flipse, mr. A.J. (Eindhoven): Takkebijsters 67-a (4817 BL) postbus 5528 (4801 DZ) Breda, tel. 076-5780878, fax 076-5714827, e-mail flipse@flipse-izeboud.nl
Folkerts, mr. H.K.: Lage Mosten 7 (4822 NJ) postbus 3115 (4800 DC) Breda, tel. 076-5490590, fax 076-5490591, e-mail info@lawton.nl
Francovich, mr. S.G. (New York/US): Wilhelminapark 60-61 (3581 NP) postbus 85450 (3508 AL) Utrecht, tel. 030-2547947, fax 030-2522552
Gerdes, mr. H.H. (Assen): Hoofdweg 288 (9765 CN) Paterswolde, postbus 36 (9765 ZG) Eelde, tel. 050-3110808, fax 050-3117500, e-mail advo@haarsma-advocaten.nl
Gonzalez Jungblut, mr. A.: Zuidplein 180 (1077 XV) Amsterdam, tel. 020-7996200, fax 020-7996300, e-mail alexander.gonzalez@linklaters.com
Gouw, mr. J.J. vern der: Javastraat 22 (2585 AN) postbus 85615 (2508 CH) Den Haag
Groot, mr. J. (Amsterdam): Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121565, fax 030-2121333, e-mail jurjen.groot@cms-dsb.com
Hardam, mr. J.C.: Rodezand 34 (3011 AN) postbus 19027 (3001 BA) Rotterdam, tel. 010-4132415, fax 010-4048533, e-mail jhardam@busquet.nl
Hattem, mw. mr. C. van (Den Haag): Van Vollenhovenstraat 23 (3016 BG) postbus 23250 (3001 KG) Rotterdam, tel. 010-2759911, fax 010-2759910, e-mail christina.vanhatterem@baseadvocaten.nl

Heer, mw. mr. G.C. de: Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail amsterdam@debrauw.com
Heerma van Voss, mr. M.J.: Schippersgracht 1-3 (1011 TR) postbus 75538 (1070 AN) Amsterdam, tel. 020-5300160, fax 020-5300170, e-mail voss@solv.nl
Heikens, mw. mr. J.A.J.: Strawinskylaan 3051 (1077 ZX) postbus 79087 (1070 NC) Amsterdam, tel. 020-3012421, fax 020-3012430, e-mail info@slangen-advocaten.nl
Hettema, mr. J. (Brussel/BE): Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056344, fax 020-6056709, e-mail j.hettema@houthoff.com
Hol, mr. drs. A.E.: Sophialaan 33 (1075 BL) Amsterdam, tel. 020-6762500, fax 020-4714443
Horeman, mr. D. (Amsterdam): Admiraleitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail info@akd.nl
Huisman, mr. T.M.: Strawinskylaan 3051 (1077 ZX) postbus 79087 (1070 NC) Amsterdam, tel. 020-3012421, fax 020-3012430, e-mail info@slangen-advocaten.nl
Izeboud, mr. R.E. (Rosmalen): Takkebijsters 67-a (4817 BL) postbus 5528 (4801 DZ) Breda, tel. 076-5780878, fax 076-5714827, e-mail izeboud@flipse-izeboud.nl
Jebbink, mr. W.H.: Keizersgracht 278 (1016 EW) postbus 15812 (1001 NH) Amsterdam, tel. 020-3305409, fax 020-3304666, e-mail w.h.jebbink@spogadvocaten.nl
Jonkman, mr. A.I.D.: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333, e-mail antony.jonkman@nortonrose.com
Klaassen, mr. S.F.M.M.: Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999
Kleefman, mw. mr. T.G.: Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30241 (3001 DE) Rotterdam, tel. 010-2091060, fax 010-2051061, e-mail tkleefman@lawton.nl
Knottenbelt, mw. mr. M.: Maliebaan 11 (3581 CA) postbus 13190 (3507 LD) Utrecht, tel. 030-2428599, fax 030-2428591, e-mail info@sdwadvocaten.nl
Kocken, mr. A.G.M.: Verlengde Velmolen 2 (5406 NT) Uden, tel. 0413-247060, fax 0413-253178, e-mail info@kockenvanijzendoorn.nl
Kool, mw. mr. S. (Alphen a/d Rijn): De Boelelaan 7 (1083 HJ) postbus 7919 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-3305958, fax 020-3305957, e-mail info@wintertaling.nl
Krul, mr. M.R. (Rotterdam): Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85663 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail m.krul@gmw.nl
Mettendaf, mw. mr. G.W. (Amsterdam): Grote Markt 109 (1315 JC) Almere, tel. 036-5470945, fax 036-5470946
Meij, mw. mr. K. van der (Amsterdam): Haagweg 5 (2311 AA) postbus 11231 (2301 EE) Leiden, tel. 071-7502200, fax 071-7502201, e-mail k.vandemeij@rww.nl
Molenaar, mr. B.: Lavendelplein 6 (3773 CM) postbus 105 (3770 AC) Barneveld, tel. 0342-444244, fax 0342-444340, e-mail info@molenaar-botterblom.nl

Moltmaker, mr. H. (Amsterdam): Orteliuslaan 1041 (3528 BE) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2995634, fax 030-2995507, e-mail hmoltmaker@akd.nl
Neck, mw. mr. M.E. van: Strawinskylaan 3051 (1077 ZX) postbus 79087 (1070 NC) Amsterdam, tel. 020-3012421, fax 020-3012430, e-mail info@slangen-advocaten.nl
Prins, mw. mr. J.W.G.: Johannes Vermeerstraat 34 (1071 DS) Amsterdam, tel. 06-10304095, fax 020-6716185, e-mail advocaat@jwgprins.nl
Putten, mw. mr. S.C. van: Linnaeusparkweg 16 (1098 EB) Amsterdam, tel. 020-6652500, fax 020-4652075
Slangen, mr. C.M.: Strawinskylaan 3051 (1077 ZX) postbus 79087 (1070 NC) Amsterdam, tel. 020-3012421, fax 020-3012430, e-mail info@slangen-advocaten.nl
Theunen, mr. drs. A.A.P.M. (Valkenswaard): Sluisstraat 30 (5462 CB) Veghel, tel. 0413-352030, fax 0413-368370
Veldhuis, mr. J.J. (Drachten): Wiardplantage 9 (8939 AA) postbus 17 (8900 AA) Leeuwarden, tel. 058-2347359, fax 058-2347399, e-mail j.j.veldhuis@triplaw.nl
Verhoeven, mr. A.C.M.: Mathenesserlaan 340 (3021 HZ) postbus 25185 (3001 HD) Rotterdam, tel. 010-2210777, fax 010-2210770, e-mail verhoeven@verhoevenadvocaten.nl
Ijzendoorn, mw. mr. A.A.M. van: Verlengde Velmolen 2 (5406 NT) Uden, tel. 0413-247060, fax 0413-253178, e-mail info@kockenvanijzendoorn.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Flipse Izeboud Advocaten (mrs. A.J. Flipse en R.E. Izeboud) Takkebijsters 67-a (4817 BL) postbus 5528 (4801 DZ) Breda, tel. 076-5780878, fax 076-5714827, e-mail info@flipse-izeboud.nl
Kocken & Van Ijzendoorn **echtscheidingsadvocatuur** (mrs. A.G.M. Kocken en A.A.M. van Ijzendoorn) Verlengde Velmolen 2 (5406 NT) Uden, tel. 0413-247060, fax 0413-253178, e-mail info@kockenvanijzendoorn.nl
Molenaar Botterblom Advocaten (mrs. B. Molenaar en J.P.J. Botterblom) Lavendelplein 6 (3773 CM) postbus 105 (3770 AC) Barneveld, tel. 0342-444244, fax 0342-444340, e-mail info@molenaar-botterblom.nl
Slangen Advocaten (mrs. C.M. Slangen, J.A.J. Heikens, T.M. Huisman en M.E. van Neck) Strawinskylaan 3051 (1077 ZX) postbus 79087 (1070 NC) Amsterdam, tel. 020-3012421, fax 020-3012430, e-mail info@slangen-advocaten.nl

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL/FAX/E-MAIL

Advocatenkantoor Van der Ent te Rotterdam: Meyenhage 464 (3085 CK) Rotterdam

NIEUW!

niet-stagiaires opgelet!!!
OSR verzorgt PO-Cursussen in samenwerking met Het Jonge Balie Congres
Verdien 3 PO-punten met een bezoek aan het '06-congres

Jonge Balie Congres 2006

Advocatuur: betaalde liefde?

Het Jonge Balie Congres 2006

vindt plaats op 2 en 3 november te Amsterdam!

Voor informatie over thema, sprekers, PO-cursussen, bands, locatie etc. kun je kijken op onze website

www.jongebaliecongres.nl

Let op! De inschrijftermijn is verlengd tot en met 6 oktober 2006, dus schrijf je snel in!

De Jonge Balie Congrescommissie 2006

De Jonge Balie Congrescommissie 2006 wordt gekleed door Possen Made-to-Fit Fashion www.possen.com

Doe mee aan de Vermande Taalquiz 2006

Win een 2-weekse taal cursus in een land van uw eigen keuze!

Gedurende het gehele najaar van 2006 kunt u als deelnemer aan een Vermandestudiedag meedoen aan een van de 10 rondes van de Vermande Taalquiz. De quiz wordt georganiseerd in samenwerking met vbT2, het nieuwe Sdu-vakblad over taal en tekst.

Iedere Vermande Taalquiz bestaat uit 3 vragen over Nederlandse spelling of grammatica. De inzenders van de juiste oplossing maken kans op één van de 10 Plus-Taalreizen. Winnaars kunnen zelf kiezen uit een van vele landen en steden die Vermande heeft geselecteerd uit het cursusaanbod van Plus-Taalreizen.

Ga naar www.sdu.nl/taalquiz voor meer informatie.

Ons complete cursusaanbod vindt u op www.vermandestudiedagen.nl

Vermande Studiedagen is een merknaam van Sdu Uitgevers bv

GESCHILLENCOMMISSIE
ADVOCATUUR

De uitspraak is bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. De bewerking houdt in dat sommige details zijn weggelaten en andere gewijzigd, en ook her en der enige uitweidingen – in het bijzonder waar het gaat om het weergeven van het standpunt van de cliënt of de advocaat – zijn weggelaten.

SCHADECLAIM GEDEELTELIJK TOEGEWEEZEN

Geschillencommissie Advocatuur

Bindend advies d.d. 22 december 2005 (ADV Do5 0081)

(mrs. Warner-Gorter, Geense en Rapmund)

Schadevergoeding toegewezen nu de advocaat de van zijn cliënt verkregen informatie niet zorgvuldig heeft bestudeerd en vervolgens onjuist heeft voorgelicht over zijn positie.

Feiten

De advocaat staat zijn cliënt bij in een arbeidsgeschil.

In het kader van schikkingsonderhandelingen stelde de cliënt, die op onregelmatige tijdstippen werkte, een aantal werkbriefjes en vier salarisspecificaties ter beschikking. De advocaat gaat er ten onrechte van uit dat de in die documentatie voorkomende bedragen telkens het salaris per maand bevatte, terwijl één van de vier specificaties slechts betrekking had op werkzaamheden gedurende enkele dagen van een maand. Aldus is de advocaat van een te laag bedrag uitgegaan bij de schikkingsonderhandelingen die uiteindelijk ook tot een door de cliënt geaccepteerd resultaat hebben geleid. De cliënt vordert schadevergoeding omdat hij aldus nadeel heeft geleden en de advocaat voorts geweigerd heeft opnieuw over de ontslagvergoeding te gaan onderhandelen.

Beoordeling van het geschil

De commissie acht het aannemelijk dat de advocaat bij gelegenheid van het eerste gesprek niet alle noodzakelijke stukken van de cliënt heeft ontvangen, mede gelet op diens brief van 7 maart 2005 aan de advocaat, waarbij hij alsnog, dat wil zeggen nadat de onderhandelingen waren afgerond, aan de advocaat deed toekomen een aantal loonafrekeningen die een flink deel van zijn gewerkte uren in 2004 beschrijven. Het kan zo zijn dat, zoals de cliënt ter zitting heeft aangegeven, hij de advocaat in eerste instantie de stukken heeft verstrekt voor zover hij daarover op dat moment kon beschikken, maar het had op zijn weg gelegen de advocaat dienovereenkomstig te informeren. Niet is gesteld of gebleken dat de cliënt dat heeft gedaan. In die zin onderschrijft de commissie het standpunt van de advocaat dat een cliënt zijn of haar advocaat dient te voorzien van alle relevante gegevens en informatie, teneinde een zo compleet mogelijk beeld van zijn zaak te geven.

De commissie is echter van oordeel dat de vier salarisspecificaties, waarover de advocaat wel beschikte, tezamen met de ter zitting getoonde (kopieën van) de roze werkbriefjes, die, zoals de advocaat heeft bevestigd, ook destijds in haar bezit waren, de advocaat aan-

leiding hadden kunnen en moeten geven tot het stellen van nadere vragen aan de cliënt. Hierbij neemt de commissie in aanmerking dat de vier in het geding gebrachte salarisspecificaties haar niet zonder meer duidelijk voorkomen. Zo staat bijvoorbeeld op die specificaties rechtsboven vermeld welke periode (maand) het betreft, terwijl in de specificatie van de gewerkte dagen wordt aangegeven dat het ten dele dagen betreft die betrekking hebben op een andere maand. Daarnaast is er sprake van een relatief grote fluctuaties tussen de verschillende bedragen op die specificaties. De advocaat heeft ter zitting ook erkend dat zij geconstateerd heeft dat de salarisspecificaties niet voldoende duidelijkheid boden. Voorts heeft de advocaat ter zitting erkend dat zij abusievelijk het bedrag van één van de loonstroken heeft aange-merkt als een maandsalaris, terwijl dat bedrag het salaris over slechts enkele dagen betrof. Daarnaast heeft de advocaat ter zitting opgemerkt dat zij de roze werkbriefjes niet heeft bekeken. Gevolg hiervan is dat de advocaat bij de berekeningen van de ontslagvergoeding van een te laag bedrag is uitgegaan.

Door de advocaat is aangevoerd dat zij in een telefoongesprek op 16 februari 2005 het eindbod met de cliënt heeft besproken en de daarbij als uitgangspunt genomen bedragen heeft genoemd en dat de cliënt daarmee akkoord is gegaan. De juistheid van deze betwiste stelling kan in het midden blijven, omdat naar het oordeel van de commissie, mede gelet op de onduidelijkheid van de salarisspecificaties, van de advocaat had mogen worden verwacht dat zij het onderhandelingsresultaat schriftelijk aan de cliënt zou hebben bevestigd of dat zij hem de vaststellingsovereenkomst zou hebben laten tekenen. Hier-voor was tussen genoemd telefoongesprek en het einde van de maand nog voldoende gelegenheid, zodat ook het streven naar een spoedige afwikkeling daaraan niet in de weg stond. Dat de cliënt niet beschikte over een e-mailadres en niet adequaat zou reageren op brieven van de advocaat kan, wat ervan ook zij, aan een en ander niet afdoen.

Voor zover de cliënt klaagt dat de advocaat het onderhandelingsresultaat naderhand niet heeft willen openbreken, wordt die klacht verworpen, omdat dit op juridische gronden niet, althans zeer waarschijnlijk niet haalbaar zou zijn gebleken.

Nu de commissie heeft vastgesteld dat de advocaat niet heeft gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht, maar dat daartegenover staat dat de cliënt de advocaat onvoldoende heeft geïnformeerd, is de klacht ten dele gegrond. Dit brengt de commissie tot het oordeel dat een vergoeding op zijn plaats is. De gegrondheid van het door de cliënt genoemde maandbedrag van € 1.508 is niet voldoende komen vast te staan, zodat de commissie, met inachtneming van al het voorgaande, naar

redelijkheid en billijkheid een vergoeding zal bepalen. Zij stelt dit bedrag vast op € 750 door de advocaat aan de cliënt te voldoen.

Beslissing

De commissie bepaalt dat de advocaat uit hoofde van schadevergoeding aan de cliënt verschuldigd is een bedrag van € 750.

Overeenkomstig het reglement van de commissie wordt het klachten-geld over partijen verdeeld zodat de advocaat aan de cliënt, die deze kosten heeft voldaan, een bedrag van € 45 dient te vergoeden.

Overeenkomstig het reglement van de commissie is de advocaat aan de commissie als bijdrage in de behandelingskosten van het geschil een bedrag van € 57,50 (zijnde de helft van het vastgestelde bedrag aan behandelingskosten) verschuldigd.

Met inachtneming van het bovenstaande geldt het volgende:

De advocaat dient aan de cliënt te voldoen een bedrag van € 795, (€ 750 plus € 45).

De advocaat dient aan de commissie te voldoen een bedrag van € 57,50.

De commissie wijst het meer of anders verlangde af.

MATIGING DECLARATIE, AFWIJZING SCHADECLAIM

Geschillencommissie Advocatuur

Arbitraal vonnis d.d. 21 september 2005 (ADV05 0016)

(mrs. Warner-Gorter, Van Steen en Slager)

Er is aanleiding de declaratie te matigen, wanneer de advocaat telkens minimaal tien minuten in rekening brengt voor nauwelijks juridisch te noemen verrichtingen zoals het lezen van inkomende post van zijn procureur.

Feiten

De advocaat staat een cliënte bij in een boedelkwestie, die verband houdt met de afwikkeling van haar echtscheiding. Bovendien zijn er werkzaamheden geweest met betrekking tot alimentatieverplichtingen en pensioenrechten die waren opgebouwd in een eerder huwelijk van de cliënte. De werkzaamheden werden aanvankelijk op basis van een voorwaardelijke toevoeging verricht, die is ingetrokken nadat bij een comparitie een regeling is getroffen voor de boedelkwestie. Als gevolg van die regeling en vastgelegd in het proces-verbaal maakt de voormalige echtgenoot van cliënte maandelijks een bedrag over naar de derdenrekening van de advocaat. De advocaat vordert betaling van openstaande declaraties van € 6.357,84 en vraagt die te mogen blijven verrekenen met de betalingen zoals die op de derdenrekening worden ontvangen. De cliënte heeft ernstige bezwaren tegen de kwaliteit van de dienstverlening. Voor onderzoek naar alimentatie en pensioenrechten zou geen opdracht zijn gegeven, er is een deurwaardersexploot

uitgegaan zonder overleg met haar en het resultaat van de werkzaamheden van de advocaat staat, anders dan de advocaat haar heeft voorgehouden, niet in redelijke verhouding tot de kosten. De cliënte maakt bezwaar tegen de declaraties en de bijbehorende urenspecificatie. Zij vordert daarnaast een schadevergoeding van € 10.000.

Beoordeling van het geschil

De commissie stelt allereerst vast dat partijen ter zitting uitdrukkelijk hebben verklaard zich voor de beslechting van onderhavig geschil te willen onderwerpen aan arbitrage door de commissie en dat dit geschil ziet op de hoogte van de (deels onbetaalde) declaratie van de advocaat mede in verhouding tot de kwaliteit van de dienstverlening en het behaalde resultaat.

De commissie stelt vervolgens vast dat de advocaat ter zitting nog geen duidelijkheid heeft kunnen verschaffen over de hoogte van de totale declaratie c.q. de openstaande posten en de bedragen die daarop reeds in mindering zijn gebracht middels verrekening. De commissie is van oordeel dat dit het gevolg is van een ondoorzichtige boekhouding hetgeen de advocaat kan worden verweten. Teneinde de benodigde duidelijkheid te verkrijgen, heeft de commissie de advocaat alsnog in de gelegenheid gesteld om een overzicht over te leggen van de betalingen die zij van de ex-echtgenoot van de cliënte heeft ontvangen en de bedragen die de advocaat hiervan heeft behouden c.q. heeft doorbetaald aan de cliënte. Hiertoe heeft de commissie de beslissing aangehouden.

De commissie stelt aan de hand van de nagekomen stukken vast dat tot en met eind augustus 2005 een bedrag van € 1.334,18 in depot bij de advocaat staat. Blijkens opgave van de advocaat heeft zij d.d. 14 april 2004 een bedrag van € 67,76 aan deurwaarderskosten verrekend met het toen in depot staande bedrag. De commissie is van oordeel dat als niet of onvoldoende weersproken vaststaat dat de advocaat zonder uitdrukkelijke opdracht van de cliënte het deurwaardersexploot heeft laten betekenen aan de ex-echtgenoot van de cliënte toen diens betalingen op enig moment uitbleven. De commissie is van oordeel dat de advocaat over (de wenselijkheid van) het doen uitgaan van dit exploot op zijn minst voorafgaand overleg met de cliënte had moeten plegen, zodat de kosten hiervan – nu de advocaat zulks heeft nage-laten – in elk geval voor rekening van de advocaat zijn, hetgeen met zich meebrengt dat zij deze kosten ten onrechte heeft verrekend. De commissie zal in haar verdere beoordeling dan ook ervan uitgaan dat tot en met eind augustus 2005 een bedrag van € 1.410,94 in depot bij de advocaat staat.

De commissie is van oordeel dat het de advocaat kan worden verweten dat zij de cliënte niet conform afspraak verwoord in de opdracht-bevestiging van 14 november 2002 maandelijks haar urenlijst ter akkoord heeft doen toekomen. Hierdoor heeft het de cliënte lopende de dienstverlening ontbroken aan enig inzicht in de kosten en is haar de mogelijkheid ontnomen zonedig tijdig maatregelen te nemen om deze kosten (verder) te beperken.

Verder is de commissie van oordeel dat als niet of onvoldoende weersproken vaststaat dat de advocaat zonder uitdrukkelijke opdracht van de cliënte onderzoek heeft verricht naar de alimentatie en pensioenrechten van de cliënte. Ten aanzien van de procureurswerkzaamheden is de commissie van oordeel dat de cliënte de daarop betrekking hebbende declaratie dient te voldoen. De cliënte heeft niet gesteld dat de advocaat heeft nagelaten haar erop te wijzen dat een procureur diende te worden ingeschakeld. De cliënte heeft ook niet betwist dat de gedeclareerde procureurswerkzaamheden zijn verricht. Nu voorts het inschakelen van de procureur noodzakelijk was in verband met de in opdracht van de cliënte bij de rechtbank te 's-Gravenhage aanhangig te maken procedure ziet de commissie geen aanleiding de procureurskosten – waarvan de hoogte haar overigens niet onredelijk voorkomt – aan de advocaat te laten. Dat de advocaat het doorbelasten niet zou hebben medegedeeld, als gesteld door de cliënte, kan niet tot een ander oordeel leiden. De commissie stelt in dit verband nog vast dat de advocaat blijkens haar nagekomen opgave deze kosten ter grootte van een bedrag van € 848,06 d.d. 19 januari 2005 reeds met het toen in depot staande bedrag heeft verrekend.

Ten aanzien van de declaraties en de daaronder liggende specificaties kan de commissie zich niet aan de indruk onttrekken dat deze urenspecificaties naderhand zijn gereconstrueerd waardoor het geheel enigszins willekeurig voorkomt. Bovendien constateert de commissie dat de advocaat voor nauwelijks juridisch te noemen verrichtingen, zoals inkomende post van de procureur, telkens minimaal tien minuten in rekening heeft gebracht. De commissie acht het niet redelijk dat de advocaat voor dergelijke eenvoudige werkzaamheden de minimale rekeneenheid heeft geschreven, temeer nu deze handelwijze voor aanzienlijke kosten heeft gezorgd. De uitleg van de advocaat dat zij aan elke handeling aangaande het dossier minstens tien minuten kwijt is en het integraal doorberekenen hiervan derhalve gerechtvaardigd is, snijdt naar het oordeel van de commissie geen hout. Het tijdsverlies dat met deze handelingen gepaard gaat, wordt immers reeds ruimschoots gecompenseerd door de hoogte van het tarief dat de advocaat hanteert.

Niettegenstaande het vorengaande is de commissie tevens van oordeel dat de cliënte bij het aangaan van de overeenkomst bewust het risico heeft genomen dat zij ingeval de procedure betreffende de verdeling van de overwaarde van de woning tot succes zou leiden, zelf de kosten zou moeten dragen. Daar komt bij dat indien de cliënte in het hoger beroep bij de Raad voor Rechtsbijstand (tegen intrekking van de toevoeging) succes heeft, dit de cliënte toekomt in die zin dat de kosten van de procedure dan alsnog onder de toevoeging komen te vallen. In dat geval heeft niet de cliënte maar de advocaat het risico gelopen.

Op grond van het vorenstaande is de commissie van oordeel dat de advocaat in dezen niet geheel gehandeld heeft zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht en dat de klacht gegrond is. Hierin ziet de commissie aanleiding de declaratie naar redelijkheid en billijkheid te verminderen en de totale betalingsverplichting van de cliënte vast te stellen op een bedrag van

€ 5.000 inclusief BTW, te voldoen in maandelijkse termijnen van € 100 middels verrekening met het bedrag dat de ex-echtgenoot van de cliënte aan de advocaat voldoet en onder doorbetaling van een bedrag van € 100 aan de cliënte. Op het bedrag van € 5.000 (inclusief BTW) strekt in mindering het bedrag van € 1.401,94 dat zich tot en met eind augustus 2005 bij de advocaat in depot bevindt, zodat de cliënt in totaal nog een bedrag van € 3.598,05 (inclusief BTW) verschuldigd is.

De commissie acht het gelet op deze eenvoudige incassomogelijkheid redelijk dat de cliënte geen rente verschuldigd is en wijst de vordering van de advocaat op dit punt af. De commissie ziet bovendien aanleiding om de advocaat te verplichten om na volledige afbetaling van het verschuldigde te bewerkstelligen dat de ex-echtgenoot van de cliënte vanaf dat moment de restantbetalingen rechtstreeks aan de rekening van de cliënte voldoet.

De door de cliënte gevorderde schadevergoeding komt niet voor toewijzing in aanmerking nu de cliënte niet aannemelijk heeft gemaakt dat er een verband is tussen het handelen van de advocaat en de beweerdelijk geleden schade. De vordering van de advocaat tot betaling van de declaratie kan worden toegewezen tot een bedrag van € 3.598,05 (inclusief BTW).

De commissie zal de advocaat als de grotendeels in het ongelijk gestelde partij veroordelen in de kosten van deze arbitrage, die worden vastgesteld op € 178,50. De commissie bepaalt voorts dat het bedrag dat de advocaat terzake de arbitragekosten heeft voldaan in zijn geheel komt te vervallen aan de Stichting Geschillencommissies voor Beroep en Bedrijf.

Beslissing

De commissie:

- veroordeelt cliënte aan de advocaat te betalen een bedrag van € 3.598,05 (inclusief BTW) te voldoen in maandelijkse termijnen van € 100 met ingang van september 2005 middels verrekening met het bedrag dat de ex-echtgenoot van de cliënte aan de advocaat voldoet en onder doorbetaling van een bedrag van € 100 aan de cliënte;
- veroordeelt de advocaat in de kosten van deze arbitrage, die worden vastgesteld op € 178,50;
- wijst het meer of anders gevorderde af.

Noot

Met zekere regelmaat heeft de Geschillencommissie een oordeel uit te spreken over de consequenties van een geautomatiseerd tijdschrijfsysteem. In dit geval hanteerde de advocaat rekeneenheden van tien minuten en paste die minimale rekeneenheid ook toe voor bijvoorbeeld het in ontvangst nemen en lezen van procureursberichten. De commissie acht dat niet verantwoord, zeker nu (kennelijk) de aldus in rekening gebrachte tijd op het totaal van de declaraties aanmerkelijk was. De commissie overweegt op dit stuk dat het tijdsverlies dat het

gevolg is van het ontvangen van dit soort post van eenvoudige aard immers al gecompenseerd wordt door de hoogte van het tarief dat de advocaat in rekening heeft gebracht.

In logisch opzicht is dit niet een bevredigende redenering te noemen. De advocaat wordt voor zijn werkzaamheden betaald, over het algemeen en zo te zien ook in dit geval, op basis van de bestede tijd maal zijn uurtarief. Dan valt niet goed in te zien waarom de – op zichzelf redelijke – uitkomst van die vermenigvuldiging eigenlijk toch naar beneden moet worden bijgesteld, omdat in diezelfde redelijke uitkomst ook nog een compensatie moet worden gevonden voor andere bezigheden van de advocaat. De vraagstelling is eigenlijk ook ingewikkelder. In een redelijk uurtarief, zou ik menen, is inbegrepen dat op het kantoor van de advocaat ook ondersteunende werkzaamheden, bijvoorbeeld door een secretaresse, worden verricht die niet afzonderlijk in rekening worden gebracht. Verkiest de advocaat om zelf de postbezorging ter hand te nemen, dan lijkt het onredelijk om de daarmee gemoeide tijd ook nog eens in rekening te brengen omdat de vergoeding al inbegrepen mag zijn geacht in het ‘echte’ advocatentarief. Wordt bij de behandeling van een zaak het secretariaat ingeschakeld voor iets wat buiten het eigenlijke werk valt, zoals het uitwerken op basis van de gegevens van de cliënt, van een crediteurenlijst, dan is het weer niet onredelijk om dat werk apart in rekening te brengen,

zij het niet tegen het oorspronkelijke advocatentarief. Ik herinner mij van vele jaren geleden een begrotingsdiscussie. Een advocaat maakte aanspraak op een sterk verhoogd uurtarief voor de behandeling van een ingewikkelde arbitrage. Op zijn urenstaat kwam onder meer anderhalf uur voor voor het bezorgen van stukken bij de griffie van het arbitrale college. Om een toelichting gevraagd legde hij uit dat hij de bezorging, vanwege het grote belang daarvan, zelf ter hand had genomen en met zijn auto een uur op een Amsterdamse gracht had vastgestaan. De Raad van Toezicht achtte het niet verantwoord aan die post meer financiële betekenis toe te kennen dan een bedrag, gelijk aan wat naar schatting een koerier in rekening zou hebben gebracht. Aldus ontstaat uiteindelijk een te betalen bedrag dat naar de omstandigheden van het geval gemeten redelijk moet worden geacht, welke redelijkheid niet in alle gevallen tot achter de komma gemotiveerd kan worden. Dat laatste is onbevredigend, maar misschien toch weer iets minder onbevredigend dan de redenering die de commissie in deze zaak heeft gevolgd en waarbij advocatenbezigheden niet mogen worden doorberekend. Uit het vonnis blijkt overigens niet welk tarief de advocaat in kwestie als uitgangspunt had genomen.

GJK.

U bent een bevlogen advocaat in loondienst.

Voorkom dat u bij arbeidsongeschiktheid een vrije val maakt.

Als u advocaat in loondienst bent, valt uw inkomen bij arbeidsongeschiktheid fors terug. Movir kan zorgen dat uw maandelijkse vaste lasten zoals huisvesting, energie, telefoon, kinderopvang en verzekeringen in ieder geval gedekt zijn. Met onze Vaste lastenverzekering worden deze privé-lasten opgevangen. Want juist bij arbeidsongeschiktheid wilt u geen hoofdpijn hebben over uw inkomen. Neem voor meer informatie over de Vaste lastenverzekering óf een van onze andere loondienstverzekeringen contact op met uw verzekeringsadviseur. Of kijk op www.movir.nl.

Wat is de bron van de colleges van Ybo?

Heel wat juristen danken hun reputatie aan uitstekende bronnen. Vervolgens omhullen ze die met grote mysteries. Gelukkig is er ook actuele kennis die ze graag delen. Die kennis halen ze uit het Nederlands Juristenblad. NJB is niet alleen helemaal vernieuwd, maar ook uiterst actueel en inhoudelijk ijzersterk. Een betere bron kan een jurist niet vinden: op internet, in e-nieuwsbrief en magazine. Het nieuwe NJB, daar kan geen weldenkende jurist omheen. Kijk snel op www.hetnieuwenjb.nl/ybo

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

FOUTE DATUM

In *Advocatenblad* 2000-11, p. 533, werd een uitspraak van de Raad van Discipline Amsterdam gepubliceerd, met als datum 7 juni 2005. De werkelijke datum is 27 juni 2005.

‘DOEN HOREN VAN GETUIGEN IS ONRECHTMATIG’

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 11 juli 2005
(mrs. Raab, De Bont, Peeters, Luchtman en Kneepkens)

Een advocaat handelt niet klachtwaardig wanneer hij zich jegens een wederpartij op het standpunt stelt dat het door deze doen horen van getuigen zó kansloos is dat die wederpartij onrechtmatig handelt en derhalve schadeplichtig wordt wanneer hij de getuigen toch doet horen.

- *Advocatenwet arikel 46 Advocatenwet*
- *Gedragsregel 1 (3.1 Vrijheid van handelen)*

Feiten

Mr. X trad op voor een werkgever in een procedure over kennelijk onredelijk ontslag tegen klager.

De kantonrechter heeft klager opgedragen te bewijzen dat hij wegens valse of voorgewende redenen was ontslagen. Klager wenst dat bewijs te leveren door zijn directe chefs, de heren A en B, als getuigen te horen.

Mr. X was van mening dat een dergelijk getuigenverhoor volstrekt zinloos was en zijn cliënt nodeloos op kosten zou jagen.

Mr. X schrijft aan de raadsman van klager onder meer het navolgende: ‘De door u namens uw cliënt genomen akte strekt tot het (doen) horen van maar liefst vier getuigen, terwijl uit het onderhavige feitencomplex heel goed is af te leiden dat het met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid niet kan komen tot bewijslevering overeenkomstig het probandum uit het tussenvonnis.

Met dit oordeel staat cliënte niet alleen, zij vindt de Kantonrechter naast zich, ter zake waarvan ik u verwijs naar de mondelinge behandeling en hetgeen de Kantonrechter daarbij aangaf.

Desalniettemin confronteert u nu cliënte met aanzienlijke meerkosten, zowel liggende op het aanleveren van getuigen als op de aanwezigheid bij het getuigenverhoor en de daarmee mede verband houdende externe kosten van rechtsbijstand.

Uw cliënt wordt hierbij verzocht en voor zover nodig gesommeerd om geen enquête te forceren in een geval als het onderhavige, waarin dat tot niets leidt.

Mocht uw cliënt aan dit verzoek onverhoopt niet voldoen, dan stel ik u namens mijn cliënte reeds thans voor als dan aansprakelijk voor alle schade, derhalve met name die voor zover die uitsteekt boven de

geliquideerde proceskosten, waartoe uw cliënt in elk geval zal worden veroordeeld.’

De raadsman van klager reageert per brief met onder meer het navolgende:

‘Het is werkelijk ongehoord dat U mij en mijn cliënt onder druk meent te kunnen zetten door mij in strijd met de duidelijke overweging van de kantonrechter in zijn beschikking van 17 maart jl. meent te kunnen voorschrijven dat cliënt geen getuigen zou mogen horen. U weet toch wel dat zulks strafbaar is.’

Ten slotte reageert mr. X weer als volgt:

‘Wanneer het initiëren van procesrechtelijke handelingen kennelijk tot niets leidt, maar wel gepaard gaat met kosten voor de andere partij, is er sprake van onrechtmatig handelen en een daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid.’

Klacht

Klager verwijt mr. X onbehoorlijk en onbetamelijk en mogelijk strafbaar te hebben gehandeld door te trachten zijn wederpartij te intimideren en onder druk te zetten zodat van bewijslevering wordt afgezien.

Verweer

Mr. X voert aan dat tijdens de comparitie ten overstaan van de kantonrechter deze niet onder stoelen of banken heeft gestoken dat het moeilijk, zo niet onmogelijk zou zijn voor klager om te komen tot een eventueel benodigde bewijslevering van de door hem gestelde valse of voorgewende reden.

Toen klager zijn stellingen niettemin handhaafde, ontkwam de kantonrechter er niet aan om een bewijsopdracht te geven. De waarschuwing van de kantonrechter was ook logisch want de door klager aangekondigde getuigen zouden vrijwel zeker niet in staat zijn om aan de bewijsopdracht te voldoen. Dat blijkt ook uit het proces-verbaal van het getuigenverhoor.

Tegen deze achtergrond is mr. X gekomen tot het schrijven van de door klager gewraakte brief. Mr. X heeft getracht klager en de raadsman van klager aldus te overtuigen van de zinloosheid van het getuigenverhoor. Het stond mr. X vrij om – zo het getuigenverhoor toch zou doorgaan en klager niet in zijn bewijs zou slagen – hem voor de gevolgen daarvan aansprakelijk te houden. Met een proceskostenver-

oordeel zou immers niet alle door de cliënt van mr. X gemaakte kosten gedekt zijn.

Mr. X voegt toe niet de bedoeling te hebben gehad de raadsman van klager persoonlijk aan te vallen.

Beoordeling door de raad

Bij de beoordeling van een klacht over het optreden van de advocaat van een wederpartij behoort ervan te worden uitgegaan dat aan die advocaat een grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van zijn cliënt te behartigen op een wijze die hem passend voorkomt. Die vrijheid mag niet ten gunste van de tegenpartij worden beknop, tenzij diens belangen nodeloos en op ontoelaatbare wijze worden geschaad.

In de loop van de procedure is door de rechter aan klager een bewijsopdracht opgelegd. Klager was voornemens getuigen op te laten roepen. Naar aanleiding daarvan heeft mr. X de raadsman van klager laten weten dat naar zijn mening een dergelijk getuigenverhoor zinloos was en dat hij (mr. X) hem namens zijn cliënt aansprakelijk zou stellen voor de schade die zijn cliënt daardoor zou lijden. Mr. X heeft de raadsman van klager voorts bericht dat er naar zijn mening sprake is van onrechtmatig handelen en een daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid, wanneer het initiëren van procesrechtelijke handelingen kennelijk tot niets leidt, maar wel gepaard gaat met kosten voor de andere partij.

De raad is van oordeel dat aan mr. X als advocaat van zijn cliënt de vrijheid toekwam om in het belang van zijn cliënt een brief te schrijven aan de wederpartij, zoals mr. X in zijn brief heeft gedaan, zeker nu de brief gericht was aan de advocaat van de wederpartij. Alhoewel de raad zich kan voorstellen dat klager en de raadsman van klager de toonzetting van de brief als onaangenaam hebben ervaren, mocht van de advocaat van klager naar het oordeel van de raad worden verwacht dat hij als advocaat de inhoud van de brief van mr. X op haar merites kon beoordelen en hierop een gepaste reactie had kunnen geven. De raad acht de grens van klachtwaardig handelen niet overschreden.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht.

CIVIELRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID IS VOOR CIVIELE RECHTER

*Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 11 juli 2005
(mrs. Raab, De Bont, Peeters, Luchtman en Teeuwen)*

De tuchtrechter houdt zich alleen bezig met de vraag of de advocaat tegen wie een klacht wordt ingediend zich tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gedragen. De civielrechtelijke aansprakelijkheid wordt beoordeeld door de civiele rechter.

- *Advocatenwet artikel 46 (1.4 Kwaliteit van dienstverlening)*
- *Gedragsregels 1, 4 en 11*

Feiten

Klagers hebben in 1999 hun huis te koop aangeboden en op 26 april 1999 aan A verkocht. Er was nog een andere gegadigde B. Deze stelde zich op het standpunt dat het huis eerder, op 23 april 1999, aan hem was verkocht. Hij heeft beslag laten leggen op het huis, waardoor klagers niet op tijd konden leveren aan A en hem een boete ad f 21.945 moesten betalen. In hoger beroep heeft het hof geoordeeld dat het tijdens B gelegde beslag onrechtmatig is geweest. Klagers stellen dat hun raadsman mr. X hen ertoe bewogen heeft de volledige boete te betalen aan A. Mr. X heeft zich onvoldoende ingezet. De beslaglegging heeft onnodig lang geduurd. Mr. X heeft verstek laten gaan in de procedure tegen B en heeft vervolgens nagelaten dat verstek te zuiveren. Hierdoor was hij genoodzaakt tegen het verstekvonnis in verzet te gaan. Mr. X heeft nagelaten de makelaar aansprakelijk te stellen en is niet eerlijk tegen klagers geweest omdat hij te zeer gesteld zou zijn op die makelaar. Volgens mr. X hebben klagers hem nu juist medegedeeld de volledige boete te willen betalen. Mr. X heeft hun wel uitgelegd dat strikt contractueel gezien zij niet onder die boete uit zouden kunnen komen, maar dat wellicht in het kader van de onderhandelingen men op een lager bedrag uit zou kunnen komen. Het beslag heeft niet langer geduurd dan tot het moment waarop B zijn rechten op de woning prijs gaf. Mr. X erkent dat hij zich niet procureur heeft gesteld omdat klagers de declaratie nog niet hadden voldaan en hij meende alsnog tot een vergelijk te kunnen komen. Dan zouden griffierechten en kosten voor het opstellen van het processtuk bespaard kunnen worden. Dat het verstek uiteindelijk niet gezuiverd is, heeft slechts tot beperkte schade geleid (de kosten gemoeid met het in verzet gaan tegen het verstekvonnis). Mr. X heeft klagers voorgehouden dat het hem niet juist leek de makelaar aansprakelijk te stellen. Immers, klagers wilden graag aan A leveren. De makelaar heeft mr. X een aantal bescheiden en gegevens weten aan te reiken, waardoor mr. X een goede positie voor klagers kon opbouwen. De makelaar heeft zich zeer voor klagers ingespannen. Mr. X had een goede reden om de makelaar niet aansprakelijk te stellen.

Overwegingen raad

De raad stelt voorop dat de raad zich bij de beoordeling van een klacht alleen bezighoudt met de vraag of de advocaat tegen wie een klacht wordt ingediend zich tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gedragen. De beoordeling of een advocaat al dan niet civielrechtelijk aansprakelijk is, is voorbehouden aan de civiele rechter. Noch uit de aan de raad overgelegde stukken, noch uit hetgeen ter zitting naar voren is gebracht, is vast komen te staan dat mr. X klagers ertoe heeft bewogen de totaal verschuldigde boete te betalen. De raad acht de keuze van mr. X om de zaak even af te wachten en te kiezen voor een getuigenverhoor in plaats van een kort geding, verdedigbaar en in elk geval niet tuchtrechtelijk verwijtbaar.

Mede op basis van het getuigenverhoor is de eis in het vonnis van de rechtbank uiteindelijk ook afgewezen. Niet is komen vast te staan dat mr. X zich onvoldoende heeft ingezet voor de zaak van klagers waardoor onder andere de beslaglegging onnodig lang heeft geduurd. Uit de aan de raad overgelegde stukken is niet gebleken in hoeverre

het verzuim van mr. X (het verstek laten gaan en vervolgens nalaten dat verstek te zuiveren) daadwerkelijk tot schade voor klagers heeft geleid. Op grond van het bovenstaande is vast komen te staan dat mr. X een beroepsfout heeft gemaakt. Naar het oordeel van de raad was deze beroepsfout, gelet op het feit dat mr. X vrij snel daarna zijn verzuim heeft hersteld door in verzet te gaan tegen het verstekvonnis en gelet op het feit dat niet is komen vast te staan dat klagers door de beroepsfout van mr. X daadwerkelijk schade hebben geleden, niet van dien aard dat mr. X hierdoor de grens van klachtwaardig handelen heeft overschreden. Niet is gebleken dat klagers mr. X direct verzocht hebben de makelaar aansprakelijk te stellen en dat hij klagers zou hebben medegedeeld dat hij dat niet zou kunnen doen omdat hij jegens de makelaar niet vrijstond. Mr. X zegt dat hij geen aanleiding zag de makelaar aansprakelijk te stellen omdat de makelaar juist aan de zijde van klagers stond en veel nuttige informatie verschaft. De stellingen van klagers dat mr. X in dezen niet eerlijk tegen hen is geweest omdat hij te zeer gesteld was op de makelaar is, als betwist door mr. X, niet komen vast te staan.

Volgt

Afwijzing van de klacht in alle onderdelen als ongegrond.

KLACHT TEGEN DEKEN EN GEDRAGSREGEL 37

Raad van Discipline Amsterdam, 25 juli 2005

(mrs. Markx, Hamer, De Meyere, De Regt en Verweel-Stokman)

Het feit dat een advocaat een klacht tegen de deken heeft ingediend, onthefte die advocaat niet van zijn verplichtingen op grond van Gedragsregel 37. Dit is slechts anders indien aannemelijk is dat het onderzoek door de deken niet onpartijdig en/of niet onbevooroordeeld zou kunnen plaatsvinden.

- *Advocatenwet artikel 46 (6 Tuchtprocesrecht)*
- *Gedragsregel 37*

Overwegingen van de raad

Tegen mr. X is een klacht ingediend. De deken heeft mr. X uitgenodigd om op deze klacht te reageren. Mr. X heeft zich op het standpunt gesteld dat de beginselen van behoorlijke tuchtrechtspraak met zich brengen dat hij niet behoefde te reageren op verzoeken van de deken aangezien een door hem tegen de deken ingediende klacht in een andere zaak nog wordt onderzocht. De raad deelt deze opvatting van mr. X niet. Het feit dat een advocaat een klacht tegen de deken heeft ingediend, onthefte die advocaat niet van zijn verplichtingen op grond van Gedragsregel 37. Dit is slechts anders indien aannemelijk is dat het onderzoek door de deken niet behoorlijk (onpartijdig en/of onbevooroordeeld) zou kunnen plaatsvinden. Daarvan is in het onderhavige geval niet gebleken. De deken kan het onderzoek ten aanzien van de door klager ingediende klacht dan ook verrichten.

De raad is van oordeel dat het tuchtrecht niet kan functioneren zonder een onderzoek door de deken. De raad acht zich in deze zaak zonder een dekenonderzoek dan ook niet voldoende voorgelicht om de

klacht te kunnen beoordelen. Dit geldt eens te meer nu mr. X tijdens de zitting verweer heeft gevoerd tegen onderdelen van de klacht, welke verweren niet uit het dossier zijn gebleken.

Volgt

De raad verwijst de zaak naar de deken voor onderzoek ex artikel 46 c lid 2 Advocatenwet.

MISLEIDEND BRIEFPAPIER

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 21 augustus 2005

(mrs. Raab, Theunissen, Ten Brummelhuis, Caudri en Henselmans)

Misleidend briefpapier. De advocaat mag op zijn briefpapier geen organisatie vermelden waarmee hij geen samenwerkingsverband onderhoudt. Dekenbezwaar.

- *Advocatenwet artikelen 12 en 46 (2 Wat een advocaat betaamt; 2.2 Bezwaren van de deken), artikel 46f*
- *Gedragsregels 1 en 29*
- *Samenwerkingsverordening 1993, artikel 7*

Inhoud van het dekenbezwaar

Mr. X houdt zich niet aan de regels die gelden voor een ordentelijk gebruik van briefpapier en die beogen misverstanden omtrent de hoedanigheid van een advocaat te voorkomen. Zo gebruikt mr. X briefpapier van organisatie A te B – en dient hij processtukken in waarop de naam van deze organisatie staat vermeld – waardoor ten onrechte de indruk wordt gewekt dat hij de advocaat in loondienst is van organisatie A of op een of andere wijze met organisatie A samenwerkt. Mr. X houdt echter kantoor aanvankelijk bij mrs. Y c.s. en nadien zelfstandig in zijn woonhuis. De deken stelt zich op het standpunt dat mr. X aldus handelt in strijd met Gedragsregel 29, artikel 12 Advocatenwet en artikel 7 lid 2 Samenwerkingsverordening.

Verweer

Organisatie A verleent aan haar leden onder meer diensten op het arbeidsrechtelijke vlak. Veelal worden deze diensten door interne medewerkers verricht. Ook wordt regelmatig advocaten gevraagd namens organisatie A ten behoeve van haar leden op te treden. Mr. X is altijd duidelijk in die zin dat hij meldt dat hij optreedt als advocaat. In de correspondentie en in de gerechtelijke stukken vermeldt hij onder zijn naam het woordje 'advocaat'. Aldus kan er geen sprake zijn van strijd met bovenvermelde artikelen. Aangezien de dienstverlening ten behoeve van leden namens organisatie A geschiedt, is het begrijpelijk dat dat onder de vlag en dus ook op het briefpapier van organisatie A gebeurt. Dit is ook de wens van organisatie A die aldus de indruk wil wekken dat men voor alle juridische problemen bij organisatie A terecht kan. Dit staat echter niet in de weg dat mr. X persoonlijk in zijn hoedanigheid van advocaat optreedt. Daarmee maakt hij duidelijk persoonlijk steeds aanspreekbaar te zijn voor hetgeen hij doet.

Overwegingen raad

Door op de brieven en processtukken 'organisatie A' te stellen wordt onbetwist de indruk gewekt dat mr. X als advocaat in dienst is bij organisatie A of op een of andere wijze met organisatie A een samenwerkingsverband heeft. Noch het een noch het andere is het geval. Dit is in strijd met artikel 7 lid 1 en 2 van de Samenwerkingsverordening. Mr. X heeft gesteld dat hij bereid is om op brieven te vermelden 'zelfstandig advocaat te Z'. Deze aanvulling tezamen met de vermelding 'organisatie A' blijft suggereren dat er een dienstverband of enige vorm van een samenwerkingsverband met organisatie A bestaat hetgeen in feite niet het geval is. Desgevraagd heeft mr. X verklaard dat als mensen naar organisatie A bellen en vragen naar mr. X zij zonder meer doorverbonden worden naar mr. X waardoor de indruk van een dienstverband of van een vorm van samenwerking nog wordt versterkt. Ondanks het indringende vaak herhaalde verzoek van de deken om geen briefpapier te gebruiken met de aanduiding van organisatie A blijft mr. X stellen dat hij, tezamen met de hiervoor genoemde aanvulling niet in strijd handelt met de Samenwerkingsverordening. De raad acht het bezwaar van de deken gegrond en de hierna op te leggen maatregelen een adequate sanctie.

Volgt

De raad acht het bezwaar van de deken gegrond en legt mr. X de maatregel op van schorsing voor de duur van vier weken voorwaardelijk en legt mr. X de bijzondere voorwaarde op dat hij geen brief- en conclusiepapier mag gebruiken met de aanduiding Organisatie A.

ADVOCATENKEUZE VERDACHTE

Raad van Discipline Amsterdam, 22 augustus 2005

(mrs. De Groot, Van den Berg, Goppel, Röttgering, Voorhoeve)

De keuzevrijheid van de verdachte staat voorop, ook wanneer hij in eerste instantie een door hem met naam genoemde 'voorkeurspiketadvocaat' heeft laten komen, en zich later een door de familie gekozen advocaat aandient. De 'nieuwe' advocaat heeft de verplichting om zo tijdig en nauwkeurig mogelijk over zijn inschakeling mededeling te doen aan de eerste (piket)advocaat.

- *Advocatenwet artikel 46*
- *Gedragsregels 17 en 22 (5.3 Overname van zaken)*

Feiten

Klager, advocaat, heeft op 27 september 2004 om omstreeks 11.30 uur in het kader van de piketregeling een verdachte bezocht op het hoofdbureau van politie te Y. Verdachte had verzocht om klager als voorkeurspiketadvocaat.

Nadat verdachte in verzekering was gesteld heeft diens familie het kantoor van mr. X verzocht rechtsbijstand aan verdachte te verlenen. Diezelfde middag heeft een kantoorgenoot van mr. X aan klager telefonisch het verzoek van de familie medegedeeld. Mr. X heeft op 27

september 2004 's avonds de verdachte bezocht in het cellencomplex van het politiebureau te Y.

Klager klaagt hierover in een brief aan de deken van 28 september 2004 en stelt in die brief onder meer het navolgende.

'In de namiddag omstreeks halfvijf heb ik een telefoontje ontvangen van mr. Z, advocaat te Y, welke mij mededeelde dat de familie van de heer (verdachte) door hen zou zijn benaderd met het verzoek de strafzaak over te nemen. Daartoe zou ik nog een fax ontvangen. Ik heb mr. Z medegedeeld dat ik reeds bij mijn cliënt op bezoek was geweest en een verzoek tot overname mij nog niet had bereikt. Mr. Z deelde mij mede dat hij een fax zou sturen welke fax u ingesloten aantreft en gedateerd is op 28 september 2004.'

Met een fax van (eveneens) 28 september 2004 heeft mr. X klager als volgt bericht:

'Familie van cliënt heeft mij en mijn kantoor telefonisch benaderd met het verzoek de behandeling van de zaak van u over te nemen. De heer (verdachte) heeft zulks inmiddels bevestigd. Ik verzoek u vriendelijk mij alle stukken te doen toekomen.'

Bij telefax van 29 september 2004 heeft mr. X onder meer het volgende aan klager bericht:

'Het is juist dat ik de heer (verdachte) heb bezocht op het politiebureau te Y en dat ik op dat moment was geïnformeerd dat u de heer (verdachte) reeds in het kader van de piketdienst had bezocht. Ik heb cliënt bezocht, omdat de directe familie van cliënt mij uitdrukkelijk had verzocht zulks te doen. In een zaak als de onderhavige, waar het gaat om een verdenking van (voorbereiding van) een terroristische aanslag, achtte ik het van groot belang cliënt op zo kort mogelijke termijn te bezoeken.

Overigens laat ik u weten dat ik de zaak niet uitvoerig inhoudelijk met cliënt heb besproken, maar dat mijn bezoek vooral het doel had cliënt te laten weten dat de familie mij had verzocht zijn belangen te behartigen. De keuze in dezen heb ik aan cliënt gelaten. Cliënt heeft mij vervolgens laten weten dat hij in het vervolg door mij wenste te worden bijgestaan.'

Mr. X heeft bij deze fax een door de verdachte ondertekende verklaring meegestuurd waarin deze verklaart dat hij ervoor kiest om in een mogelijke strafzaak te worden bijgestaan door mr. X.

Bij telefax van 30 september 2004 heeft klager onder meer het volgende aan mr. X bericht:

'In elk geval staat vast dat u zonder mijn toestemming mijn cliënt hebt bezocht op het politiebureau te Y terwijl u wist dat ik als raadsman mijn werkzaamheden heb aangevangen. Uw bezoek aan cliënt is niet door u, noch één van uw kantoorgenoten mij medegedeeld. Dat ik (kennelijk is bedoeld: u; *bew.*) mijn cliënt heb bezocht heb ik eerst een dag later zijnde dinsdag 28 september 2004, niet via u overigens, doch rechtstreeks van cliënt vernomen die ik op dinsdagochtend 28 september 2004 nog heb bezocht. Hij deelde mij uitdrukkelijk mede dat hij wenste dat ik zijn eventuele verdere strafzaak zou behandelen.'

en

‘De gang van zaken heeft er in elk geval toe geleid dat cliënt heen en weer getrokken wordt op een wijze die niet wenselijk is. Temeer daar cliënt mij op dinsdagochtend, nadat ik hem bezocht heb, mij vervolgens uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven zijn zaak verder te behandelen. Dat hij na zijn vrijlating wederom op andere gedachten wordt gebracht betreurt ik ten zeerste en is onbegrijpelijk. Het zal niet mijn cliënt zelf geweest zijn die uiteindelijk heeft gezegd dat u zijn eventuele strafzaak verder zou moeten behandelen. Dat is uiteraard van buiten opgelegd.’

Beoordeling door de raad

Het Wetboek van Strafvordering bevat diverse bepalingen waarin het recht van de verdachte op bijstand van een raadsman is vastgelegd. Daarbij staat de keuzevrijheid van de verdachte voorop. De vrijheid van de verdachte een advocaat te kiezen is in het bijzonder tot uitdrukking gebracht in artikel 38 Sv. In artikel 38 lid 1 Sv is bepaald dat de verdachte te allen tijde bevoegd is één of meer raadslieden te kiezen. In het derde lid van deze bepaling is neergelegd dat, wanneer de verdachte verhinderd is van zijn wil te dien aanzien te doen blijken (kort gezegd) zijn partner of familieleden bevoegd zijn die keuze te maken.

Artikel 40 Sv behelst de piketregeling. Die voorziet erin dat een verdachte in een zo vroeg mogelijk stadium van rechtsbijstand wordt voorzien. Naar haar aard moet deze regeling echter geacht worden een subsidiair karakter te hebben: zodra een gekozen advocaat zich aandient, dient de piketadvocaat terug te treden. De vrije advocatenkeuze is ook tot uitdrukking gebracht in regel 22 van de Gedragsregels.

Met dit systeem verdraagt het zich niet dat de gekozen raadsman de toestemming van de piketadvocaat zou behoeven om zijn cliënt te kunnen bezoeken. Wel is vereist dat beiden zich jegens elkaar zorgvuldig dienen te gedragen, waarbij het belang van de cliënt vooropstaat. Dat betekent dat de gekozen raadsman zich onverwijld en voorafgaand aan zijn bezoek aan de cliënt als zodanig aan de piketadvocaat kenbaar maakt en dat de overdracht van de zaak in goed overleg dient te geschieden.

Een bijzondere omstandigheid doet zich voor wanneer sprake is van een voorkeurspiketadvocaat. Wanneer de cliënt de bijstand van een met name genoemde advocaat heeft verzocht, waarbij het verzoek om een voorkeurspiketadvocaat moet worden gelijkgesteld aan het kiezen van een raadsman als bedoeld in artikel 38 lid 1 Sv, doet zich het geval van artikel 38 lid 3 Sv immers niet voor en is van bevoegdheid van familieleden tot het maken van een keuze van de raadsman geen sprake. Dit zal voor de partner en/of de familieleden en de door hun gekozen advocaat echter meestal niet kenbaar zijn. De mogelijkheid van een dergelijke situatie benadrukt de noodzaak van overleg tussen de gekozen raadsman en de piketadvocaat.

Bij dit alles moet worden aangetekend dat het belang van de in verzekering gestelde cliënt met zich meebrengt dat van tijdsdruk sprake

is. Daardoor zal het voor de gekozen raadsman niet altijd mogelijk zijn het ontstaan van daadwerkelijk contact met de piketadvocaat af te wachten. Wanneer na het totstandkomen van dit contact helderheid ontstaat over wie van beiden zich raadsman mag noemen, dient de ander terug te treden. De welwillendheid tussen advocaten brengt met zich mee dat zij elkaar op hun woord geloven ten aanzien van hun mededelingen ter zake, behoudens uitzonderlijke omstandigheden.

Uit de telefax van mr. X van 29 september 2005 aan klager blijkt dat mr. X op het moment van zijn bezoek aan verdachte op 27 september 2004 ervan op de hoogte was dat deze reeds door klager was bezocht in het kader van de piketregeling. Mr. X heeft echter onweersproken gesteld dat hij door de familie van de verdachte was verzocht om als raadsman op te treden. Voorts is gesteld noch gebleken dat mr. X ervan op de hoogte was dat verdachte een keuze voor klager als raadsman had gemaakt als bedoeld in artikel 38 Sv. Blijkens zijn klachtbrief van 28 september 2004 aan de deken heeft klager zulks ook niet expliciet aan de kantoorgenoot van mr. X medegedeeld.

Gelet op de aard van de zaak en de tijdsdruk die daarin een rol speelt is het niet-plegen van nader overleg met klager niet zwaarwegend genoeg om te komen tot gegrondverklaring van de klacht. Wel acht de raad het minder elegant dat mr. X in het kader van de door advocaten onderling te betrachten welwillendheid zich niet in meerdere mate heeft ingespannen om met klager in overleg te treden.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht.

GEHEIMHOUDINGSBEDING IN MEDIATIONOVEREENKOMST

Hof van Discipline, 22 augustus 2005, nr. 4285

(mrs. Peepkorn, Fleers, Homveld, Dijkstra en Van Oven)

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 7 februari 2006

(mrs. Holtrop, Claassen, Maat, Nijhuis en Van Nispen tot Sevenaer)

Een geheimhoudingsbeding in de mediationovereenkomst strekt niet zo ver dat een advocaat ervan zou hebben moeten afzien het verslag, zoals hij dat van zijn cliënt had ontvangen, in het geding te brengen of dat hij geen beroep zou hebben mogen doen op de in dat verslag neergelegde visie van de mediator.

- Artikel 46 (1.3 Geheimhoudingsplicht; 2.1 Wat in het algemeen niet betaamt)
- Gedragsregel 13

Klacht

Mr. X heeft niet gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt door in het verzoekschrift passages op te nemen, afkomstig uit het dossier van de Arbodienst en die betrekking hebben op het mediationtraject in het kader van de re-integratie. Partijen waren in de mediationovereenkomst overeengekomen dat al hetgeen tijdens

de mediation werd besproken onder de geheimhoudingsverplichting van partijen viel en derhalve niet ter kennis van derden zou worden gebracht. De door mr. X gebruikte informatie was bovendien onjuist.

Overwegingen van de raad

In het algemeen geldt dat slechts in uitzonderlijke gevallen een wederpartij met succes kan klagen over de wijze waarop een advocaat de belangen van zijn cliënt behartigt. Het tuchtrecht dient er niet toe de advocaat in het voordeel van de wederpartij te beperken in zijn vrijheid zijn cliënt bij te staan op een wijze die hem en de cliënt goedgevallig. Zo staat het een advocaat vrij in het belang van zijn cliënt, zoals die cliënt dat ziet, een bepaald standpunt in te nemen, ook indien dat standpunt achteraf feitelijk of juridisch onjuist zou blijken te zijn. Die vrijheid is echter niet onbeperkt. Zo dient de advocaat in een geval als het onderhavige, waarin zijn cliënt en de wederpartij zich in het kader van een mediationovereenkomst hebben verbonden tot geheimhouding, deze geheimhouding te respecteren. Ook dient de advocaat zich te onthouden van stellingen waarvan hij de onwaarheid kent of aanstonds kan kennen en die schadelijk kunnen zijn voor derden.

Blijkens de dossierstukken hebben partijen aan de mediation deelgenomen op basis van het volgende geheimhoudingsbeding:

‘4. Geheimhouding

Alle deelnemers aan een mediation verplichten zich tot geheimhouding van

- alle gebeurtenissen die tijdens een mediation plaatsvinden;
- alle mondelinge en schriftelijke informatie die tijdens een mediation beschikbaar komt.

Deze geheimhouding geldt ten opzichte van elke derde (ook rechters of arbiters) tenzij door de deelnemers schriftelijk anders wordt overeengekomen.

Tijdens een mediation kunnen afzonderlijke gesprekken plaatsvinden tussen de mediator en één der partijen. Alle informatie die tijdens een dergelijk gesprek aan de mediator wordt verstrekt, wordt door deze geheimgehouden. Deze geheimhouding geldt niet voor zover de betrokken partij de mediator uitdrukkelijk toestaat bepaalde informatie met de/een andere partij te bespreken.

Indien een mediation plaatsvindt op verzoek van een bedrijfsarts (al dan niet werkzaam bij een Arbodienst) houdt Mediation Centre en/of de mediator deze arts onder het verband van diens beroepsgeheim op de hoogte van het verloop van de mediation voor zover gericht op de re-integratie van de werknemer’.

Uit de stukken en de stellingen van partijen volgt dat de door klager gewraakte mededeling in het verzoek strekkende tot ontbinding van zijn arbeidsovereenkomst is gebaseerd op de verslaglegging door de Arbodienst van een telefoongesprek dat door de mediator is gevoerd met een medewerker van de Arbodienst. Op dat moment

was de mediation nog gaande. Ook overigens bevat het verslag van de Arbodienst, zoals dat door mr. X aan de rechter is overgelegd, de weergave van meerdere gesprekken die door de Arbodienst met de mediator zijn gevoerd en waarin door de mediator mededeling is gedaan over de voortgang van de mediation en hetgeen daarin is voorgevallen.

Naar het oordeel van de raad zijn al deze mededelingen, in het bijzonder ook de schriftelijke weergave in het verslag van de Arbodienst, aan te merken als gebeurtenissen die tijdens een mediation plaatsvinden dan wel als informatie die tijdens de mediation beschikbaar komt. De tekst van het geheimhoudingsbeding beperkt zich niet tot de door de mediator met één of met beide partijen gevoerde gesprekken, zodat ook de mededelingen van de mediator aan de Arbodienst onder het geheimhoudingsbeding vallen.

Door het overleggen van het verslag van de Arbodienst aan de rechter en het opnemen van een citaat uit dat verslag in het verzoekschrift tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst, heeft mr. X aan de rechter informatie prijsgegeven die valt onder de geheimhouding volgens de mediationovereenkomst. Dat de passage vooral de beoordeling door de mediator van klager tijdens de mediation bevat, maakt dit niet anders. Mr. X heeft derhalve de geheimhoudingsverplichting, waartoe zijn cliënt zich had verbonden, niet gerespecteerd. Door aldus te handelen heeft mr. X zich niet gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. De raad merkt op dat aan het voorgaande niet afdoet dat, zoals mr. X heeft gesteld en klager niet of onvoldoende heeft weersproken, klager zelf ook bij gelegenheid van de zitting bij de rechter tal van mededelingen over voorvallen uit het mediation-traject heeft gedaan.

Volgt

De raad verklaart de klacht gegrond en legt aan verweerder de maatregel op van een enkele waarschuwing.

Overwegingen van het hof

Het verslag van de Arbodienst is door de Arbodienst aan de cliënt van mr. X ter hand gesteld. Mr. X had zijn cliënt verzocht dat verslag op te vragen opdat de kantonrechter zou kunnen worden geïnformeerd over de ziekte van de cliënt en de pogingen tot re-integratie. Dat achtte mr. X van belang omdat de houding van klager in het arbeidsconflict gebaseerd was op diens standpunt dat de cliënt van mr. X in het geheel niet ziek was. Voor zover in het verslag informatie uit het traject van de mediation terecht is gekomen die geheim had moeten blijven, kan derhalve niet gezegd worden dat mr. X in de hand heeft gewerkt dat naar buiten kwam wat geheim had moeten blijven. Van belang acht het hof verder dat de mediation, zonder succes, geëindigd was voordat het ontbindingsverzoek werd ingediend en dat mr. X geen andere inhoudelijke informatie over het verloop van de mediation heeft gegeven dan die te vinden was in het verslag van de Arbodienst.

Het verslag was, naar mr. X bekend was, door een arts van de Arbodienst gecontroleerd op de afwezigheid van informatie die

onder het beroepsgeheim van de bedrijfsarts viel alvorens dit ter hand van de cliënt van mr. X werd gesteld. De, aan mr. X overigens pas na het indienen van het verzoekschrift bij de Kantonrechter ter kennis gekomen, geheimhoudingsbepaling van de mediationovereenkomst (waarbij diens cliënt wel, maar mr. X geen partij was) behelsde een clause die inhield dat indien de mediation zou plaatsvinden op verzoek van een bedrijfsarts (al dan niet werkzaam bij een Arbodienst) Mediation Center en/of de mediator deze arts 'onder het verband van diens beroepsgeheim' op de hoogte zou houden van het verloop van de mediation voor zover gericht op de re-integratie van de werknemer. Mr. X is er, na kennisname van die bepaling, vanuit gegaan dat de mediator, informatie verstrekend omtrent het verloop van de mediation aan (een arts van) de Arbodienst, kennelijk meende niet buiten zijn boekje te gaan en dat de arts van de Arbodienst die het verslag schoonde van informatie die onder het medisch beroepsgeheim viel op zijn beurt kennelijk meende dat de informatie van de mediator in het verslag naar buiten mocht worden gebracht.

Bij deze stand van zaken neemt mr. X terecht het standpunt in dat het geheimhoudingsbeding van de mediation overeenkomst niet zo ver strekt dat hij ervan zou hebben moeten afzien het verslag, zoals hij dat van zijn cliënt had ontvangen, in het geding te brengen of dat hij geen beroep zou hebben mogen doen op de in dat verslag neergelegde visie van de mediator. Mr. X mocht ervan uitgaan dat die visie op een wezenlijk punt het standpunt van zijn cliënt in diens conflict met klager ondersteunde. Mr. X behoefde het concrete belang van zijn cliënt in dit opzicht niet achter te stellen bij het belang dat de aan (de arts van) de Arbodienst, en door de Arbodienst in het verslag, kenbaar gemaakte visie van de mediator binnenskamers zou blijven. De grief van mr. X is derhalve gegrond.

Volgt

Vernietigt de beslissing van de raad en opnieuw rechtdoende verklaart de klacht ongegrond. ●

(advertentie)

Advocatenkantoor Van der Linden

te Utrecht

zoekt een

GEVORDERDE STAGIAIRE

voor spoedige indiensttreding;

daarnaast zoeken wij ervaren advocaten die **PARTNER** willen worden.

Meer informatie vindt u op onze website
www.vanderlindenadvocaten.nl

VAN DONGEN DE DEKEN EN VAN DER HEIJDEN

advocaten

te Delft

is een sinds 1985 bestaand samenwerkingsverband van vier zelfstandige advocaten die werken op basis van kostendeling. Het kantoor heeft een gevarieerde algemene praktijk waaronder ondermeer begrepen familierecht, bestuursrecht, arbeidsrecht, sociaal verzekeringsrecht en strafrecht.

Het kantoor is gevestigd in het centrum van Delft, goed bereikbaar met openbaar vervoer; ruime parkeervoorziening naast het kantoor. Wij komen graag in contact met een

ADVOCAAT

bij voorkeur met werkervaring binnen en/of buiten de advocatuur.

Voor informatie en uw reactie kunt u contact opnemen met Mr T. van der Heijden, Postbus 2901, 2601 CX Delft, 015 - 214 2640.

Eén op de drie professionals
heeft al een coach.

Ook zin in succes?

HONIG COACHING B.V.

Specialist in de coaching van juristen

www.honigcoaching.nl

TEL 030 - 2516916